

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками



Досягнення і проблеми юридичної науки в сучасному світі

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

16 листопада 2017 р.



Досягнення і проблеми юридичної науки в сучасному світі: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2017.- 163 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ГАЛУЗЬ
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

Іркова Марія Володимирівна

студентка 17 групи 4-го курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Гуманітарне право як галузь сучасного міжнародного права, що регулює відносини держав у період збройних конфліктів, у своєму теперішньому стані виникла нещодавно, але потреба в забезпеченні правового захисту сформувалася ще відтоді, як з'явилося людство на землі. Не дивлячись на те, що основне завдання міжнародного права – це безпосереднє встановлення миру, питання врегулювання «війни» є й досі актуальним і затребуваним. Упродовж останніх 100 років проводилося активне встановлення звичаїв та законів війни. Внаслідок цього, сьогодні гуманітарне право збройних конфліктів налічує понад 800 статей, але з іншого боку, залишається велике коло невирішених питань, яке з кожним збройним конфліктом при зростанні технологічного прогресу у світі, розширюється.

Попри неймовірну актуальність даного питання, єдиного для всіх поняття «гуманітарного права» ще й досі не вироблено. Більшість джерел та науковців називають цю галузь права як «право війни», «закони і звичаї війни», «міжнародне воєнне право» та «право збройних конфліктів». Досліджуючи визначення таких науковців, як Мартене Ф.Ф., М. Таубе, Ф. Бербер, Кожевников Ф.І., можна дійти до висновку, що «міжнародне гуманітарне право» - це сукупність юридичних норм, законів і звичаїв, що визначають дії держав та їх збройних сил під час війни, регулюють відносини між воюючими країнами, з одного боку, і відносини між нейтральними — з іншого. Поняття «міжнародного збройного конфлікту» визначено у ст. 2 Женевських конвенцій 1949 р. Щоб протистояння сторін вважалось міжнародним збройним конфліктом, не потрібне визнання насильства або наявності бойових дій між державами. Збройне протистояння сторін може не бути масштабним, достатньо лише оголошення про намір початку війни.

На сьогодні, намагаючись створити механізм дій учасників збройних конфліктів, людство кодифікувало гуманітарне право у Гаазьких конвенціях та деклараціях 1899 і 1907 років, Женевських конвенціях про

захист жертв війни 1949 року і Додаткових протоколах до них 1977 року, резолюціях Генеральної Асамблеї ООН та інших нормативно-правових актів. У цих документах, які впровадженні на практиці, одержали твердження й визнання такі спеціальні принципи даної галузі права, як:

- принцип обмеження воюючих суб'єктів у виборі засобів і методів ведення війни;
- принцип заборони використання зброї, яка збільшує страждання людей; робить їх смерть неминучою;
- принцип захисту жертв війни;
- принцип відповідальності держав і фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

На жаль, велика увага в цих документах приділяється більш теоретичним аспектам життя. У реаліях сьогодення існує ряд практичних проблем. Про це, у своїй праці «Міжнародне гуманітарне право. Регулювання збройних конфліктів» зазначає професор Маккобрей, вказуючи на те, що «міжнародно-правовий механізм правового регулювання міждержавних збройних конфліктів характеризується невизначеністю свого статусу. Міжнародне гуманітарне право не проводить відповідну категоризацію військових конфліктів, що створює складнощі для подальшої кваліфікації діяльності учасників самого конфлікту». Тим самим міжнародне гуманітарне право досі не виробило, єдиного для всіх ситуацій, механізму вирішення конфлікту, а тому, в кожному окремому випадку кожного разу виробляються і пропонуються нові алгоритми врегулювання конфліктів.

Військові дії, які мають місце і у наш час, показали, що багатосторонні механізми встановлення миру та безпеки на землі, зокрема ОБСЄ, НАТО та універсальна міжнародна організація ООН, є неефективними в якості дієвих міжнародно-правових механізмів попередження загрози та впливу на діяльність або бездіяльність суверенних та незалежних держав-учасниць збройних конфліктів.

Отже, нормативно-правове регулювання воєнних дій відбувається не тільки на національному, а й на міжнародному рівні. Правове регулювання, яке застосовується в разі збройних конфліктів та війн представляє собою сукупність правових принципів і норм, що регулюють відносини між воюючими та нейтральними державами. За допомогою правового регулювання збройних конфліктів і війн здійснюється вплив на воюючі держави, а також на всі категорії учасників збройних конфліктів і війн, характеризуються види цих явищ та дається їм правова оцінка. Сьогодні на міжнародному рівні виробилася значна нормативна база правового регулювання воєнних дій, яка хоча і потребує подальшого

вдосконалення, пристосування до часових змін суспільства, поколінь та технічного прогресу, але все ж є потужним регулятором відносин та гарантує певний рівень безпеки на загальному міжнародному рівні.

Міжнародна спільнота, незважаючи на курс встановлення «вічного миру», все ж будує міцну та структуровану систему «воєнного права», яка з кожним новим збройним конфліктом, удосконалюється. Цьому сприяє система принципів міжнародного права, що встановлює основоположні цінності, які не повинні порушуватися у воєнному конфлікті. Тому потрібно займатися впровадженням цих принципів у сьогодення, щоб у майбутньому населення землі навіть не згадувало термін «війна».

Література:

1. Бескоровайний С.Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання.
2. Женевські конвенції про поводження з військовополоненими [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_153.
3. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають не вибіркову дію [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_266.
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
5. Конституція України. – К.: Велес, 2017. – 48 с.
6. Міжнародне гуманітарне право та його норми про захист жертв війни [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://subject.com.ua/textbook/protection/10klas/6.html>.
7. Репецький В. М. Міжнародне публічне право: підручник / В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін.; за ред. В. М. Репецького. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2012. – 437 с.

Науковий керівник: Ісакова В.М., асистент, кандидат юридичних наук,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОГРАМОВІ ДОКУМЕНТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО ОРГАНУ – УГВР: СУЧАСНИЙ ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного університету

Нові явища в українській історіографії, що перебувають на стадії глибокої трансформації, не оминули і вкрай важливої з точки зору процесів нації і державотворення, і, водночас, в суспільному розрізі «дражливої» теми українського національно-визвольного руху періоду Другої світової війни - постання та діяльності Української Головної Визвольної Ради (далі - УГВР) та її ролі у визвольній боротьбі українського народу за державність у 40-50-х роках ХХ століття.

У контексті заявленої наукової теми слід виокремити праці науковців – В. Ухача, В. Мороза, І. Бойка, Г. Дем'яна, О. Панченка, Д. Саламіна, Т. Андрусика, Ю. Киричука, І. Терлюка, Я. Тимчишина, Б. Тищика та ін. [1].

Метою наукової розвідки є оцінка сучасною вітчизняною історіографією програмових документів УГВР – підпільного парламенту воюючої України періоду середини 1940-х років ХХ століття.

Більшість дослідників суголосні у місці проведення I Великого Збору УГВР – сіл Сприня та Недільна Самбірського повіту Дрогобицької області (тепер Львівської області) [2]. Із запланованих 30 делегатів, змогли прибути лише 21 делегат, за іншими даними 20 осіб.

Сучасні дослідники звертають увагу і на «реальні розклади» і впливи самостійницьких сил, які були представлені у всеукраїнському представницькому органі. Львівський дослідник українського визвольного руху Ю. Киричук стверджує, що «збір носив характер партійної конференції бандерівців» [3, с. 120]. Ю. Киричук, на нашу думку, дещо перебільшує, стверджуючи, що бандерівська ОУН старанно попрацювала над керівним складом УГВР, щоб задекларувати її (ОУН – Авт.) від однопартійного пріоритету. Проте, революційна ОУН і надалі залишала за собою лідируючі позиції в повстанському русі, а свої провідні впливи націоналісти «злегітимізували у формі УГВР» [3, с. 120]. Водночас, цілком об'єктивними є висновки Ю. Киричука про політичний контроль та ключовий вплив ОУН(б) на утворення УГВР як головного репрезентанта українського повстанського руху як на рідних землях, так і в еміграції [3, с. 121]. Об'єктивними та переконливими є висновки І.

Патриляка, що утворення УГВР (як надпартійного органу керівництва визвольного руху) було «закономірним наслідком демократизації ОУН» [4, с. 124]. Відтак державні концепції ухвалені УГВР узгоджувалися з «думками провідних націоналістичних сил в Україні, які пройшли суттєву еволюцію від революційно-авторитарного до демократично-визвольного націоналізму» [4, с. 124]. Українські націоналісти в контексті ухвал III Надзвичайного Великого Збору ОУН (1943 р.), фактично відмовилися від ідеології інтегрального націоналізму, тобто від тоталітаризму і авторитаризму [5, с. 152] і розглядали як «ідеальну державну організацію демократичну республіку із забезпеченням усіх громадянських прав її мешканців» [4, с. 124]. Отже, не можна заперечувати керівної ролі ОУН(б) в створенні і розбудові УГВР, проте перебільшенням є говорити про її диктат, йшлося, як зазначає В. Мороз, про «реальну розстановку сил у тогочасній дійсності» [6, с. 97]. Безпідставними є твердження, що УГВР від самого початку була «дорадчим бандерівським органом» чи «чисто галицьким витвором» і аж ніяк не державницьким органом, а лише «Проводом українського Руху Опору» [7].

Сучасні науковці цілком обґрунтовано вказують на демократизм, визнання рівноправності всіх громадян, верховенства права [8], прагнення формувати систему державного правління на демократичних засадах розподілу влади на три гілки [5, с. 152], що лягли в основу прийнятих програмних документів УГВР. В останнє десятиліття помітне зростання уваги насамперед істориків держави і права до оцінки програмних положень «верховного органу українського народу в його революційно-визвольній боротьбі [...]» [9, с. 60], ролі УГВР в українському національному державотворенні. Системний аналіз наукового доробку вчених, що досліджували це питання, дозволяє зробити ряд узагальнень:

- по-перше, керівництво воюючої України ще на етапі боротьби за незалежність взяло в основу розбудови системи державного управління один з базових принципів демократії – поділ влади на три гілки – законодавчу, виконавчу і судову [5, с. 152], що незважаючи на воєнні умови, було рішучим кроком відмови від елементів авторитаризму і розкривало базові засади майбутнього державно-правового устрою незалежної України;

- по-друге, «ідеологія УГВР стала результатом синтезу всіх українських політичних рефлексій» [10], об'єднання розрізнених політичних партій та організацій, що стояли на платформі незалежності України;

- по-третє, правова база створена УГВР являла якісно новий, вищий етап розвитку українського визвольного руху, що увібрав здобутки і досягнення попередніх етапів. «Тимчасовий устрій», «Платформа»,

«Універсал» УГВР стали «етапними явищами формування і розвитку концепції української національної держави» [10];

- по-четверте, «програмові документи УГВР декларували принципи демократичного формування влади; відмови визвольного руху від монопольного диктату ідейних доктрин однієї політичної партії чи групи всьому суспільству, застосування всенародного волевиявлення при виборі форм державного правління, перехід до демократичного формування влади [...]» [2, с. 332]. Визначилася нова стратегія, суть якої полягала в тому, щоб сконцентрувати під контролем УГВР більшість території України, щоб за сприятливих обставин Україна трансформувалася в «повстанську республіку» [2, с. 332];

- по-п'яте, із затвердженням програмових документів УГВР, «УПА як реальний збройний важіль влади тепер була вже юридично підпорядкована УГВР та уряду», а «політика надпартійності була цілком реальною» [5, с. 152].

Підбиваючи підсумки, слід наголосити на підходах сучасної української історіографії щодо оцінки створення і діяльності УГВР та її ролі в українському національно-визвольному русі.

1. Утворення УГВР як верховного керівного органу визвольної боротьби поневоленого народу передбачало консолідацію всіх національно-патріотичних сил, що стояли на платформі самостійності України, виводило УГВР на міжнародну арену як політичного чинника [2, с. 340]. З часу створення УГВР український визвольний рух набув «нової якості», він «змінив статус поневоленої України в роки Другої світової війни із об'єкта в суб'єкт східноєвропейської геополітики» [11, с. 313]. На думку І. Патриляка створення найвищого керівного органу українського народу «підважувало в очах світового співтовариства легітимність київського «уряду» УРСР, створювало альтернативу маріонетковій владі УРСР, додаючи труднощів сталінському керівництву у переговорному процесі із західними союзниками, та стимулювало Москву створювати фіктивні наркомати при «уряді» УРСР [11, с. 313].

2. Об'єднання українських самостійницьких сил в УРСР було успіхом Проводу ОУН(б), напередодні приходу більшовицьких влади на західноукраїнські землі [8]. Правове закріплення діяльності УГВР на українських землях, убезпечило її від перетворення на емігрантську організацію [12, с. 544], зрештою революційний український парламент ніколи не відходив від ідеї соборності українських територій.

3. Аналоги УГВР як верховного керівного органу визвольної боротьби поневоленого народу на той час уже існували в окремих народах Європи, зокрема в Литві і Латвії [2, с. 332]. УГВР спрогнозувала появу в післявоєнному світі нових суперечностей, спричинених експансією кремлівсько-комуністичної влади [12, с. 544].

4. Основною стратегічною помилкою УГВР стала хибна оцінка міжнародної ситуації та марні сподівання на можливий збройний конфлікт країн Заходу з комуністичною Москвою [3, с. 121]. Зрештою, окремі науковці зазначають, що «сформувати надпартійну репрезентативну всеукраїнську інституцію, здатну стати над ОУН» [13, с. 232], УГВР так і не вдалося; окрім того вповні свого призначення парламент воюючої України так і не виконав, оскільки не зумів об'єднати всі українські політичні сили [14, с. 36-37].

Література:

1. Ухач В.З. Державотворча діяльність УГВР - всеукраїнського верховного органу національно-визвольної боротьби 40-50 років ХХ століття (історіографічний дискурс) / В.З. Ухач // Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць ЮФ ТНЕУ. - Тернопіль: ТНЕУ. - 2016. - Випуск 4. - С. 15-21; його ж. Підпільний український парламент (УГВР): сучасна українська історіографія (вибрані аспекти) / В.З. Ухач // Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове видання. - 2016. - № 4. - С. 53-59. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.pap.in.ua/6_2015/13.pdf та ін.
2. Боляновський А. До питання про політичну стратегію українського визвольного підпілля в 1944 році / А. Боляновський // Галичина. - 2008. - № 14. - С. 329-342; Тимчишин Я. Український підпільний парламент та уряд на Львівщині 1944 року / Я. Тимчишин. - Львів: Тріада Плюс, 2004. - 50 с.
3. Киричук Ю. До питання утворення УГВР. В кн.: Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи: Матеріали наук.-практ. конф., 22 листопада 2001 р., Львів / Відп. ред. Я. Малик; Інститут етнонаціональних і політичних досліджень, Львівський філіал Української Академії управління при Президентові України. – Львів: [б.в.], 2001. - Ч. 1. - С. 119-122.
4. Патриляк І. Проблема державності в ідеологічних концепціях і програмових документах українських націоналістів у роки Другої світової війни / І. Патриляк // Воєнно-історичний меридіан. Електронний науковий журнал. – 2013. - Вип. 1 - С. 114-127.
5. Бутко С.В. Спроба формування системного управління українським національно-визвольним рухом у 1943-1944 рр. / С.В. Бутко. Розумовські зустрічі: матеріали науково-практичної конференції «Розумовські зустрічі» (28 листопада 2012 року) / Сіверський інститут регіональних досліджень; Інститут законодавства Верховної Ради України. - Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2012. - С. 151-154.

6. Мороз В. Історія створення і діяльності Української Головної Визвольної Ради / В. Мороз // Визвольний шлях. - 2004. - Кн. 7. - С. 68-106.
7. Панченко О. Українська Головна Визвольна Рада – підпільний український парламент. Слово з нагоди 70-річчя УГВР / О. Панченко. Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.galychyna.if.ua/articles/detail/ukrajinska-golovna-vizvolna-rada-pidpilnii-ukraji/>
8. Мищак І.М. Боротьба українського націоналістичного руху з органами радянської влади на завершальному етапі Другої світової війни: історіографія / І. Мищак. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://revolution.allbest.ru/history/00276551_0.html.
9. Ідзьо В. Українська Повстанська Армія - згідно свідчень німецьких та радянських архівів. Наукове видання. - Львів; Видавництво Університету «Львівський Ставропігон», 2015. - 200 с.
10. Андрусяк Т.Г. Українська Головна Визвольна Рада та її роль в українському національному державотворенні (До 70-річчя утворення УГВР) / Т. Г. Андрусяк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://historylaw.lp.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=103:-----70---&catid=46:2014-05-21-12-28-04&Itemid=67.
11. Патриляк І.К. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939-1960-х рр. / І.К. Патриляк. Центр досліджень визвольного руху. - Львів: Часопис, 2012. - 512 с.
12. Нариси з історії дипломатії України / О.І. Геленко, Є.Є. Каменський, М.В. Кірсенко та ін. під ред. В.А. Смолія. - К.: ВД «Альтернативи», 2001. - 736 с.
13. Лисенко О.Є. Боротьба радянських силових структур проти ОУН і УПА у 1945 р. В кн.: Організація українських націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзьобак В.В., Ільющин І.І., Касьянов Г.В. та ін. Відп. ред. Кульчицький С.В. Національна академія наук України; Інститут історії України. - Київ: Наукова думка, 2005. - 494 с.
14. Стасюк О. Український визвольний рух середини ХХ століття в контексті українського державотворення / О. Стасюк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. - 2014. - № 23. - С. 34-38.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТРЕТЬОГО РЕЙХУ

Яцик Дар'я Віталіївна

курсант 2 курсу навч. гр. ДР-641 факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Проблеми державного устрою та правової системи Третього Райху у зарубіжній та українській історіографії була і залишається однією з найбільш дискусійних та активно розроблюваних тем. В останні десятиріччя вектор наукових пошуків принципово змістився: одним із перспективних напрямів сучасних студій у історико-правовій тематиці є кримінальне право Третього Райху.

Обрана нами тема дослідження є маловивченою на пострадянському просторі. Фундаментальний внесок у її розробку здійснили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О.С. Бланк, О.О. Галкін, І. Вайц, Ж. Деларю, М.Б. Корчагіна та ін. Проте вузькі аспекти цієї проблематики - стан кримінального права Третього Рейху, діяльність системи судочинства, у тому числі спеціальних судів, військово-польових судів та Народного трибуналу, а також організуюча роль Міністерства юстиції в учиненні військових злочинів проти людства, - залишаються і сьогодні малодослідженими.

Мета дослідження – дати загальну характеристику кримінальному праву періоду існування Третього Райху; довести, що деградація права, яка розпочалася в 1933 році, супроводжувало безправ'я, породжене судьями та прокурорами, вірними націонал-соціалістичній ідеології та іншим поглядам влади. Джерельною базою даного дослідження є документи конкретних вироків Нюрнберзького трибуналу.

Коротко зупинившись під час процесу на системі німецького кримінального права періоду національного соціалізму, були згадані найважливіші правові акти, що змінювали елементарні принципи кримінальної відповідальності та становили предмет оцінки американського Військового трибуналу. Така оцінка здійснювалася крізь призму права цивілізованих народів та стосувалася дій юристів, які посилалися на право. Наведемо лише найважливіші положення, що створювали умови для вчинення злочинів проти людяності завдяки роботі судів. Йдеться про юридичні акти, що обґрунтовували застосування понять «суд» (Gericht), «суддя» (Richter), «обвинувачений» (Angeklagte), «вирок» (Urteil), що починався словами: «Іменем німецького народу» (In Namen des Deutschen Volkes). Важливим є зауваження, що дістало відображення в справі «The Justice Case», про те, що Нюрнберзький

процес над нацистськими юристами став по суті процесом, порушеним проти юристів, а не проти кримінального права Третього Рейху [2, 25].

Відтак, після наведення відомостей про систему німецького кримінального права тих часів, процесу належало зосередитися на діях обвинувачених, котрі творили і застосовували це право. Огляд націонал-соціалістичного кримінального права довів, що принципи, на які спирався КК Німеччини з 1871 року, було відкинуто шляхом внесення до нього змін, а найголовніше – шляхом створення паралельно з Кодексом цілої нової системи права, в якій прокурори і судді стали покірним знаряддям реалізації цілей та ідеології влади [2, 45].

У випадках, коли засобами судочинства не вдавалося досягти поставленої мети, у гру вступали гестапо та СС, які застосовували «захисний арешт» (Schulzhaft). Після правомірного закінчення судового розгляду вони могли, наприклад, арештувати у залі суду щойно виправдану особу і відправити її на невизначений строк до концентраційного табору. Наріжним каменем нацистського кримінального права було видане 28 лютого 1933 року (у день після пожежі в Рейхстазі) розпорядження рейхспрезидента «Про захист народу і держави» (Reichstagsbrandverordnung), що обґрунтовувало необхідність «захисту від комуністичних актів насильства, що загрожували державі». Розпорядження було видано з посиланням на ст. 48 Веймарської конституції, натомість воно позбавляло законної сили усі її положення про основоположні права: право на особисту свободу та свободу переконань, свободу преси, товариств і зборів, таємницю листування та недоторканність житла. Це розпорядження передбачало смертну кару за державну зраду (а також заклики до такої зради) та запроваджувало безстроковий і ніким не контрольований поліцейський захисний арешт (Schulzhaft), а видане тією самою датою розпорядження «Проти зради німецького народу і зрадницьких змов» давало право карати на смерть за вчинення тих дій, «які раніше каралися менш суворо».

Видане 21 березня 1933 року розпорядження рейхспрезидента «Про захист від зрадницьких замахів на уряд національного повстання» передбачало покарання у вигляді позбавлення волі за поширення «неправдивих тверджень» про державу або уряд. Це розпорядження замінив Закон від 20 грудня 1934 року «Щодо зрадницьких замахів на державу та партію і захист партійної уніформи» (Heimtücke-Gesetz), який передбачав покарання за будь-які «непублічні злісні висловлювання», що могли зашкодити іміджу уряду або Націонал-соціалістичної партії, що його формувала. Заборона будь-якої критики захищала Націонал-соціалістичну партію, її лідерів та органи так само, як державних лідерів і, власне, державу. Закон від 24 квітня 1934 року, крім смертної кари за державну зраду (Hochverrat – § 80 КК Німеччини), під якою розумівся

«замах на існування Рейху», визначав покарання за численні нові форми зради (Landesverrat – § 90 КК Німеччини), що полягали в зганьбленні держави на зовнішній арені [4, 108].

Змінами до КК Німеччини, що набрали чинності 1 вересня 1935 року, було встановлено покарання за принципом аналогії. Положення § 2 Кодексу було викладено в такій редакції: якщо під час судового розгляду з'ясується, що обвинувачений вчинив злочин, який має бути покараний «відповідно до здорового національного почуття» (nach gesundem Volksempfinden), і при цьому цей злочин як заборонена дія законом не передбачений, суд повинен визначити, чи відповідає це діяння будь-якій основоположній нормі Кримінального кодексу, шляхом належного застосування якої «можна було б забезпечити перемогу правосуддя» (der Gerechtigkeit zum Siege verholfen werden kann). Американський Військовий трибунал прокоментував це так: «Замість верховенства права було встановлено верховенство націонал-соціалістичного світогляду як дороговказ для суддівської діяльності». З огляду на це судді могли застосовувати норми кримінального права незалежно від суті положень, які стосувалися всіх, в особливий спосіб, а саме із урахуванням політичних, расових або релігійних переконань. Таким чином, безправ'я, яке чинили судді, почасти впливало не з власне змісту положень кримінального права, а зі способу тлумачення тексту закону під час його застосування. Такий стан речей, коли можливим стало виконання шляхом ухвалення судових рішень ідеологічно обґрунтованих та расових вказівок, було визнано незадовільним.

Нюрнберзький закон від 15 вересня 1935 року «Про захист німецької крові та гідності» (Blutschutzgesetz) забороняв позашлюбні фізіологічні стосунки між євреями та особами німецької крові. Було також встановлено покарання у вигляді позбавлення волі за злочин «зневаги раси» – Rassenschande.

За рік до нападу на Польщу – 17 серпня 1938 року, було видано розпорядження «Про спеціальне воєнне кримінальне право» (Kriegssonderstrafrechtsverordnung), яке передбачало смертну кару, зокрема, за публічний заклик до відмови нести військову службу у Вермахті або намагання послабити моральний дух німецького народу (§ 5 «Дії, спрямовані на підриг обороноздатності»), а Міністерство внутрішніх справ затвердило положення щодо превентивного поміщення до концентраційних таборів осіб, які визнавалися потенційними ворогами народу та держави. З 1 вересня 1939 року було заборонено під страхом покарання позбавленням волі слухати іноземні радіостанції, а за поширення почутих по радіо новин, що могли зашкодити «силі опору німецького народу», загрожувала смертна кара. Відповідно до розпорядження «Про воєнну економіку» (Kriegswirtschaftsverordnung) від

4 вересня 1939 року за діяння, що шкодили матеріальному забезпеченню населення, загрожувало позбавлення волі, а в особливо тяжких випадках – смертна кара. Йшлося, зокрема, про винищення, приховування або вилучення з обігу сировини чи готових продуктів, а також про приховування або підробку продуктових талонів (у 1942 році було суттєво розширено перелік дій, що визнавалися шкідливими для економіки або забезпечення населення і підлягали покаранню) [3, 66].

У розпорядженні «Щодо «народних шкідників» (Volksschadlinge) від 5 жовтня 1939 року «здорове національне почуття» вказувалося як підстава для ухвалення смертного вироку за злочини, вчинені у період воєнного стану. З 25 листопада 1939 року позбавленню волі або смертній карі піддавались ті, хто знищував обладнання або засоби захисту, що призводило до умисного або ненавмисного послаблення сил Вермахту, а також ті, хто вчиняв дії, «які перешкоджали або становили загрозу» для виробництва зброї або матеріального забезпечення населення». Під страхом позбавлення волі було заборонено «підтримувати» шпигунські та антивоєнні організації, а також мати будь-які контакти цивільному населенню з військовополоненими.

Розпорядженням від 5 грудня 1939 року було встановлено смертну кару як безумовне покарання для злочинців, що вдавалися до насильства (Gewaltverbrechen), а їхню особу характеризувала схильність до насильницьких дій; у ньому містилась вказівка, що це «стосується також злочинів, вчинених до набрання чинності цього положення», що порушувало принцип *lex retro non agit*. Зміни до КК Німеччини від 4 вересня 1941 року (підписані Гітлером та обвинувачуваним під час процесу над нацистськими юристами Францом Шлегельбергером – виборним рейхсміністром юстиції) передбачали смертну кару для «серійних злочинців» та сексуальних злочинців, «якщо цього вимагає захист національної спільноти, або існує потреба у справедливому покаранні» [3, 38].

Розпорядження від 4 грудня 1941 року «Про кримінальний процес щодо поляків та євреїв на приєднаних східних територіях» (Polenstrafrechtsverordnung) містило виняткове уповноваження ухвалювати смертні вирoki, що стало правилом (автор проекту цього розпорядження – Шлегельбергер, обвинувачуваний на процесі нацистських юристів, зазначав у листі до Рейхсканцелярії, що поділяє погляд, «що поляк менш уразливий до звичайного покарання позбавленням волі»). Положення Polenstrafrechtsverordnung передбачали, що «поляки та євреї каратимуться смертною карою, якщо вони застосовують насилля проти німців» (ч. 1 п. 2), а також тією самою карою, «а в менш тяжких випадках – позбавленням волі, якщо через ненависть чи підбурювальні дії вони виявляють вороже ставлення до німців, особливо вороже висловлюються про німців,

здирають або пошкоджують публічні оголошення німецької влади або служб чи іншими діями завдають шкоди повазі або благу Німецького Рейху та німецького народу» (ч. 1 CRIMEN LAESAE IUSTITIAE 25 п. 3)²⁵. На підставі цього розпорядження каралися поляки та євреї, які 1 вересня 1939 року жили або перебували на «приєднаних східних територіях», незважаючи на те, де саме на території Рейху «вони вчинили заборонене діяння» (ч. 4 п. 1). Неопублікована директива «Ніч і туман» (Nacht und Nebel – Erlas) від 7 грудня 1941 року містила рекомендації спеціальним судам на закритих засіданнях ухвалювати вироки про страту або заслання до концентраційних таборів цивільних осіб, яких привезли до Рейху з окупованих територій і які підозрювалися у злочинах проти німецької влади або її органів та не були покарані військовими судами. Доля тих, щодо кого ухвалювалося таке покарання, мала триматися у таємниці. У домовленості між рейхсміністром юстиції (Отто Тіраком) та рейхсфюрером СС Гімmlером, підписаній 18 вересня 1942 року, містилося рішення про «знищення роботою» (zur Vernichtung durch Arbeit) «асоціальних елементів», які перебували у в'язницях, зокрема поляків, засуджених до позбавлення волі на строк понад 3 роки, «без винятку» попередньо ув'язнених євреїв, а також циган, росіян та українців – у розпорядженні СС (зважаючи на потреби у використанні робочої сили, особливо поляків та росіян на окупованих територіях, це рішення все ж не було втілене в життя повною мірою) [2, 29].

Отже, аналізуючи все вищезазначене можна зробити висновок, що кримінальне право є необхідною складовою функціонування суспільства. За часів існування Третього Рейху знищення права розпочалося в 30-х роках ХХ ст супроводжувало позбавлення прав, породжене судьями та прокурорами, котрі залишалися вірними націонал-соціалістичній ідеології. Видані владою розпорядження та накази або намагання послабити моральний дух німецького народу, расова дискримінація, заборона контакту цивільного населення з військовополоненими. Необхідно зазначити, що кожен нормативно- правовий акт виданий під час існування Третього Рейху впливав на правосвідомість населення та залишив свій вплив у сприйнятті права, свободи, справедливості та в якійсь мірі страх за скоєнні проступки.

Література:

1. Содержание и структура правовой системы нацистской Германии. Электронный ресурс . – Режим доступа: <http://imtw.ru/topic/40732-pravovaya-sistema-tretego-reiha/>
2. Нюрнбергский процесс. Суд над нацистскими судьями: Сборник материалов / Пер. с англ., Под общ. ред. и со вступ. ст. Р. А. Руденко. – М.: «Юридическая литература», 1970. - С. 25.

3. Нюрнбергский процесс. Суд над нацистскими судьями. - С. 158.
4. Нюрнбергский процесс: Сборник материалов. В 8 тт. - Т. 2. - С. 108-109.

Науковий керівник: Долгорученко К.О., старший викладач кафедри Теорії та історії держави і права

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОСМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Лядова Тетяна Романівна

*студентка 4-го курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Ще багато десятиків років тому, ідею космічного туризму вважали фантастичною. Однак сьогодні вона стала реальністю: багато компаній у всьому світі розробляють плани з космічного туризму, а деякі з них вже здійснюють таку діяльність.

Є. Писаревський вважає, що космічний туризм – це вид туризму, який має на меті використання космічного простору, включаючи спостереження за космічними об'єктами і явищами, здійснюване шляхом участі у космічному польоті, а також за допомогою космічної та іншої інфраструктури на Землі [1].

Першими космічними туристами стали Тохіро Ікіяма та Хелен Шарман. У 1989 і 1990 роках вони вперше здійснили політ на радянську орбітальну станцію «Мир» на комерційній основі.

У міжнародному праві єдиними документами, що регламентують можливість існування такого напрямку діяльності, як міжнародний туризм є документи Міжнародної космічної станції. Адже нині тільки цей космічний об'єкт технічно здатний приймати космічних туристів. Документом «Принципи, що стосуються процедури і критеріїв відбору, призначення, підготовки і сертифікації членів основних екіпажів МКС та експедицій відвідування» визначено правовий статус осіб, які беруть участь у космічних польотах для виконання комерційних, наукових та інших програм, які не є партнерами по МКС, в тому числі вчені, вчителі, журналісти та туристи[2].

Вказаний документ був підписаний представниками НАСА, російського, японського, канадського космічних агентств і Європейського космічного агентства у 2002 році. Цим документом встановлені основні вимоги до майбутнього космічного туриста:

- досягнення 18-річного віку, знання англійської або російської мови (залежить від того, на кораблі якої держави здійснюється доставка на станцію),
- стан здоров'я,
- виконання фізичної, теоретичної і технічної програми підготовки, яка триває не менше 6 місяців.

Також на нашу думку для ґрунтовнішого тлумачення космічного туризму варто порівняти правовий статус космонавта та космічного туриста. Точного визначення терміну «космонавт» у міжнародному космічному праві немає, але розглядаючи основні ознаки, можна надати наступне визначення. Космонавт – це особа, що здійснює випробування та експлуатацію космічної техніки у космічному просторі. Космонавт під час польоту виконує свою трудову функцію, зумовлену метою польоту і визначеними для кожного члена екіпажу функціями щодо досягнення цієї мети. Ця ознака є головною при розмежування правового статусу космонавта і космічного туриста, адже турист на космічному кораблі фактично знаходиться у статусі пасажирів, і не виконує трудові функції щодо експлуатації космічної техніки.

Отже, міжнародний туризм є досить новим напрямком космічної діяльності, але досить перспективним. Вже зараз деякими комерційними структурами різних країн світу розробляються проекти створення власних космічних кораблів для туризму. Тому вже зараз є необхідність ґрунтовного міжнародно-правового регулювання цього напрямку космічної діяльності.

Література:

1. Писаревский Е. Правовые основы космического туризма// Туризм: право и экономика. – 2006. - №2 – с.9.
2. Критерии отбора в космонавты и космические туристы [Електронний ресурс] // РІА «Новості».Справка. М., 28.04.2010 г. URL: <http://ria.ru/spravka/20100428/227827425.html>.
3. Космічне право: підручник/Ю.С. Шемшук; Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. Корещького, Київський університет права. – Київ : Юрид. думка, 2012. – с.105-108.

Науковий керівник: Ісакова Вікторія Михайлівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АРКТИКИ

Миколайчук Андрій Олександрович
студент 17 групи 1 факультету, Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Сьогодні дедалі частіше актуалізується питання дослідження арктичних морів, оскільки, на думку вчених, там знаходиться практично

невичерпний комплекс біологічних ресурсів, що має велике значення для світової спільноти. Саме тому, вважаємо, що питання визначення міжнародно-правового режиму Арктики є досить актуальним та цікавим для вивчення.

Однією з важливих складових міжнародно-правового режиму Арктики є концептуальне обґрунтування приарктичними державами своїх територіальних претензій на переважні права при використанні просторів та ресурсів цього регіону. Ефективне освоєння арктичних родовищ неможливе без чіткого позначення зовнішнього кордону шельфу. Слід зазначити, що існує три принципи розподілу Арктики, а саме: секторальний, конвенційний та інтернаціональний.

Секторальний принцип поділу був започаткований Арктичною п'ятіркою (США, Данія, Росія, Канада, Норвегія) ще у XIX столітті. Закріплення та обґрунтування даного принципу відслідковується в ряді договорів та конвенцій арктичних держав, наприклад у Договорі про продаж Аляски. За секторальним принципом лінія розмежування між тою чи іншою країною Арктичної п'ятірки проходила по меридіану, що з'єднує крайні точки Північного узбережжя арктичних країн і слугує боковим кордоном сектора, основою сектора виступало арктичне узбережжя [3]. Спочатку, за секторальним принципом, вказані країни вбачали необхідність регулювання саме суходолу, але далі, під впливом воєнно-політичних фактів та факту виявлення вуглеводної сировини на шельфі арктичних морів, Арктична п'ятірка дещо змінила своє тлумачення секторального принципу. А саме це було зроблено аби залишити за собою права на видобуток корисних копалин з арктичного дна.

Визначальною подією стало прийняття Конвенції ООН про континентальний шельф 1958 р., яка визначила універсальні правила його розмежування. Стаття 1 Конвенції визначила континентальний шельф як поверхню і надра морського дна підводних районів, які примикають до берега, але знаходяться поза зоною територіального моря, до глибини 200 метрів, або, за цією межею, до такого місця, до якого глибина покриваючих вод дозволяє розробку природних багатств цих районів [4].

Наступний якісний етап у розподілі арктичних просторів почався з прийняттям у 1982 р. Конвенції ООН з морського права. За даним міжнародно-правовим документом знову ж таки підтверджувався абсолютний суверенітет прибережної держави на 12-мильову зону територіальних вод. Також було встановлено, що держава має одноосібне суверенне право розпоряджатися континентальним шельфом на всій його протяжності. За межами територіальних вод (12 морських миль) допускається встановлення виняткової економічної зони шириною до 200 морських миль, що не входить до складу території держави. У її межах прибережна держава здійснює свої права і юрисдикцію щодо риболовства

та використання природних ресурсів. При цьому морська акваторія в межах 200-мильової зони залишається відкритою для мореплавання і риболовства.

На новітньому етапі розвитку міжнародно-правового режиму Арктики з'являється концепція «інтернаціоналізації». Одні прихильники інтернаціоналізації Арктики вважають, що на арктичні водні простори повинні повністю поширюватися універсальні норми, що визначають загальний режим відкритого моря. Інші вважають більш реалістичне рішення, на користь якого говорить солідарний досвід співпраці приарктичних держав, наприклад у питаннях охорони навколишнього середовища. Третій різновид даної концепції зводиться до часткової інтернаціоналізації Арктики за межами 200-мильної виняткової економічної зони [1].

Важливим кроком у правовому розвитку Арктики є створення у 1996 році Арктичної ради, до якої ввійшли Данія, Канада, Ісландія, Норвегія, Росія, США, Фінляндія, Швеція. Метою даної організації є співпраця, координація та взаємодія арктичних держав при активній участі корінних народів Півночі та інших жителів Арктики в регулюванні загальноарктичних питань; контроль і координація за виконанням екологічних програм; розробка, координація та контроль за виконанням програм стійкого розвитку; поширення інформації, заохочення інтересу й освітніх ініціатив з питань, пов'язаних з Арктикою [2].

Проаналізувавши проблему міжнародно-правового становища Арктики, маємо дійти висновку, що для нормального регулювання приарктичних просторів та видобутку наявних на них природних ресурсів необхідним є прийняття уніфікованого багатостороннього міжнародного-правового документу, у якому б визначались межі державних територій приарктичних держав та політично-правовий режим цих територій, а також правовий режим здійснення різних видів діяльності, починаючи з добутку ресурсів та закінчуючи охороною навколишнього середовища Арктики.

Література:

1. Лукин Е.Е. Международное право: Учебник. - М. – 2010. – с. 252-254.
2. Arctic Council – Офіційний сайт Арктики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arctic-council.org/index.php/en/>.
3. Жильцов С.С. Міжнародно-правовий статус Арктики (зовнішньополітичний контекст). – 2014. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/zs/anglomovna-versija/view/article/mizhnarodno-pravovii-status-arktiki-zovnishnopolitich/>.

4. Конвенція про континентальний шельф 1958р. // Міжнародне право в документах / За заг. ред. М. В. Буроменського. – С. 156-172.

Науковий керівник: Ісакова Вікторія Михайлівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Сініцина Анастасія Едуардівна
юрист

Судова система є однією з найцінніших інституцій в суспільстві. Незалежність судової влади, її рівність із законодавчою та виконавчою владою є невід'ємними ознаками правової держави, в якій кожен має право на судовий захист своїх прав і свобод.[5] Підтримка незалежності суддів є дуже важливою для досягнення цілей та належного функціонування суспільства, що базується на верховенстві права. Незалежність суддів має гарантуватися державою та бути прописана в Конституції чи законі.[4]

Демократичні держави проголосили незалежність судової влади цінністю, яка не допускає компромісів. Так в Україні незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України.[2] Гарантії незалежності суддів - це передбаченні нормативно – правовими актами засоби усунення негативних зовнішніх і внутрішніх впливів на суддю під час здійснення правосуддя для забезпечення законного, об'єктивного та обґрунтованого рішення.[1]

Достатньо проблемним виступає питання щодо забезпечення повноцінної незалежності судової влади в Україні, порівняно з більшістю держав Європи. На сьогодні в Україні проблема має глобальні масштаби, оскільки є факти неправомірного втручання сторонніх осіб у професійну діяльність суддів з метою схилити їх у той чи інший спосіб до прийняття бажаного рішення для цих осіб, що тягнуть за собою неправомірні рішення, тобто протизаконну діяльність, розпочату сторонніми зацікавленими особами. Втручання сторонніх осіб у діяльність судів оприлюднено Вищою радою правосуддя в реєстрі повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя.[7] І це незважаючи на те, що за посягання на незалежність суддів передбачено найбільш серйозний вид відповідальності – кримінальне покарання.(так, ст.376 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну

відповідальність за втручання в будь-якій формі в діяльність судді). Хоча Вища рада правосуддя вживає заходи щодо забезпечення авторитету та незалежності суддів, коли є факт втручання в діяльність суддів, але оперативність цього інструмента поки є не задовільним, однією з причин якого є велика завантаженість ще й іншими функціями Вищої ради правосуддя. Зважаючи на те, що гарантії незалежності судової влади не є досконало забезпеченні, маємо за необхідність перейняти досвід держав Європи та забезпечити врахування міжнародних стандартів. Судова незалежність у міжнародно – правовому аспекті – це не тільки право людини на незалежний суд, але й право та обов'язок судді бути незалежним у процесі прийняття рішень, як від своїх колег-суддів та керівників, так і загалом незалежність судової системи від виконавчої та законодавчої гілок влади.[8,с.176-177] Відтак, міжнародними нормативно-правовими актами, які забезпечують судову незалежність, є Конвенція про захист прав людини та основних свобод; Процедури ефективного здійснення основних принципів незалежності судових органів; Основні принципи незалежності судових органів, ухвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН, затверджені Резолюцією Економічної і Соціальної Ради ООН; Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Незалежність, дієвість та роль суддів», а також заслуговують на увагу рекомендаційні принципи, що визначені в Європейській Хартії про статус суддів, прийнятій 10 липня 1998 року в Страсбурзі.[3] Так, принцип 1 визначає необхідність існування незалежних судових органів, обов'язок усіх державних та інших установ поважати і дотримуватися такої незалежності судової влади, яка самостійно, без стороннього впливу будь-яких посадових осіб та органів влади, здійснювала б правосуддя. Важливим є принцип 3, у якому зазначено, що судові органи наділені компетенцією щодо всіх питань судового характеру і мають виключне право вирішувати, чи належить установлене законодавчим актом до їх компетенції. Принцип 4 містить заборону на неправомірне або несанкціоноване втручання в процес правосуддя чи перегляд судового рішення будь-яким несудовим органом. У принципі 7 закріплено обов'язок держави надавати відповідні засоби, які дають можливість суду належним чином виконувати судові функції. Принцип 5 містить власне принцип неупередженості: обов'язок судових органів вирішувати справи на основі фактів і відповідно до закону без будь-яких обмежень, неправомірного впливу, спонукань, тиску, погроз, прямого чи непрямого втручання з того чи іншого боку.[6]

Отже, легітимність судової правотворчості значно підсилюється у тих країнах, де принцип незалежності суду не тільки закріплюється на найвищому конституційному рівні, але й коли він реально забезпечується та гарантується.

Тому, розглянувши всі аспекти незалежності судової влади, важливим кроком на шляху к поліпшенню ситуації та задля реалізації принципу незалежності суддів та дієвих гарантій, необхідно застосовувати принципи ЄС в українських судах, по-перше, включити спеціальні положення щодо забезпечення незалежності суддів в Конституцію України та інші нормативно-правові акти відповідно до міжнародних стандартів. По-друге, конкретизувати та роз'яснити поняття «втручання в діяльність судових органів» та «вплив на суддю в будь-який спосіб» та закріпити на законодавчому рівні. Оскільки до конкретних форм впливу відносять: прохання, вказівку, погрозу, підкуп, критику судді в засобах масової інформації до вирішення конкретної справи у зв'язку з її розглядом, проведення пікетів, мітингів, то тільки це може слугувати підставою для звернення в Вищу раду правосуддя з повідомленням про втручання в діяльність суддів. По-третє, вжити заходи для оперативного реагування та ефективного розслідування звернень про втручання в діяльність суддів. По-четверте, сформуванню автономну самоуправлінську судову систему поза структурами законодавчої та виконавчої влади, інших органів влади й інститутів громадянського суспільства. По-п'яте, винагорода суддів повинна гарантуватися законом та відповідати гідності їхньої професії та тягареві відповідальності, яка на них покладається, задля уникнення хабарництва.

Література:

1. Галайденко Т. До питання розмежування категорій «принцип незалежності суддів» та «гарантії його реалізації» [Електронний ресурс] / Т. Галайденко. – Режим доступу : <http://www.vru.gov.ua/Docs/a031110.pdf>
2. Конституція України/ Стаття 126.
3. Мартті А. Європейський Союз та Україна: стратегія відносин в контексті розширення. Київ Видавництво "К.І.С." 2003.
4. Пекінські тези щодо принципів незалежності суддів від 01.01.1995.
5. Пленум Верховного суду України від 13.06.2007 N 8.
6. Рачинський А., Огілько А. та ін. Незалежність суддів як передумова функціонування самостійної й авторитетної судової влади, що відповідає європейській системі цінностей та стандартів захисту прав людини. Вісник НАДУ при Президентові України. 2016. No1. С. 66-74.
7. Реєстр повідомлень суддів про втручання в діяльність/– Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/add_text/203
8. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні Монографія. - К.: Реферат, 2007. - 640 с.

ЗАХИСТ ГРОМАДЯНАМИ СВОГО ПРАВА НА ОСВІТУ

Співак Ірина Вікторівна

*старший викладач кафедри господарського та адміністративного права
факультету соціології і права, Національного технічного університету
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”*

Виступаючи в Комісії ООН з прав людини, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй Кофі Аннан, зазначив, що права людини є універсальними та невід'ємними правами людини висловлюватись, діяти, зростати, вчитись і жити відповідно до свого світосприйняття[1]. Відповідно до ст. 21 Конституції України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [2] і мають охоронятись законом з огляду на те, що саме права і свободи людини і їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України), а ефективний і досконалий механізм реалізації та захисту прав і основних свобод людини є ознакою правової держави.

Одним з найважливіших прав людини є право на освіту, тобто право на освоєння систематизованих знань та умінь як необхідної умови її соціалізації. Право на освіту декларується в багатьох міжнародних документах, в тому числі у Загальній Декларації прав людини (ст. 2), Конвенції про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенції).

Відповідно до ст.2 Першого протоколу Конвенції “Жодна людина не може бути позбавлена права на освіту. Держава під час виконання будь-яких функцій, які вона взяла на себе в галузі освіти і навчання, поважає права батьків забезпечувати відповідно до їхніх релігійних і світоглядних переконань таку освіту і навчання.” [3].

“Негативне“ формулювання норми ст. 2 Конвенції має на меті унеможливити звинувачення держави у порушенні права на освіту (особа повинна довести, що держава активно відмовляє їй у праві на освіту).Отже, із сформульованої таким чином норми випливає, що держава забезпечує та організує відповідну систему освіти, а особа реалізує права в межах цієї системи.

Згідно із ст. 2 право на освіту складається з трьох взаємопов'язаних елементів: по-перше, держава нікому не може відмовити в праві на освіту (тобто не може втручатися у здійснення особою її права на освіту, створюючи перешкоди, що не дають скористатись можливостями, надаваними цією державою); по-друге, державі надаються повноваження щодо визначення характеру та обсягу її участі в освітньому, навчальному процесі; по-третє, держава виявляє повагу щодо права батьків забезпечувати освіту і навчання своїх дітей відповідно до власних переконань.

Європейським судом з прав людини підкреслюється, що в демократичному суспільстві право на освіту (одне з найважливіших прав людини) відіграє настільки важливу роль, що надмірно звужене тлумачення змісту першого речення ст. 2 Першого протоколу Конвенції (гарантування доступу до початкової освіти) не відповідало б меті цієї норми (*Leyla Sahin v. Turkey* [GC], 44774/ 98/ 137 (2005)). І хоча середня і вища освіта охоплюється ст. 2, обмеження стосовно отримання вищої освіти (з огляду на наявні у держави ресурси) не буде вважатися порушенням прав людини у сенсі зазначеної статті (*Glazewska v. Sweden* № 11655/85).

Крім того, стаття 2 послуговується як терміном “ освіта”, так і “навчання” (стосовно яких Європейський суд відзначив, що “ освіта дітей являє собою цілісний процес, за допомогою якого дорослі передають молоді свої погляди, культуру та інші цінності, а навчання є передачею знань з метою інтелектуального розвитку (*Campbell and Cosans v. UK* A 48 (1982)). Зазначена відмінність не дозволяє державі встановлювати перешкоди стосовно отримання освіти (в точному сенсі слова) у недержавних освітніх закладах. Водночас ст. 2 Першого протоколу Конвенції не зобов’язує державу активно діяти щодо забезпечення права особи на освіту.

Як зазначив Європейський суд у справі *Belgian Linguistics*, право, що гарантується у першому реченні ст. 2, складається, в свою чергу, з права на доступ до навчальних закладів, права на “ ефективну “ освіту, права на офіційне визнання проходження особою відповідного освітнього курсу по закінченню навчального закладу (*Belgian Linguistics* A 6 (1985)).

З правом кожного на освіту (основним правом) нерозривно пов’язане закріплене у другому реченні ст. 2 право батьків забезпечувати відповідно до їхніх релігійних і світоглядних переконань таку освіту і навчання дітей.

Європейський суд розглянув справу щодо поваги прав батьків на забезпечення освіти дітей відповідно до своїх переконань (*Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark* case A 23 (1976)): заявники (батьки дітей шкільного віку) заперечували проти обов’язкового статевого виховання, запровадженого в державних школах, аргументуючи тим, що порушується право на відповідні релігійні та філософські переконання. Уряд Данії зауважив на це, що держава не примушує батьків віддавати своїх дітей до державних шкіл. Європейським судом в рішенні було зазначено, що оскільки в цьому випадку мова йде лише про надання певної інформації, а не про нав’язування певної моралі, поглядів, поведінки, то відсутні підстави для визнання порушення ст. 2 (порушення права на освіту в сенсі релігійних та світоглядних переконань батьків). З огляду на зазначене, вбачається, що обов’язок держави полягає у вияві поваги та у

невтручанні, а не у зобов'язанні забезпечити певне навчання (право на фінансування тут не передбачається).

Окремими і дуже важливими питаннями, пов'язаними з правом на освіту, є проблеми освіти національних меншин і недопущення дискримінації. У бельгійській “справі про мови” (батьки франкомовних дітей стверджували, що наявна дискримінація, оскільки дітям, що розмовляють нідерландською мовою, було дозволено відвідувати “нідерландську” школу, розташовану в двомовному окрузі за межами свого району, тоді як франкомовним дітям не дозволялось відвідувати і “французьку” школу в тому ж окрузі, а приписувалось навчатись у “нідерландській” школі) Європейський суд постановив, що такі дії влади порушували ст. 14 Конвенції про захист прав і основних свобод людини (“заборона дискримінації”). Що ж стосується ст. 2, то Європейський суд не вважає бажання здійснювати навчання певною мовою тотожним релігійним і світоглядним переконанням в сенсі зазначеної статті, а, отже, ця стаття не може тут застосовуватись (Belgian Linguistics case A 6 (1986)).

Вбачається, що схожою є ситуація, коли високопосадовці і політики деяких країн-сусідів висловлювали претензії стосовно того, що новий український закон “Про освіту” є основною перепорою на шляху навчання осіб, що належать до національних меншин рідними мовами (при тому, що в самих цих державах немає жодної школи з викладанням українською мовою). Зокрема, невдоволення викликала стаття 7 цього Закону, згідно з якою мовою освітнього процесу є державна (українська) мова: держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях, а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти[4].

Саме по собі зазначене положення є, безперечно, позитивним для держави і суспільства з огляду на те, що знання державної мови є фактором соціальної інтеграції, а, отже, держава обґрунтовано вимагає, щоб державна мова була мовою освіти для усіх[5]. Потреба у використанні єдиної державної мови не піддається сумніву більшістю громадян України, які усвідомлюють актуальність вислову Гая Саллюстія Кріспа: “малі держави ростуть завдяки згоді, а великі руйнуються від незгоди” [6; 36].

Звинувачення України у дискримінації певних мовних груп, у порушенні балансу (передбаченому Європейськими стандартами) між функціонуванням державної мови та забезпеченням мовних прав осіб, які належать до національних меншин, є безпідставними. Вільний вибір мови навчання у школах є невід'ємним правом громадян України, за умови обов'язкового вивчення державної мови. Про це свідчать положення ч.1 ст. 7 Закону України “Про освіту”: особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах

дошкільної і початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини, з реалізацією права шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп); особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на вивчення мови відповідної меншини в комунальних закладах загальної середньої освіти.

Навпаки, в Україні склалася неприпустима ситуація, коли 17 тисяч випускників шкіл у 2017 році не склали ЗНО з української мови. Значна частина випускників, що погано володіють українською мовою (або не володіють взагалі), належить до національних меншин, а, отже, дискримінує цих громадян України щодо неможливості їх інтеграції в українське суспільство.

Вбачається, що “обстоювання” політиками Угорщини, Румунії, Молдови та деяких інших країн прав представників своїх діаспор в Україні є нічим іншим, ніж бажанням значно посилити вплив своїх держав на певні території України – місця компактного проживання осіб, що належать до відповідної національної меншини.

Література:

1. Кофи Аннан. Выступление в Комиссии ООН по правам человека// Проблемы вмешательства. Выступление Генерального секретаря Организации объединенных Наций. ООН, 1999. – с. 20-21.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 серпня 2011 р.: (Офіційний текст).- К.: Паливода А.В.,2011. – 56 с.
3. . Огляд практики Європейського суду з прав людини: Норми та стандарти Конвенції про захист прав і основних свобод людини/ Міністерство юстиції України. – К.: Видавничий Дім “ Ін Юре “, 2001. – 64 с.
4. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017р. № 2145-V111. – ВВР, 2017. - № 38-39. – Ст. 380.
5. Резолюція ПАСЕ від 12.10.2017 р. № 2189.
6. Цымбалюк Ю., Краковецкая Г. Крылатые латинские выражения. – Киев, 1976. – 191 с.

ЩОДО ПРАВОМІРНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Хріщева Олександра Георгіївна

студентка 3-го курсу економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Протягом останніх десятиліть ми можемо спостерігати часті спалахи етнічних та релігійних конфліктів, які іноді переходять в дуже запеклі протистояння.

Під час цих конфліктів відбуваються масові порушення основних прав великої кількості людей. Тому не випадково те, що світова спільнота шукає засоби протидії таким проявам. Одним з найбільш суперечливих засобів захисту прав людини, що викликає в сучасній теорії і практиці міжнародного права серйозні дискусії з приводу його легітимності, є гуманітарна інтервенція або гуманітарне втручання.

Питання гуманітарної інтервенції були і є об'єктом наукових досліджень. До окремих аспектів зазначеної проблеми звертаються у своїх працях О. Ганзенко, Ж. Баранін, М. Новосьолов, В. Мотиль, Л. Тарасова, В. Грохотова, А. Мойсеєнко та інші.

Метою статті є з'ясування правомірності застосування гуманітарних інтервенцій у міжнародному праві та вирішення таких завдань: визначити сутність поняття «гуманітарна інтервенція» та його ознаки; окреслити основні суперечності щодо легітимності застосування гуманітарних втручань.

«Гуманітарна інтервенція» не має чіткого нормативного закріплення у міжнародному праві [1, с. 8]. Загальновизнаного міжнародного документа, в якому наводилося б вичерпне поняття гуманітарної інтервенції (подібно визначенню агресії у резолюції Генеральної Асамблеї ООН, що була прийнята в 1974 р), на жаль, немає.

Погоджуємось із думкою Л. Тарасової, що «у самому понятті «гуманітарна інтервенція» є внутрішнє протиріччя» [2, с. 99], яке англійський професор Фрідман назвав одночасною присутністю двох смислів. Перший смисл визначає характер акції, яка застосовується в ім'я підтримання миру та стабільності. Другий полягає в грубому порушенні суверенітету держави.

В міжнародно-правовій літературі немає одностайності також з приводу поняття та ознак гуманітарної інтервенції. Автори притримуються різних позицій у цьому питанні.

На нашу думку, одне з найбільш повних визначень гуманітарної інтервенції було закріплено у спільній доповіді двох голандських

неурядових організацій – Консультативного комітету з прав людини і зовнішньої політики та Консультативного комітету з питань публічного міжнародного права.

У доповіді гуманітарна інтервенція визначається як «загроза або використання сили однією або більше державами в межах території іншої держави з єдиною метою зупинити або запобігти великомасштабним, серйозним порушенням основних прав людини, які мають місце або здійснення яких в найближчому майбутньому очевидно, незалежно від громадянства, зокрема до таких прав особливо належить право індивідів на життя, у випадках, коли загроза або використання сили здійснюються або без попереднього отримання повноважень від компетентних органів ООН, або без дозволу законного уряду країни, на території якої інтервенція мала місце» [2, с. 100].

Проаналізувавши зазначене визначення, ми пропонуємо виокремити наступні обов'язкові ознаки гуманітарної інтервенції:

- військовий характер акції;
- відсутність згоди законного уряду держави – об'єкта інтервенції;
- гуманітарний характер, тобто наявність спеціальної мети — припинення грубих порушень прав людини чи військових злочинів (геноцид, етнічні чистки тощо);
- відсутність санкції Ради Безпеки ООН на проведення операції.

Проте, ми не погоджуємось із останньою ознакою, адже у разі відсутності санкції Ради Безпеки на проведення операції незрозуміло, який саме суб'єкт буде вирішувати питання щодо застосування гуманітарної інтервенції та наскільки це застосування буде вважатися правомірним.

Концепція гуманітарної інтервенції активно застосовувалася у практиці міжнародних відносин для захисту національних і релігійних меншин до ХХ століття [3, с. 34]. Проте відомі юристи-міжнародники Браунлі і Хамфрей прийшли до висновку, що насправді всі інтервенції того часу відбувалися в політичних цілях, далеких від ідей гуманізму.

Становище змінилося після Другої світової війни та утворення Організації Об'єднаних Націй. З цього періоду право на застосування сили в міжнародних відносинах піддається серйозним обмеженням. Статут ООН надає виключно Раді Безпеки, а не окремим державам, право визначати існування будь-якої загрози миру, порушення миру чи акту агресії та приймати рішення про застосування санкцій, зокрема військову силу.

Яскравим та доволі дискусійним прикладом невиправданого, з нашої точки зору, застосування гуманітарної інтервенції, санкціонованої Резолюцією Ради Безпеки ООН, є інтервенція в Лівії (2011 рік), яка справила величезний дестабілізуючий вплив на розвиток ситуації в

регіоні, призвела до повалення режиму Муаммара Каддафі, масових заворушень і фактичного розпаду колись процвітаючої за африканськими мірками держави. Незважаючи на проголошений мотив втручання – захист прав людини, сили міжнародної коаліції (в першу чергу держави-учасниці блоку НАТО) не змогли забезпечити відповідність інтервенції міжнародним нормам про права людини.

Втім практика міжнародних відносин другої половини ХХ та нинішнього століття свідчить про численні приклади неправомірного застосування військової сили державами в «гуманних цілях» із порушенням Статуту ООН та без санкції Ради Безпеки.

Так, після вторгнення ряду арабських держав на територію Палестини у 1948 році Єгипет заявив про свою участь в інтервенції для захисту життя та власності арабів, які проживають в Палестині; гуманітарна інтервенція в Сомалі та Іраку (1991 р.), НАТО в Югосавії (1999 р.), вторгнення збройних сил США та Великобританії в Ірак (2003 р.) тощо.

Головним протиріччям у правовому регулюванні питання про гуманітарне втручання є колізія між принципом невтручання у внутрішні справи держави та принципом дотримання і поваги прав та основних свобод людини.

Противники концепції гуманітарної інтервенції наполягають на непорушності принципу невтручання у внутрішні справи держави як основи міжнародного права, тоді як її прибічники кажуть про те, що в сучасних умовах зазначений принцип необхідно переглянути і обмежити, адже першорядне місце в міждержавних відносинах повинен зайняти принцип дотримання і поваги прав та основних свобод людини.

Концепція суверенітету проголошує принцип невтручання у внутрішні справи держави і кваліфікує втручання як акт агресії. Суверенітет має не тільки зовнішньополітичну складову, а й внутрішню, яка накладає на національні уряди зобов'язання щодо захисту своїх громадян. Масштабні порушення прав людини, масові людські жертви, що відбуваються при потуранні або недієздатності, а іноді і з ініціативи уряду, є не тільки очевидним нехтуванням людської гідності, але й нехтуванням самого принципу суверенітету [4, с. 243].

Прихильників гуманітарного втручання не бентежить протиріччя їх концепції основним принципам міжнародного права, таким як: незастосування сили або погрози силою, суверенної рівності держав, невтручання у внутрішні справи держави і мирного вирішення міжнародних спорів. На думку теоретиків гуманітарної інтервенції, значення цих міжнародно-правових принципів нівелюється концепцією універсальності прав людини.

Сенс цієї концепції полягає в тому, що всі держави, які взяли на себе

зобов'язання поважати Статут ООН, Загальну декларацію прав людини 1948 р, та інші документи, що проголошують універсальні і невід'ємні права людини, одночасно взяли на себе міжнародно-правове зобов'язання гарантувати закріплені в них права людини і визнали, що ця сфера не є предметом їх виключної компетенції. Тобто порушення прав людини, гуманітарна катастрофа ніколи не може вважатися суто внутрішньою справою тієї чи іншої держави [2, с. 102].

Наразі багато державних діячів і вчених продовжують сперечатися щодо правомірності гуманітарної інтервенції, яка не раз використовувалася окремими державами як привід для застосування збройної сили.

Таким чином, ми вважаємо, що гуманітарна інтервенція – це загроза або використання сили однією або більше державами, яке здійснюється в межах території іншої держави з єдиною метою зупинити або запобігти великомасштабним, серйозним порушенням основних прав людини, які мають місце або здійснення яких в найближчому майбутньому очевидно, без дозволу законного уряду країни, на території якої інтервенція мала місце. Провідними суперечностями у правовому регулюванні питання про гуманітарну інтервенцію є відсутність її чіткого нормативного закріплення у міжнародному праві, а також протиріччя концепції гуманітарної інтервенції основним принципам міжнародного права, що свідчить про неправомірність такого втручання.

Враховуючи історичні приклади застосування гуманітарної інтервенції, можна зробити висновок, що у сучасному світі склалася реальна загроза використання прав людини як прикриття насильницьких дій щодо суверенних держав.

Література:

1. Грохотова В.В. Становлення і розвиток концепції «гуманітарної інтервенції» [Текст]/ В.В. Грохотова // Історія держави і права. – 2010. – № 5. – С. 8–12.
2. Тарасова Л.М. До дискусії про правомірність гуманітарної інтервенції [Текст]/ Л.М. Тарасова // Вісник Волгоградського державного університету: Серія: Юриспруденція. – 2011. – №1. – С. 99–105.
3. Абашидзе А.Х. Захист прав меншин з міжнародного і внутрішньодержавного права / А.Х. Абашидзе. – М.: Права людини, 1996. – 476 с.

4. Іноземцев В.Л. Гуманитарні інтервенції: поняття, задачі, методи [Текст]/ В.Л. Іноземцев // Космополіс. – 2005. – № 1(11).– С.240–247.

Науковий керівник: Нігрєєва Олена Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

МИРНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Чайкіна Н.Е.

студентка 17 групи 4 курсу 1 факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Реалії сьогодення, що пов'язані з безліччю конфліктів та спорів на міжнародній арені вказують на необхідність дослідження мирних засобів вирішення міжнародних спорів як засобу підтримання миру і безпеки в міжнародному співтоваристві.

Відповідно до ч. 3 ст. 2 Статуту ООН, всі Члени Організації Об'єднаних Націй розв'язують свої міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир і безпеку і справедливість [1]. Аналогічне положення міститься і в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй [2].

Загалом, міжнародний спір визначається як протиріччя між державами, що можуть або не можуть ставити під загрозу міжнародний мир та безпеку.

Аналіз наукової літератури дозволяє визначити такі основні нормативно-правові акти щодо мирних засобів розв'язання міжнародних спорів:

- Статут ООН 1945 року;
- Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 року;
- Конвенція про мирне розв'язання міжнародних зіткнень 1907 року;
- Конвенція з примирення і арбітражу в рамках НБСЄ 1992 року.

Глава VI Статуту ООН містить положення щодо мирного розв'язання спорів.

Так, вказаний нормативно-правовий акт в статті 33 передбачає такі засоби вирішення міжнародного спору:

- 1) переговори;
- 2) обстеження;
- 3) посередництво;
- 4) примирення;
- 5) арбітраж;
- 6) судовий розгляд;
- 7) звернення до регіональних органів або угод;
- 8) інші мирні засоби на власний розсуд [1].

Таким чином, аналіз цього переліку засобів врегулювання спорів дозволяє зробити такі висновки: по-перше, вказані засоби є невичерпними, тобто обрання сторонами інших мирних засобів вирішення міжнародного спору не є порушенням норм Статуту ООН; по-друге, вказані засоби можна диференціювати на судові (арбітраж, судовий розгляд) та дипломатичні способи вирішення міжнародних спорів в залежності від того, чи приймають участь певні судові установи у розв'язанні спору, що виник між сторонами.

Пропоную розглянути детальніше окремі засоби вирішення міжнародних спорів.

Так, говорячи про переговори, маємо на увазі самостійне вирішення спору між його сторонами без участі третіх осіб. Вказаний засіб вирішення міжнародних спорів є одним із найпоширеніших та використовується майже у кожному спорі, зокрема, які початкова стадія його вирішення. При неможливості врегулювання міжнародного спору шляхом переговорів сторони можуть використовувати інші засоби.

При посередництві в регулювання спору вступає третя сторона, яка може бути як міжнародною організацією (її органом), так і певною державою. Метою посередника є ініціювання початку переговорів та пропозиція шляхів вирішення спору.

Процедура примирення як засіб вирішення міжнародного спору зустрічається, наприклад, в Конвенції з примирення і арбітражу в рамках НБСЄ. Для виконання примирення діє Комісія з примирення, до складу якої входять світові посередники. Вказана Комісія після вивчення матеріалів щодо спору складає доповідь, в якій містяться пропозиції з його врегулювання. Проте слід зазначити, що рішення Комісії не є обов'язковим, адже сторони протягом тридцяти днів можуть як погодити, так і висловити свою незгоду [3].

Також у вищезазначеній Конвенції регулюються питання щодо здійснення арбітражу як засобу вирішення міжнародних спорів. Відповідно до п. 2 ст. 2, арбітраж здійснюється Арбітражним трибуналом, що створюється для кожної суперечки [3]. Слід звернути увагу, що, на відміну від доповіді Комісії з примирення, рішення Арбітражного трибуналу є остаточним та оскарженню не підлягає.

Якщо вести мову про судовий розгляд як засіб вирішення міжнародних спорів, то, безумовно, слід вказати про Міжнародний суд ООН як одну з визначних міжнародних судових установ. Статут Міжнародного суду ООН визначає обов'язковість рішень суду для сторін спору без права оскарження. Перегляд судового рішення можливий лише у випадку нововиявлених обставин [1].

Проаналізувавши мирні засоби вирішення міжнародних спорів, можна дійти до висновку, що дипломатичні засоби не завжди можуть бути ефективними при розв'язанні спорів, адже сторони спору залишають за собою можливість прийняття остаточного рішення по даному спору, у той час як рішення судових органів є остаточними і лише у виняткових випадках підлягають перегляду.

Проте, на нашу думку, досить проблемним є питання виконання судових рішень, адже ця процедура покладається на держав-сторін спору, що не є дуже ефективним. Так, у міжнародних документах не регулюється процедура виконання стороною судового рішення та відсутні механізми впливу на державу з метою зобов'язати її до виконання певного рішення. Таким чином, перед міжнародною спільнотою стоїть завдання не тільки визначити засоби врегулювання міжнародних спорів, а й врегулювати процедуру виконання судових рішень та рішень міжнародних арбітражів.

Література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй та Статут Міжнародного Суду [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page.
2. Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_569.
3. Конвенція з примирення і арбітражу в рамках НБСЄ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_a11.

Науковий керівник: Ісакова В.М., кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ

Шалай Ігор Олександрович

студент 17-ї групи, 4-го курсу, Інститут прокуратури та кримінальної юстиції, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Сьогодні у світі не існує жодної країни, яка зможе абсолютно самостійно забезпечити умови для ефективного виробництва всіх видів товарів та послуг. У зв'язку з цим все більше зростає роль міжнародних фінансових організацій, які є потужним джерелом й ефективним інструментом розвитку національної економіки.

Актуальність цього питання в Україні зумовлена тим, що наша держава, перебуваючи у стані фінансово-економічної і воєнної кризи, не може здійснювати економічну діяльність без залучення іноземного капіталу. А це означає необхідність тісної співпраці з міжнародними фінансовими інститутами. Однією із таких організацій і є Міжнародний валютний фонд, метою якого є розвиток міжнародного співробітництва у валютно-фінансовій сфері, забезпечення фінансової стабільності, сприяння міжнародній торгівлі, високій зайнятості, сталому економічному зростанню і скороченню бідності в усьому світі.

Питання співробітництва України і МВФ і досліджувались такими вітчизняними вченими, як Базилевич В. Д., Білорус О. Г., Боринець С. Я., Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Лютий І. О., Наконечна Ю. Л., Пешко А. В., Рязанова Н.С., Філіпенко А. Д. та ін. Серед іноземних науковців, що вивчали діяльність міжнародних фінансових організацій, слід відзначити Л.Бальцеровича, Т.Едісона, А.Зіденберга, Т.Кіліка та ін.

Впродовж більш як 20 років співробітництва фінансова допомога Україні надавалась у наступних основних формах: за Програмою системної трансформаційної позики (STF) для підтримки платіжного балансу; за програмою “Stand by” для підтримки курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу; за Програмою розширеного фінансування (“Extended Fund Facility” – EFF) для сприяння економічній стабілізації.

Втім, не дивлячись на широкий спектр наукових публікацій із цього питання, багато питань у цій сфері ще залишаються дискусійними. Серед науковців, економістів, політиків співробітництво України з МВФ викликає неоднозначну оцінку. Зокрема одні з них наголошують на тому, що співпраця з МВФ позитивно вплинула на темпи економічного зростання. Адже почали реалізовуватися зміни на законодавчому рівні в сфері енергетики, банківського сектору, незалежності Національного

банку, реформування сектору державних підприємств та в боротьбі з корупцією.

На думку ж інших, кредити МВФ створюють швидше довгострокову залежність, ніж надають допомогу в короткостроковому періоді. Згідно зі Статутом МВФ кредити Фонду повинні мати короткостроковий характер, однак більшість країн стають постійними партнерами Фонду протягом тривалого періоду. У той час, коли розвинені країни інвестують в високотехнологічні галузі, Україна спрямовує отримані у кредит кошти на виплати зарплат, погашення заборгованостей тощо. А це зумовлює збільшення державного боргу, оскільки виникає обов'язок країни-позичальника(України) виплачувати як основну суму позики, так і відсотки.

Таким чином, на розвиток національної економіки можуть негативно впливати як масштабна співпраця з МВФ, так і розрив відносин з ним. Відмова від нових запозичень згубно відіб'ється на національній економіці, а виділення чергового кредиту під підвищення тарифів на газ і скорочення соціальних витрат сприятиме посиленню соціальної напруженості. У зв'язку з цим, уряд України повинен встановити таке співробітництво з МВФ, за якого перебудова економічної політики буде спрямована не на виконання умов Фонду для отримання чергового траншу кредиту, а на досягнення стратегічних цілей розвитку країни.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

РОЛЬ ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ЗДІЙСНЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Аршава Інна Олександрівна

*приватний нотаріус, кандидат наук з державного управління, доцент
кафедри соціальної психології та психології управління, Дніпровський
національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Професійна діяльність нотаріуса покликана створювати належні умови для ефективної реалізації норм права фізичними та юридичними особами, захисту їх законних інтересів шляхом надання правочинам публічної довіри та посилення доказової сили документів, запобігаючи суперечкам між сторонами цивільних правовідносин, утворюючи між ними стабільні й передбачувані відносини. Такий яскраво виражений превентивний характер функціонування й розвитку нотаріату вказує на особливо вагому роль процесів антиципації як на індивідуальному рівні в структурі професійної діяльності кожного окремого нотаріуса, так і на соцієтальному, коли йдеться про місію інституту нотаріату як певної підсистеми в системі суспільства в цілому. При цьому антиципацію на сучасному етапі розвитку психології слід розуміти як двоєдиний процес випереджального відображення (прогнозування й плануванні творення майбутнього (проектування (ціле покладання й планування) і опредметнення). Тому досягнення феномену функціонування й розвитку професійної антиципації нотаріусів доцільно розпочинати з аналізу його передісторії виникнення, культурно-історичного становлення, відтак переходити до вивчення наявних форм проявів антиципування в сучасному інституті нотаріату та нотаріальної діяльності України [1,2].

За таких умов нотаріус змушений навіть передбачати тенденції в правотворчості, які можуть вплинути у близькому чи віддаленому майбутньому на інтереси клієнта. Крім того, антиципаційні функції нотаріату повинні торкатися і творення майбутнього (проектування (ціле покладання й планування) і опредметнення, створюючи тим самим систему стабільних соціальних взаємин.

Високий рівень прогностичної компетентності (антиципаційної спроможності) у сфері своєї професійної діяльності є одним із найважливіших складових професіоналізму будь-якого фахівця, і нотаріуса зокрема. І все ж серед великого розмаїття професій є такі, де розвиток антиципаційних функцій набуває особливо гострої актуальності.

Аналіз професійної антиципації нотаріуса доцільно розпочати з виокремлення сутності зазначеної діяльності, яка визначається правовою системою сучасної України. Згідно з чинним законодавством сутність та функціональне призначення нотаріальної діяльності полягає в захисті прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб шляхом фіксації й посвідчення їх безспірності. Надання суб'єктивним правам публічної сили та офіційного визнання від імені держави. При цьому у контексті правової системи держави нотаріат виконує місію превентивного правосуддя, яка полягає в здійсненні діяльності, що створює основу для вирішення питань без їх судового розгляду, тобто шляхом оформлення правового документа від імені держави, надаючи йому юридичної сили, юридично рівнозначної судовому документу.

Представлений вище характер нотаріальної діяльності, що задається їй з боку суспільства і держави, зумовлює те, що «діяльність нотаріуса, насамперед, спрямована на майбутнє» [3], що передбачає наявність у останнього високого рівня антиципаційної спроможності. Проте сказане зовсім не означає, що такі модуси часу, як минуле та теперішнє не відіграють важливої ролі. Візьмемо до уваги і те, що здатність особистості до професійної нотаріальної діяльності можна аналізувати з різних поглядів, отримуючи кожного разу нову її структурну модель.

Проблему особистісного смислу своєї професійної діяльності кожен нотаріус вирішує залежно від того, як свій професійний шлях він вписує у загальний контекст свого життєвого шляху як суб'єкт життєтворчої активності. Зазначений рівень можна назвати життєтворчим рівнем професійної антиципації нотаріуса. При цьому індивідуальна життєтворчість та професійна діяльність особистості тісно пов'язані із суспільним контекстом, який є динамічний. Більше того, антиципувати тенденції розвитку суспільства, а особливо його правової системи, нотаріусу потрібно не лише у власних інтересах, але й виходячи з інтересів клієнтів, прогнозуючи, як наслідки може мати даний правочин на тлі змінених суспільних умов. Отже, нотаріус мусить бути також і своєрідним футурологом, який не тільки передбачає, але й певною мірою бере участь у творенні. Проблему особистісного смислу своєї професійної діяльності кожен нотаріус вирішує залежно від того, як свій професійний шлях він вписує у загальний контекст свого життєвого шляху як суб'єкт життєтворчої активності. Зазначений рівень можна назвати життєтворчим рівнем професійної антиципації нотаріуса. При цьому індивідуальна життєтворчість та професійна діяльність особистості тісно пов'язані із суспільним контекстом, який є динамічним. Більше того, антиципувати тенденції розвитку суспільства, а особливо його правової системи, нотаріусу потрібно не лише у власних інтересах, але й виходячи з інтересів

клієнтів, прогножуючи, які наслідки може мати даний правочин на тлі змінених суспільних умов.

Література:

1. Аршава І.О. Історична еволюція антиципаційних функцій у соціально-психологічній структурі діяльності нотаріуса / І.О. Аршава // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психол. ім. Г.С. Костюка НАПН України. – К.: В-во «Фенікс», 2012. – Т. 12, Вип. 15. – Част. 2. – С. 31-37.
2. Аршава І.О., Баштанник В.В. Соціально-психологічні та політико-правові засади державного управління нотаріальною діяльністю: Монографія / І.О. Аршава, В.В. Баштанник. – Д.: Вид-во «Інновація», 2014. – 318 с.
3. Котик Е. Психология конфликта и нотариальная деятельность / Е. Котик // МЕН. – 2005. - № 2 (10). С. 79-97.

РЕАЛІЇ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В ВСЕСВІТНІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Гребченко Марія Олегівна

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

З розвитком всесвітньої Інтернет - мережі проблема захисту прав на нематеріальні досягнення власних творчих зусиль набуває все більшої актуальності і необхідності її висвітлення для широких верств населення. Не секрет, що на сьогодні Інтернет настільки завоював прихильність українців, що став одним з найголовніших засобів розповсюдження інформації. В Інтернеті вміщено величезну кількість творів без згоди правовласників. Все частіше виникає питання про дотримання авторського права у "всесвітній павутині".

Через особливості функціонування Інтернету, а саме: анонімності користувачів, екстериторіального характеру, свобод та швидкості поширення інформації – порушення авторських прав стало настільки буденним і поширеним явищем, що особа, вчиняючи протиправні дії, просто не усвідомлює їх сутності, а навпаки гадає, що діє в рамках закону.

Найпоширенішими видами порушень в мережі Інтернет є: незаконне відтворення і копіювання музичних, художніх, літературних творів чи комп'ютерних програм без попереднього надання на це згоди автором чи правовласником. Це виражає порушення матеріальних прав авторів. Крім цього, все популярніше становиться такий вид порушень як плагіат. Такі

порушення в мережі Інтернет порушують матеріальні і нематеріальні права авторів.

На сьогоднішній день існує два способи захисту авторських прав в інтернеті : юрисдикційна і неюрисдикційна.

Неюрисдикційна форма захисту охоплює собою дії громадян і організацій із захисту авторських прав, які здійснюються ними самостійно, без звернення за допомогою до компетентного органу. Зазвичай великі фото-, відео-, аудіохостинги уважно слідкують за оригінальністю завантаженого контенту і мають дієвий зворотній зв'язок з користувачами у вигляді скарг на файл, що порушує авторські права, які надсилаються як правовласниками, так і третіми особами. Така скарга повинна містити аргументовані докази порушення авторського права. Кожен такий випадок розглядається уповноваженими особами (модераторами), які за результатами перевірки можуть повідомити особу, яка розмістила файл, про підозру у правопорушенні, сховати файл на час перевірки, зобов'язати правопорушника видалити його або видалити власноруч за наявності переконливих доказів. Однак дані засоби можуть використовуватися не лише в позасудовому порядку: часто такі дії виконуються адміністрацією сайту за рішенням суду.

Юрисдикційна форма захисту передбачає захист порушених авторських прав безпосередньо через суд. Для захисту порушених прав в Інтернеті існує певна система дій суб'єктів. Зафіксувавши порушення авторських прав, автор самостійно або через уповноважену особу завжди може звернутися до суду з метою захисту своїх прав та вимагати компенсації за те, що без його відома було використано об'єкт інтелектуальної власності, а також за те, що у зв'язку з цим автором була втрачена певна вигода матеріального характеру. Після цього, згідно статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор має право звернутися до суду [2].

На основі рішення суду автор може вимагати безпосередньо від порушника чи сервісу (відеохостингу, онлайн-галереї, сайту з викладками творів літератури тощо) застосувати негайні заходи щодо запобігання порушення авторського права (наприклад, видалити розміщений контент або зазначити авторство, власника прав на твір або джерело твору), відшкодувати збитки та втрачену вигоду (якщо твір мав бути показаний в майбутньому на платній виставці чи сеансі в кінотеатрі), сплатити гонорар або компенсацію автору чи правовласнику як одноразове грошове стягнення замість відшкодовування збитків, опублікувати в ЗМІ відомості про порушення авторського права та зміст рішення суду про таке порушення. Саме судом накладається штраф за неправомірне використання матеріалів, заборона опубліковувати захищені твори, а також санкція у вигляді стягнення доходу, отриманого внаслідок

розповсюдження захищеного контенту (наприклад, за кількість переглядів відео на хостингу) і вимагання інформації про третіх осіб, які були задіяні у порушенні авторського права [3].

Невелика кількість судової практики про Інтернет-порушення, відсутність цільового законодавчого закріплення і окремі проблеми щодо захисту прав в інтернеті, наводить на думку про слабкий рівень захищеності прав громадян та юридичних осіб на об'єкти інтелектуальної власності. Саме тому на сьогоднішній день перед законодавцями та фахівцями з інтелектуальної власності постає складне питання вдосконалення та адаптування правових основ для забезпечення захисту авторських прав у мережі Інтернет.

Література:

1. Цивільний кодекс України //ВВР.-2003.-№40-44.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Проблеми захисту авторських прав в інтернеті / Аврамова О.Є., Разіна О.І. //Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. –Харків: НТУ «ХПІ», 2013. – № 6(980). – С. 26-29.

Науковий керівник: Полішко Н.Л., доцент кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ

ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Дяченко Сергій Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу Університету державної фіскальної служби України

Вовкочин Інна Василівна

студентка групи ПБ-14-5 Університету державної фіскальної служби України

Принципи цивільного процесу як основні ідеї, засади, керівні положення, перш за все, сприяють правильному пізнанню і застосуванню норм права. З огляду на таку важливість принципів цивільного процесу, необхідно, щоб їх функціонування було зрозумілим і не викликало суперечностей під час застосування. Слід звернути особливу увагу на

проблему, що стосується принципу змагальності і перейти до розуміння його дії в наказному провадженні.

Наказне провадження як вид цивільного судочинства в контексті наявності чи відсутності змагальності викликає найбільше дискусій. Це пов'язано з тим, що законодавець не дає конкретної відповіді на питання щодо наявності чи відсутності принципу змагальності в наказному провадженні.

Є дві протилежні позиції науковців. Перша група дослідників вважає, що в наказному провадженні немає спору про право і не діє принцип змагальності.

По-перше, у ЦПК в п.2 ч.3 ст. 100 наголошується: «Суддя відмовляє у прийнятті заяви про видачу судового наказу, у разі якщо із заяви і поданих документів вбачається спір про право» [1, с. 54]. Цю думку законодавця підтримують деякі вчені.

В.В. Комаров – прихильник цієї точки зору. Він також стверджує, що у наказному провадженні принцип змагальності не діє [2].

Варто взяти до уваги бачення В.Ю. Мамницького, на думку якого, специфічність наказного провадження полягає в тому, що видача судового наказу проводиться без судового засідання і виклику стягувача та боржника для заслуховування їх пояснень [3]. Зазначена правова норма свідчить про відсутність будь-яких змагальних засад у наказному провадженні.

Проте, з першою позицією не можна погодитися з огляду на аргументацію вчених, наведену нижче.

Інша група доводить положення про наявність спору про право, і як наслідок, елементів принципу змагальності в наказному провадженні. Дане положення обґрунтовується ст. 10 ЦПК, у якій зазначається, що цивільне судочинство, в яке включається наказне провадження, здійснюється на засадах змагальності. Оскільки законодавець не встановлює особливостей щодо змагальності в II розділі ЦПК, можна припустити наявність досліджуваного принципу в наказному провадженні. Доцільною з цього питання є аргументація Т.М. Кучер, яка в своїй роботі зазначає, що хоча наказне провадження і характеризується як спрощена процедура у зв'язку з безспірністю доказів, саме цю безспірність, необхідно як матеріально, так і процесуально довести як одній, так й іншій стороні провадження (ст. 60 ЦПК України), в чому і буде проявлятися змагальність цивільного процесу» [4, с.137].

М.В. Вербіцька визначає наявність у справах наказного провадження спору про право, вказуючи, що спір про право є, а тільки докази безспірні [5, с. 51].

Змагальність як принцип цивільного процесу неможливо належно розуміти без принципу рівноправності сторін. Це викликано тим, що після

подання заяви у триденний строк постановляється судовий наказ на користь заявника. Тобто, без виклику боржника і з'ясування його позиції суд, односторонньо дослідивши матеріали справи, ухвалює рішення. Із вищезазначеного випливає наступний факт: порушується рівність і змагальність сторін, які гарантовані не лише на національному, але і на міжнародному рівні. Якщо ж викликати боржника для висловлення ним заперечень, то втратить сенс основна ідея наказного провадження – спрощеність процедури, а також швидкий і ефективний захист прав осіб.

Не менш важливою ознакою наказного провадження є документарність форми. Ця особлива риса наказного провадження підтверджує те, що мова йде не стільки про відсутність спору про право, скільки про очевидність та переконливість доказів із боку стягувача, тобто спору про факт. Зокрема, у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження» вказується, яким чином можна встановити наявність спору про право. Наявність спору про право, що є підставою для відмови в прийнятті заяви про видачу судового наказу, вирішується суддею в кожному конкретному випадку, виходячи з характеру та обґрунтованості заявленої матеріально-правової вимоги й документів, доданих до заяви [6]. Тому з огляду на зазначене, можна вважати, що деякі елементи досліджуваного принципу мають місце в наказному провадженні.

Підсумовуючи вищевказане, слід зазначити, що вчені не притримуються єдиної позиції з питання наявності принципу змагальності. Однак, спираючись на загальні положенні ЦПК України та думки науковців, вважаємо, що не можна говорити про повну відсутність змагальності в наказному провадженні. Адже принцип змагальності, не дивлячись на безспірний характер справ наказного провадження, все ж таки, властивий наказному судочинству. Проте на законодавчому рівні в боржника зафіксовано більше процесуальних можливостей у процесі доказування, ніж в стягувача, що аж ніяк не відповідає принципу рівноправності сторін цивільного процесу. З метою зрівняння їх у правовому статусі під час встановлення обставин справи наказного провадження суд під час посилення боржника на інші докази, окрім письмових, безумовно, повинен скасовувати судовий наказ. Якщо боржник посилається на письмові докази, то суд повинен їх дослідити в судовому засіданні за участю сторін та за результатами їх оцінки приймати рішення: скасувати судовий наказ чи залишити його чинним.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодав. зі змінами та допов. станом на 8 лютого 2017 р.: (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2017. – 236 с.
2. Комаров В.В. Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. – Х.: Право, 2011. – 1352 с.
3. Мамницький В.Ю. Поняття та зміст принципу змагальності у цивільному судочинстві / В.Ю. Мамницький // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 201–206. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_3_34.pdf.
4. Кучер Т. М. Шляхи приведення процедури наказного провадження у відповідність до принципів цивільного процесу та норм міжнародного права / Т. М. Кучер // Часопис Київського університету права. – 2009. – Вип. 3. – С. 137–140.
5. Вербіцька М.В. Наказне провадження у цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / М. В. Вербіцька . – Л., 2011. – 231 с.
6. Постанова Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження» від 23.12.2011 року № 14. – [Електронний ресурс]. – Верховна Рада України. Законодавство України. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0014740-11>.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН ЩОДО ПРАВОСУДДЯ

Дяченко Сергій Вікторович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу
Університету державної фіскальної служби України*

Макарук Лілія Олександрівна

*студентка групи ПБ-14-5 Університету державної фіскальної служби
України*

Конституційна судова реформа, затверджена парламентом у 2016 році, є другою системною конституційною реформою після конституційної політичної реформи 2004 року. Вона повинна стати більш успішною і її не спіткає доля політичної реформи, яка спочатку була визнана неконституційною за рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року, через процедурні порушення під час її прийняття. Дотримання встановленої процедури разом із знаходженням консенсусу між політичними силами та громадянським суспільством мають становити

основу легітимації таких змін. Якщо ж ці складові відсутні, то Конституція перестає бути Основним Законом як сутнісним орієнтиром розвитку держави або ж, навпаки, спричиняє її хибний з точки зору права розвиток [1].

Власне зміни до Конституції України в частині правосуддя у 2016 році відбулися у чіткій відповідності до розділу XIII Основного Закону України, тобто конституційних підстав для визнання її у майбутньому неконституційною немає.

Варто зазначити, що 23 жовтня 2015 року на 104 пленарному засіданні Венеціанської Комісії було ухвалено Остаточний висновок (документ CDLAD (2015) 027), в якому зазначається, що «остання версія змін до Конституції України, підготовлена Робочою групою Конституційної Комісії з питань правосуддя, є дуже позитивною і добре підготовленою та заслуговує повної підтримки» [2].

Варто зупинитися на удосконаленні положень щодо юрисдикції судів та позасудового врегулювання спорів, а саме на змінах внесених до статті 124 Конституції України.

Із закріпленням принципу поділу державної влади на три гілки у Конституції України визначено і компетенцію органів кожної із них. Це визначення є надзвичайно важливим з огляду на необхідність дієвою реалізації вказаного принципу та принципу верховенства права, недопущення узурпації державної влади, утведження та забезпечення прав і свобод людини.

Норма частини другої статті 124 Основного Закону, що втратила чинність передбачала, що «юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі». Це призводило до виконання судами не притаманних їм функцій, включаючи в деяких випадках функції інших органів державної влади.

Ця норма виникла на противагу радянській юридичній практиці, відповідно до якої суд розглядав справи лише у випадках, прямо передбачених законом. В інших випадках у праві на правосуддя відмовлялося.

Нараз чинна норма частини другої статті 124 Конституції України передбачає, що «юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи» [3].

Керуючий партнер юридичної фірми «Антіка», член Ради з питань судової реформи Олексій Кот навів приклад: сьогодні відповідно до Цивільного кодексу реєстрація права власності на самовільне будівництво віднесена до компетенції суду. «Чи є там спір? У принципів спору там немає, це суто адміністративне питання. Але, за законом, судді повинні його розглядати», - зазначив правник. Це означає, що чинна норма чіткіше

визначає компетенцію судової гілки влади, а не звужує право на звернення до суду за захистом прав і свобод людини і громадянина.

Розробники змін керувалися при цьому принципами, закладеними у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій це питання вирішено таким чином: «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення...»

Таким чином, суди не повинні вирішувати будь-які питання, які виникають з усіх можливих правовідносин (наприклад, з політичних правовідносин). Функцією суду є розгляд і вирішення юридичних конфліктів, тобто – юридичних спорів. При цьому суди можуть і в певних випадках мають розглядати й інші справи – наприклад, про встановлення фактів, які мають юридичне значення тощо [4].

Як приклад недосконалості норми, що втратила чинність, можна навести поновлення окружним апеляційним судом м.Києва на посаді Генерального прокурора України Святослава Піскуна.

Суд у 2009 році скасував Указ Президента України від травня 2007 року про звільнення Піскуна з посади, аргументуючи це тим, що Ющенко звільнив генпрокурора без згоди Верховної Ради України.

До травневого указу Президент востаннє звільняв Піскуна 14 жовтня 2005 року. Втім, у квітні 2007 року суд поновив його на посаді.

У травні 2007 року Президент звільнив Піскуна з посади, обґрунтувавши це тим, що не можна керувати Генеральною прокуратурою України і одночасно бути народним депутатом.

Святослава Піскуна з посади голови Генпрокуратури звільнили декілька разів, причому почали це робити ще при президентстві Леоніда Кучми.

На нашу думку, вирішення цього питання не повинно бути віднесене до компетенції суду, оскільки це є функцією інших органів державної влади.

Нова редакція спрямована на усунення інших недоліків не чинної формули, що спричиняють сумнівні з точки зору юридичної визначеності ситуації. Так, зокрема:

1) слід виходити з того, що правовідносини виникають не «у державі» (не чинна формула), а поміж їх суб'єктами;

2) безсумнівним є те, що суд не може на власний розсуд (за власною ініціативою) реагувати на будь-які правовідносини, що виникають поміж суб'єктами, а може (і зобов'язаний) виконувати свою функцію лише у разі наявності звернення до нього з боку особи стосовно

юридичного спору чи стосовно встановлення юридичного факту, або ж – іншого питання, віднесеного до компетенції суду [4].

Формулювання цієї частини статті 124 у новій редакції приведено у відповідність із положеннями частини третьої статті 8 Конституції України («Звернення до суду для захисту конституційних пра і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується» та частини першої статті 55 Конституції України («Права і свободи людини і громадянина захищаються судом»)).

Це означає, що така нова формула жодним чином не спричинює скасування, обмеження чи звуження пра і свобод людини і громадянина. Навпаки – розширюються можливості захисту прав, бо така формула дає змогу, не порушуючи права особи на судовий захист, розвантажити суди від тих справ, які не мають характеру юридичного спору і які можна буде вирішити не в судовому, а в позасудовому порядку. З рахунок розвантаження судів від не притаманних їм функцій можна очікувати підвищення якості судочинства і, відповідно – судового захисту прав і свобод людини [4].

Отже, не підлягає сумніву очевидне – чинна редакція частини другої статті 124 Конституції України звужує компетенцію судів до «юридичного спору» та «кримінального обвинувачення», виключаючи питання, які не мають характеру юридичного спору та, які раніше вирішувалися у судовому порядку.

Література:

1. Шуліма А. О. Зміни до Конституції України: актуальні темпоральні аспекти / А. О. Шуліма // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2016. – Т. 181. – С. 50-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2016_181_13.
2. Летнянчин Л.І. Конституційна судова реформа: проблеми та перспективи/ Л.І. Летнянчин // Вісник Національної академії правових наук України. – 2016. – №3. – С. 194-203. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_3_30.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Мельник М. І. Окрема думка стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції [Електронний ресурс] / М. І. Мельник // Вісник Верховної Ради України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/nc01d710-16>.

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209.

ПРАВОВИЙ СТАТУС БЕЗРОБІТНОГО В УКРАЇНІ

Легета Ірина Валеріївна

здобувач вищої освіти Навчально–наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Стаття 43 Конституції України передбачає, що кожен має право на працю [1].

Однак в умовах економічної кризи і нестабільності ринку праці проблема безробіття набуває особливого значення як для держави в цілому так і для кожної людини зокрема.

Безробіття формують такі чинники:

- структурні зрушення в економіці, що призводять до змін у структурі попиту і пропозиції;
- недостатній сукупний попит;
- сезонні коливання виробництва, що викликають зміни у попиті на робочу силу;
- науково-технічний прогрес, що збільшує диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили [3,с.107].

Офіційне тлумачення термін «безробітний» отримав 5 липня 2012 року в Законі України «Про зайнятість населення». Відповідно до п.2 ст. 1 цього Закону безробітний - особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи.

Також закон визначає поняття «зареєстрований безробітний» - це особа працездатного віку, яка зареєстрована в територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітна і готова та здатна приступити до роботи.

Статусу безробітного може набути:

- 1) особа працездатного віку до призначення пенсії (зокрема на пільгових умовах або за вислугу років), яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів, готова та здатна приступити до роботи;

2) інвалід, який не досяг встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсійного віку та отримує пенсію по інвалідності або соціальну допомогу відповідно до законів України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам" та "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам";

3) особа, молодша 16-річного віку, яка працювала і була звільнена у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, зокрема припиненням або перепрофілюванням підприємств, установ та організацій, скороченням чисельності (штату) працівників [2].

Правовий статус безробітного включає в себе його права та обов'язки, а також гарантії його соціальної підтримки. Однією з таких гарантій є виплата допомоги по безробіттю.

Згідно ЗУ «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», грошова допомога призначається з 8-го дня після реєстрації в державній службі зайнятості [3]. Відповідно до українського законодавства загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років. Однак, існує ряд нюансів (зокрема стаття звільнення), які впливають на тривалість надання фінансової допомоги безробітним. Так, періоди виплат можуть бути наступними:

- 720 днів – для осіб перед пенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію);
- 360 днів – стандартна тривалість виплат для більшості громадян;
- 270 днів – при звільненні з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин, за згодою сторін, а також по пунктах 3, 4, 7, 8 статті 40 і статтями 37, 41 і 45 Кодексу законів про працю України;
- 180 днів – для переселенців, а також молоді, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася зі строкової військової служби;

Мінімальна сума допомоги по безробіттю в Україні в 2017 році становить 544 гривні (Постанова Правління фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття № 132 від 19 січня 2017). У мінімальному розмірі допомога виплачується тим, хто за останній календарний рік має страховий стаж менше шести місяців або звільнений з останньої роботи з підстав, передбачених п. 3, 4, 7 і 8 ст. 40, ст. 41 і 45 КЗпП, а також переселенцям, випускникам навчальних закладів (без досвіду роботи) і демобілізованим зі служби в армії.

Отже, проблема безробіття для України є дуже актуальною для нашої держави, незважаючи на те, що прийнята низка законодавчих актів

щодо цього питання, які потребують подальшого вдосконалення. Закон України «Про зайнятість населення» захищає, але не рятує від безробіття. Тому гарантія державою права на працю полягає у проведенні певної соціальної політики, спрямованої на створення робочих місць і надання їх тим, хто шукає роботу і бажає працювати.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 (електроний ресурс) – Режим доступу//www.zakon.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про зайнятість населення» (зі змінами та доповненнями станом на 27.09.2017) від 05.07.2012 (електроний ресурс) – Режим доступу//www.zakon.rada.gov.ua.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (зі змінами та доповненнями станом на 11.10.2017) від 02.03.2000(електроний ресурс) – Режим доступу//www.zakon.rada.gov.ua.

Науковий керівник: Полішко Н.Л., доцент кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Мишко Вікторія Іванівна

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Відшкодування моральної шкоди — новий і водночас найдієвіший спосіб захисту цивільних прав. Матеріальне відшкодування заподіяної моральної шкоди стало практикуватися в Україні з початку 90-х років минулого століття. Більшість суддів і адвокатів, вважають, що справи про відшкодування моральної шкоди є найбільш складними в цивільному процесі, так як позивачі часто не можуть надати достатню кількість доказів, які б підтвердили заподіяння їм моральних страждань.

Відповідно, до ст. 23 Цивільного кодексу України (далі ЦК) під моральною шкодою слід розуміти:

- заподіяння каліцтва та іншого ушкодження здоров'я, що призвело до фізичного болю та страждань фізичної особи;
- протиправну поведінку щодо фізичної особи, членів її сім'ї чи близьких родичів, яка призвела до душевних страждань фізичної особи;

- знищення чи пошкодження майна фізичної особи, що призвело до її душевних страждань;
- приниження честі, гідності фізичної особи та ділової репутації фізичної і юридичної особи [1; 17].

Зазначений перелік діянь не є вичерпним.

Суб'єктом права вимоги компенсації моральної шкоди є особа, якій ця шкода безпосередньо завдана неправомірними діями (бездіяльністю) інших осіб. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловіку (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю (ч. 2 ст. 1169 ЦК України). За доведеності фактів проживання з померлим однією сім'єю (спільне проживання, ведення спільного господарства тощо) факт родинного зв'язку значення не має [4;468].

За загальним правилом, моральну шкоду відшкодовує заподіювач на користь особи, що має право вимагати такого відшкодування. Заподіювачем моральної шкоди може бути орган державної влади, орган влади АРК, орган місцевого самоврядування, фізична або юридична особи. Однак у випадках, що прямо передбачено законом, заподіювач моральної шкоди та особа, що несе за неї відповідальність, можуть не збігатися, наприклад, за шкоду, завдану державними органами чи їх посадовими особами, відповідальність несе держава Україна. Своєю чергою, особою, що має право вимагати відшкодування завданої їй моральної шкоди, як правило, є особа, якій таку шкоду завдано. При цьому, законом може бути встановлено відповідні обмеження щодо цих осіб, наприклад, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не мають права вимагати компенсації їм моральної шкоди у справах із захисту честі, гідності та ділової репутації (ст. 49 Закону України "Про інформацію") [2;24].

На практиці доволі часто виникають питання, що пов'язані з розміром відшкодування моральної шкоди, тому що на сьогоднішній день, воно не має належного правового врегулювання. Передбачено, що моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб. Щодо розміру грошового відшкодування моральної шкоди, то законодавець зазначає, що його визначає суд залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, що мають істотне значення. А це означає, що при встановленні розміру такого

відшкодування ані суд, ані сторони не матимуть жодних законодавчих передумов для його визначення.

В Україні не тільки не встановлено чітких методик нарахування розміру моральної шкоди, а й навіть бодай нижньої чи верхньої межі, як орієнтирів, що і змушує суд при визначенні розміру відшкодування моральної шкоди враховувати вимоги розумності та справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

За загальним правилом, нарахований розмір моральної шкоди відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом. Наприклад, моральну шкоду, завдану каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, може бути відшкодовано шляхом здійснення щомісячних платежів [3].

Розглядаючи дане питання, я дійшла до висновку, що питання відшкодування моральної шкоди в цивільному праві потребує на даний момент детального наукового дослідження та правового закріплення, оскільки, кількість судових випадків, з приводу відшкодування моральної шкоди, з кожним роком збільшується. Тому я сподіваюсь, що громадяни, у випадку порушення своїх прав звертатимуться до суду, а судді під час винесення свого рішення, будуть законно та об'єктивно розглядати справи, тому що кожен випадок є унікальним.

Література:

1. Цивільний кодекс України //ВВР.-2003.-№40-44.
2. Закону України "Про інформацію" //ВВР.-1992.-№48.
3. Особливості відшкодування моральної шкоди. Заславець О.Р. Наукова стаття. Закон і бізнес. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/43778osoblivosti_vidshkoduvannya_moralnoi_shkod_i.html.
4. Цивільне право України. Особлива частина / за ред.: О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, Р. А. Майданик. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.

Науковий керівник: Полішко Н.Л., доцент кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ

ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВІДЧУЖУВАЧА ЗА ДОГОВОРОМ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ) НА ТАЄМНИЦЮ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я

Музика Тетяна Олександрівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Згідно з ч. 1 ст. 744 ЦК України за договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно. Відносини, що виникають із цього договору, мають специфічний характер. Укладаючи такий договір, сторони зазвичай зважають на особистісні якості майбутніх контрагентів, у зв'язку із чим навіть зазначають про фідучіарний характер відповідних відносин [2, с. 29; 5, с. 54], тобто такий, що базується на відносинах особливої довіри. Крім того, слід відзначити, що умовами договору довічного утримання (догляду) може бути передбачено обов'язок набувача забезпечувати відчужувача медикаментами, лікуванням, здійснювати заходи щодо його оздоровлення і т. ін.

У зв'язку із цим виникає питання, чи має право набувач за договором довічного утримання (догляду) дізнаватися інформацію про стан здоров'я відчужувача на стадії укладення та впродовж виконання договору, беручи до уваги те, що право на таємницю про стан здоров'я, визначене зокрема в ст. 286 ЦК України, ст. 39-1 Основ законодавства України про охорону здоров'я, передбачає як власне право особи на те, щоб відповідну інформацію про неї не розповсюджували, так і обов'язок такого нерозповсюдження зокрема з боку службових осіб закладів охорони здоров'я.

На нашу думку, те, що відомості про стан здоров'я набувача мають бути розголошені відчужувачеві, впливає уже із самої суті розглядуваного договору: якщо однією із умов договору є умова про забезпечення відчужувача медикаментами, то перелік цих медикаментів доцільно визначати під час укладення договору довічного утримання (догляду), а отже, стануть явними і відомості про стан здоров'я відчужувача.

Так, Головне управління юстиції у Харківській області роз'яснює: якщо в договорі визначено, що відчужувач потребує медичного обслуговування, то треба вказати, якого саме – загального чи спеціального, які ліки необхідні, їх кількість і приблизна вартість. Однак,

деякі види утримання чи матеріального забезпечення не можна чітко визначити заздалегідь при укладенні договору. У разі виникнення спору, він повинен вирішуватися, керуючись засадами розумності та справедливості, враховуючи стан відчужувача та необхідні витрати набувача [1].

Друге питання може виникнути в тому разі, коли утриманець потребує медичної допомоги у зв'язку із захворюванням, набутим після укладення договору довічного утримання (догляду): чи має право набувач отримувати інформацію про стан здоров'я утриманця. Ідеться не тільки про формальне належне виконання своїх обов'язків набувачем, а й про забезпечення прав та інтересів відчужувача, який у зв'язку із хворобою може потребувати особливого догляду та ліків. Наприклад, якщо особа перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я, то за неї відповідають медичні працівники, проте і в цьому разі вона може потребувати додаткової оплати ліків. Але якщо щодо особи немає показання до перебування її в закладі охорони здоров'я, то чи повинні брати на себе додатковий догляд набувачі, і якщо повинні, то в який спосіб.

Вважаємо, що викладене зумовлює необхідність і юридичну можливість для набувача дізнаватися від лікарів відомості про стан здоров'я відчужувача. Водночас і для лікарів існування договору довічного утримання (догляду) може бути підставою для правомірного розголошення набувачеві такої інформації. Узагалі вважаємо, що необхідно внести відповідну норму зокрема до глави 57 ЦК України та до Основ законодавства про охорону здоров'я, оскільки може йтися про відповідальність медичних працівників у разі неправомірного розголошення відомостей про стан здоров'я. Проте за чинного законодавчого регулювання доцільним є зазначення цього дозволу під час укладення договору довічного утримання (догляду) в тексті договору.

Водночас відмова відчужувача за вже чинним договором довічного утримання (догляду) від повідомлення набувачеві інформації про свій стан здоров'я має розглядатися як прострочення кредитора за ст. 613 ЦК України, а саме невчинення дій, що впливають із суті зобов'язання, до вчинення яких боржник не міг виконати свого обов'язку.

Іншою є ситуація на стадії укладення договору довічного утримання догляду, коли відчужувач заперечує проти будь-якого медичного огляду, у тому числі й щодо психічного здоров'я. Останнє може мати істотне значення в майбутньому, коли спадкоємці відчужувача або навіть сам відчужувач намагатимуться оскаржити дійсність укладеного договору на тій підставі, що відчужувач, внаслідок психічного розладу чи захворювання не розумів значення своїх дій. Тут у потенційного набувача, на нашу думку, є вибір: або укласти договір довічного утримання

(догляду), виходячи з наявних відомостей про відчужувача, або не укласти його взагалі. Але чи може потенційний набувач отримати так довідку самостійно? Зокрема, згідно зі ст. 6 закону України «Про психіатричну допомогу» допускається передача відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги без згоди особи або без згоди її законного представника для: 1) організації надання особі, яка страждає на тяжкий психічний розлад, психіатричної допомоги; 2) провадження досудового розслідування або судового розгляду, за письмовим запитом слідчого, прокурора та суду. Тобто для контрагентів за договорами таких можливостей не встановлено, навіть для договору довічного утримання (догляду), який за своєю сутністю, як правило, укладається за специфічних обставин.

Тому робимо висновок, що передумовою укладення договору довічного утримання (догляду) все ж має бути медичний огляд потенційного відчужувача. По-перше, це дасть змогу оцінити розмір та порядок здійснення утримання (догляду); по-друге, убезпечить права потенційного набувача. Вважаємо необхідним внести відповідну норму і до глави 57 ЦК України.

Література:

1. Договір довічного утримання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justic.kh.ua/page89/> (дата звернення 15.11.2017).
2. Договір як універсальна правова конструкція : монографія /А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. – Х. : Право, 2012. – 432 с. – (Серія «Харківська правова школа»).
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення 15.11.2017).
4. Про психіатричну допомогу [Електронний ресурс] : Закон України від 22.02.2000 р. № 1489-ІІІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1489-14> (дата звернення 15.11.2017).
5. Пучковська, І. Й. Щодо загальної характеристики договору довічного утримання (догляду) [Текст] / І. Й. Пучковська // Проблеми законності. Вип. 105. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / редкол. В. Я. Тацій [та ін.] ; відп. ред. В. Я. Тацій, 2009. – С. 49–56.
6. Цивільний кодекс України [Текст] : Закон України від 16.01.2003 № 435-ІV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДСТАВНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Назарко Віталій Юрійович

*студент юридичного факультету Тернопільського національного
економічного університету*

Сьогодення розвитку національного законодавства, інституціональні зміни потребують підвищення рівня організації та функціональної ефективності такого фундаментального інституту як адвокатура.

Напрямок реформування судочинства інших суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., затвердженою Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/215, передбачені: проведення комплексу заходів щодо вироблення інституційних засад адвокатури України, приведення законодавства, що регулює діяльність цього правозахисного інституту, у відповідність до європейських стандартів. Тобто ми бачимо, що після ратифікації угоди про асоціацію з Європейським Союзом, законодавці взяли курс на доведення українського цивільного законодавства до європейських стандартів захисту прав людини та громадянина. [1]

Теоретичною основою для написання даної роботи стали публікації таких фахівців як, М.Р. Аракеляном, О.Ф. Воронова, О.А. Банчуком, А.В. Богмою, Т.В. Варфоломеевою, С.В. Гончаренко, І.Ю. Гловацьким, Ю.М. Грошевим, М.С. Демковою, О.Л. Жуковською, Я.П. Зейканом, М.А. Маркушем, О.Р. Михайленко, А.В. Іванцовою, В.М. Ісаковою, В.С. Лічко, С.М. Логіновою, М.В. Руденко, С.Ф. Сафулько, В.О. Святоцькою, В.В. Сердюком, М.І. Сірим, З.Д. Смітєнко, М.В. Стоматіною, Л.В. Тацій, Р.С. Титикало, Д.П. Фіолевським, С.Я. Фурсою, Н.В. Хмелевською та ін.

Розвиток адвокатури в Україні, а також її вдосконалення зумовлюється її значимістю для становлення громадянського суспільства та правової держави.

До 2020 року законодавець хоче повністю передати адвокатам повноваження представництва в усіх інстанціях судової системи. Тобто, представництво інтересів будуть здійснювати лише уповноважені особи з посвідченням адвоката.

Також якість послуг планується підвищити за рахунок того, що адвокатів на відміну від цивільних представників, можна буде притягнути до дисциплінарної відповідальності, навіть до позбавлення посвідчення на заняття адвокатською діяльністю. Саме це і зумовить те, що адвокати будуть надавати послуги якісніше та в обумовлений строк без так званої «волокіти».

На нашу думку, варто підтримати позицію науковця, щодо доцільності встановлення, так званої «монополії» адвокатів на захист інтересів учасників судового процесу оскільки це призведе до підвищення якості надання професійних юридичних послуг, виведення з тіньового обороту юристів, які не володіють статусом адвоката, та більш того, не мають практичного та теоретичного досвіду, умінь та навичок, але в той же час надають юридичні послуги на підприємницькій основі, що призводить до негативних наслідків для осіб які звернулись за правовою допомогою до таких представників[4].

Монополія призведе до збільшення кількості професіоналів в адвокатській професії. Збільшення кількості адвокатів відбудеться через отримання статусу адвоката більшістю практикуючих юристів для можливості представляти клієнтів у судах, а відповідно до цього збільшиться конкуренція та професійні стандарти між представниками даної професії.[3]

Підводячи підсумок, зазначимо, що судова реформа, яка розпочалася дійсно необхідна Україні. Цей процес, безумовно, непростий і повільний. Сподіваємося, що з часом довіра до правосуддя все ж таки зростатиме. Оскільки в інтересах кожної людини не знищувати, а зміцнювати судову владу, бо лише суди можуть забезпечити захист їх прав і свобод, гарантованих Конституцією України та законами України.

Література:

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 - 2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 // Офіційний вісник України. 2015. № 4 1 (02.06.2015).-Ст . 1267.
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VII // Офіційний вісник України. - 2016. - № 51 (08.07.2016).-Ст . 1799.
3. Беяневич В. «Адвокатська монополія» - потреба часу [Електронний ресурс] / В. Беяневич // Веб-сайт «Юридична газета online». - Режим доступу до док.:[http://yur-gazeta.com/inshe/advokatska-monopoliya~ potreba-chasu.html](http://yur-gazeta.com/inshe/advokatska-monopoliya~potreba-chasu.html).

4. Бойко О. «Адвокатська монополія» судової реформи: думка правозахисника / О. Бойко // Новинарня: український ньюз-рум. – 2016. – 9 червня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novynarnia.com/2016/06/09/advokatska-monopoliya-sudovoyireformi-dumka-pravozahisnika/>.

Науковий керівник: Бутрин-Бока Наталія Степанівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права і процесу Тернопільського національного економічного університету

ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО (БАТЬКІВСТВО) ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ПОДРУЖЖЯ

Нестеренко Альона Сергіївна

молодий юрист у Адвокатському бюро «Олени Карнаух», м. Київ

Чіткого визначення поняття «особисте немайнове право» в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) не міститься. Однак відповідно до ч.1 ст. 269 ЦК України особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом. Тобто це означає, що особисті немайнові права належать кожній фізичній особі незалежно від її обсягу правоздатності чи дієздатності.

Аналізуючи частини статті 269 ЦК України, можна виділити основні ознаки особистих немайнових прав, зокрема:

- відсутність економічного змісту (ч. 2 ст. 269 ЦК України): фактично неможливо встановити їх вартість у грошовому еквіваленті, на відмінну від особистих майнових прав;
- тісний зв'язок цих прав з фізичною особою (ч. 3 ст. 269 ЦК України): тісність такого зв'язку обумовлюється тим, що дані права не можуть бути відчуженні в добровільному чи примусовому порядку чи в якийсь інший спосіб;
- довічне володіння цими правами (ч. 4 ст. 269 ЦК України): особисті немайнові права належать фізичній особі від народження, або іншого моменту, що прямо передбачений законом (ст. 292 ЦК України), і до моменту смерті.

Особисті немайнові правовідносини подружжя — це врегульовані нормами сімейного права відносини стосовно особистих немайнових прав та інтересів осіб, які перебувають у шлюбі.

Сімейним кодексом України (далі – СК України) закріплено, що до особистих немайнових прав подружжя належать право на материнство та право на батьківство.

Виходячи з положень ЦК України та СК України, право на материнство та право на батьківство подружжя характеризується основними ознаками особистих немайнових прав, що перелічені вище.

Однак, всупереч законодавчо закріпленим ознакам особистих немайнових прав, право на материнство (право на батьківство) важко врегульовувати в правових межах. Адже, доречно зазначила І. Севрюкова, що «практично всі особисті немайнові права в сімейному праві дуже важко визначити, оскільки в більшості вони регулюються нормами моралі, а право лише визначає їх межі». Це, в свою чергу, пояснюється тим, що неможливо регулювати нормами права відносити любові, довіри, поваги.[1, с. 108]

Слід звернути особливу увагу на те, право на материнство (батьківство) як особисте немайнове право подружжя закріплене першим у переліку особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Однак визначення материнства та батьківства не має.

Згідно з ч. 1 ст. 49 СК України дружина має право на материнство. У юридичній літературі право на материнство визначається як таке, що охороняється законом право дружини на створення їй у сім'ї умов для збереження її здоров'я та народження здорової дитини та для поєднання материнства із здійсненням нею інших прав та обов'язків. В той час під поняттям «материнства» юридичні науковці розуміють забезпечену законом можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію (народжувати дітей), належним чином утримувати їх та виховувати в дусі поваги до прав і свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини».

Відповідно до ч.1 ст. 50 СК України чоловік має право на батьківство. Право на батьківство визначається як таке, що охороняється законом право чоловіка стати батьком та виховувати дітей у сім'ї. Батьківство розглядають як факт походження дитини від певного чоловіка, юридично посвідчений записом у держаних органах реєстрації актів цивільного стану про народження.

Однак, на мою думку, право на батьківство не повинно розглядатися в такому обмеженні, як суто посвідчений запис про народження дитини у відповідних державних органах. Адже батько дитини, як і мати, має право брати участь у її вихованні та утриманні.

Варто додати, що, розглядаючи права на материнство та батьківство у подружжя, відповідно до положення ч. 2 ст. 54 СК України усі найважливіші питання життя сім'ї мають вирішуватися подружжям спільно, на засадах рівності. Тобто дружина і чоловік, здійснюючи своє особисте немайнове право на материнство та батьківство, обмежені відповідним правом один одного. Адже питання щодо того чи мати їм дитину чи ні, повинно вирішуватися спільно.[3, с. 97]

В сучасному суспільному світі право на материнство (батьківство) подружжя має дві основні складові:

- 1) біологічна складова (репродуктивна), що полягає у праві кожного з подружжя вирішувати питання щодо зачаття дитини;
- 2) соціальна складова, що забезпечує виховання та утримання дитини.

Слід зауважити, що біологічна складова дружини є більш ширшою, ніж чоловіка, оскільки вирішення питання щодо штучного переривання вагітності або прийняття рішення стосовно народження дитини здійснюється нею самостійно, що підтверджується ч. 1 ст. 50 ЗУ «Про основи законодавства України про охорону здоров'я»: операція штучного переривання вагітності (аборт) може бути проведена за бажанням жінки у закладах охорони здоров'я при вагітності строком не більше 12 тижнів.

Хочу додати, що існує деяка невідповідність норм ЦК України та СК України. За положеннями ЦК України особисті немайнові права фізичної особи виникають з моменту її народження і діють довічно. А СК України передбачає особисте немайнове право подружжя на материнство (батьківство).

За людською природою, жінка з моменту народження ще не здатна зачати, виносити, народити дитину, вигодувати її. Це означає, що підстава виникнення права на материнство (батьківство) виникає з моменту досягнення нею репродуктивної зрілості, так як і здатність чоловіків запліднювати яйцеклітину, тобто досягнення чоловіком і жінкою статевої зрілості.

Отже, право на материнство, батьківство можна визначити як особисте немайнове право, яке виникає з моменту здійснення жінкою та чоловіком їх репродуктивної функції з моменту досягнення ними статевої зрілості та є забезпеченими законом можливостями самостійно вирішувати питання, мати чи не мати дитину, вимагати від усіх та кожного поведінки, яка сприятиме здійсненню цього права, звертатися за захистом своїх прав від протиправних посягань інших осіб способами, встановленими чинним законодавством.

Література:

1. Севрюкова І.Ф. Деякі проблеми виокремлення особистих немайнових прав та майнових прав дитини в сімейному законодавстві // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України. Матеріали круглого столу, м. Київ, - Х.: Ксилон, 2007, - 212 с.
2. Сімейний кодекс України, веб-ресурс <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/paran255#n255>.
3. Цивільний кодекс України, веб-ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.

4. О.В. Ієвіня. Право на материнство та батьківство як особисті немайнові права подружжя //Університетські наукові записки, 2015, №2 (38), - с. 97-100.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ВІДШКОДУВАННЯ У ВИПАДКАХ ПРИЙНЯТТЯ ПРОТИПРАВНИХ РІШЕНЬ, ЗДІЙСНЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ, БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ (нормативний аспект)

Прочан Роман Сергійович

студент 2 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» Запорізького національного університету

Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) закріплює декілька статей, якими регулюється порядок відшкодування шкоди, завданої прийняттям протиправних рішень, здійсненням протиправних дій, бездіяльністю суб'єктів владних повноважень. Так, спеціальними слід визнати норми ст. 1173 ЦК України «Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади АРК або органом місцевого самоврядування», ст. 1174 «Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування», ст. 1176 «Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду», кожна з яких як загальне правило закріплює положення про відшкодування шкоди, що актуалізує потребу дослідження питання про предмет відшкодування, тобто, що саме нормотворець розуміє під поняттям «шкода».

Аналіз офіційного сайту Верховної Ради України (далі – ВРУ) свідчить, що нормативне закріплення поняття «шкода» вміщується у доволі значній кількості нормативно-правових актів різних суб'єктів нормотворення і щодо різних сфер суспільного життя. Так, у постанові Кабінету Міністрів України № 1497 від 09.11.2004 р. акцент у понятті «шкода» робиться на такому аспекті, як «погіршення стану <...>, пошкодження чи погіршення функціонування <...> або справляння негативного впливу <...>»; у Наказі Міністерства охорони здоров'я № 54 від 02.02.2005 р. зазначається, що шкодою є «поняття, що застосовується для характеристики прямих <...> втрат <...>»; у Законі України № 3390-VI від 19.05.2011 р. – «шкода» полягає у «завданні внаслідок дефекту в продукції каліцтва, іншого ушкодження здоров'я або смерті особи, пошкодження або знищення будь-якого об'єкта права власності, за

винятком самої продукції, що має дефект». У Законах України № 330-XIV та №331-XIV від 22.12.1998 р. акценти у визначенні шкоди зроблено на такому: «істотна шкода <...> або загроза заподіяння істотної шкоди <...> або істотне перешкоджання створенню чи розширенню <...> виробництва <...> товару». Як «загибель людей або тілесні пошкодження; втрата або пошкодження майна; втрата доходу <...>; витрати на відновлення <...>; заходи, які були фактично запроваджені або мають бути запроваджені (для відновлення)», а також акцентування на таких наслідках, як «витрати на заходи реагування, включаючи втрати або шкоду, завдану такими заходами, у тій мірі, в якій така шкода була заподіяна <...>», характеризується шкода у визначенні, яке надається у Протоколі ООН від 21.05.2003 р.

На офіційному сайті ВРУ є й чимало суміжних із «шкода» понять, наприклад: 1) «шкода від забруднення» у Кодексі торговельного мореплавства від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР (безпосередньо заподіяна шкода, а також вартість розумних заходів, вжитих будь-якою особою після події, <...> для відвернення або зменшення шкоди <...>, а також збитки, заподіяні внаслідок вжиття таких заходів); 2) «шкода від пожежі» у Наказі Держкомзв'язку та інформатизації від 26.10.2000 р. № 156 («жертви пожежі та матеріальні втрати, що безпосередньо пов'язані з пожежею»); 3) «шкода здоров'ю людей» у Наказі Укравіатрансу від 28.11.1995 р. № 262 («заподіяння легких тілесних ушкоджень з короткочасним розладом здоров'я або короткочасною втратою працездатності»); 4) «шкода, заподіяна в результаті дорожньо-транспортної пригоди майну, життю та здоров'ю потерпілого», – у Законі України № 1961-IV від 01.07.2004 р. («шкода, пов'язана: з пошкодженням чи фізичним знищенням <...>; з проведенням робіт, які необхідні для врятування потерпілих <...>; з евакуацією <...>; шкода (в тому числі моральна шкода), пов'язана з лікуванням потерпілого, з тимчасовою або зі стійкою втратою працездатності потерпілим, із смертю потерпілого»); 5) «шкода, заподіяна третій особі внаслідок дії тварини» у Наказі Мінприроди України № 429 від 30.09.2010 р. («шкода, яка призвела до погіршення фізичного або психічного стану здоров'я людини, ушкодження майна <...>»); 6) «шкода, яка не спричинила втрати потерпілим професійної працездатності» у Рішенні Конституційного Суду України від 27.01.2004 р. № 1-рп/2004 тощо.

Як вже зазначалось, загалом поняття «шкода» та основні питання її відшкодування пов'язуються зі сферою правового регулювання та захисту цивільного законодавства і, зокрема, ЦК України, який розрізняє *майнову шкоду* та виокремлює у складі цього поняття таку категорію, як збитки, та *немайнову* і, зокрема, *моральну шкоду*. Так, ч. 1 ст. 22 ЦК України «Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди»

закріплює, що особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування, а у ч. 2 встановлено, що саме слід розуміти під збитками. Ними, зокрема, визнаються: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Частина 3 вказаної статті встановлює загальне правило щодо відшкодування збитків – збитки відшкодовуються у повному обсязі, а також винятки із цього загального правила – *якщо інше не передбачено договором або законом*, і при цьому відмінності можуть полягати як у бік збільшення цього «повного розміру» так і у бік його зменшення.

Імперативним є таке, закріплене у ч. 3 ст. 22 ЦК України положення, як неможливість зменшення розміру відшкодування упущеної вигоди у випадку порушення особою певного права у зв'язку із чим нею були одержані доходи (законодавче формулювання: «якщо особа, яка порушила право, одержала у зв'язку з цим доходи, то розмір упущеної вигоди, що має відшкодовуватися особі, право якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила право»). У ч. 4 передбачається певна альтернатива щодо способів відшкодування майнової шкоди, можливість застосування якої пов'язується з вимогою особи, якій завдано шкоди, та має враховувати обставини справи, щоправда альтернатива передбачається лише одна – натуральний спосіб відшкодування, тобто передання речі того ж роду та тієї ж якості, полагодження пошкодженої речі тощо.

Окрема стаття у ЦК України присвячена питанням відшкодування моральної шкоди. Так, відповідно до ч. 1 ст. 23 цього кодифікованого акту особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Частина 2 цієї статті, не надаючи визначення цього поняття, перелічує у чому така моральна шкода може полягати (узагальнення можна представити як: фізичний біль та страждання (пов'язується лише з випадками каліцтва або якимось іншими ушкодженнями здоров'я; душевні страждання (можуть бути пов'язані з людьми (як із самою особою, так і з членам її сім'ї, близькими родичами), так і з її майном (у разі його знищення чи пошкодження); приниження честі та гідності фізичної особи, ділової репутації фізичної або юридичної особи). Виходячи зі змісту наведеної норми, можна зробити висновок про вичерпний перелік можливих випадків виникнення моральної шкоди та можливість постановлення питання про її відшкодування, як правило, фізичними особами і лише у випадках, коли йдеться про шкоду, завдану діловій репутації таке питання може ставити й юридична особа.

Частина 3 ст. 23 ЦК України встановлює можливі способи відшкодування моральної шкоди, серед яких «перше місце» посідає грошове відшкодування, а його альтернативами є майнове відшкодування та інші варіанти, які загалом не уточнюються (законодавче формулювання: «<...> іншим майном або в інший спосіб»). При цьому у статті закріплено певний перелік обставин, які мають враховуватись судом при остаточному вирішенні питання про розмір грошового відшкодування моральної шкоди, зокрема: характер правопорушення; глибина фізичних та душевних страждань; погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації; ступень вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування; інші обставини, які мають істотне значення. Відтак, з аналізу змісту цієї статті можна зробити, принаймні, декілька висновків: по-перше, відшкодування моральної шкоди можливе лише у судовому порядку; по-друге, розмір відшкодування цілком залежить від суддівського розсуду, на який, щоправда, можуть впливати сторони через обґрунтованість своїх доводів; по-третє, перелік підстав для заявлення відповідних вимог та їх задоволення судом *є відкритим* (невичерпним), але вони обов'язково мають мати істотне значення, отже існує «прив'язка» до оціночної категорії («істотне значення») ані визначення, ані хоча б приблизне тлумачення якої у цьому або в інших законодавчих актах не надається. Крім цієї категорії «прив'язка» здійснюється і до таких (також оціночних) понять, як «вимоги розумності» та «вимоги справедливості» (законодавче формулювання: «при визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості»).

Частина 4 ст. 23 ЦК України присвячена питанням розмежування порядку відшкодування майнової та немайнової шкоди і, зокрема, закріплює, що моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Звернемо увагу, що йдеться не про будь-яку немайнову шкоду, а лише такий її різновид, як моральна, що пов'язана лише з фізичними особами (слід вказати на певну непослідовність законодавця, адже поняття «мораль», на наш погляд, стосується лише людей, тобто фізичних осіб, а у ст. 23 при переліченні можливих випадків відшкодування моральної шкоди згадуються й юридичні особи як суб'єкти відшкодування шкоди, завданої їй діловій репутації (п. 4 ч. 2)). Частина 5 ст. 23 ЦК України встановлює загальне правило щодо відшкодування моральної шкоди – одноразово, та винятки з цього загального правила – можливість неодноразового відшкодування, що має встановлюватись або спеціальним законом, або договором між сторонами.

Отже, стосовно предмету відшкодування у разі прийняття протиправних рішень, здійснення протиправних дій, бездіяльності

суб'єктів владних повноважень слід зробити висновок, що особи приватного права мають право вимагати відшкодування шкоди: 1) як майнової, так і немайнової (погіршення стану майна, пошкодження чи погіршення його функціонування, наслідки від негативного впливу, пошкодження або знищення будь-якого об'єкта права власності, прямі втрати; каліцтво, інше ушкодження здоров'я, смерть людини тощо); 2) як прямої шкоди, так і упущеної вигоди, якщо йдеться про майнову шкоду (втрата або пошкодження майна; втрата доходу, витрати на відновлення первісного стану, заходи, які були фактично запроваджені або мають бути запроваджені (для відновлення первісного стану); витрати на заходи реагування, включаючи втрати або шкоду, завдану такими заходами; вартість розумних заходів, вжитих особою після завдання шкоди або для відвернення, зменшення шкоди, збитки, заподіяні внаслідок вжиття таких заходів тощо); 3) немайнової шкоди, при цьому можливість відшкодування моральної шкоди пов'язується не лише з фізичними особами.

УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ, ЯКУ НЕ ЗАБРАЛИ З ПОЛОГОВОГО БУДИНКУ, АБО ЯКА БУЛА ЗНАЙДЕНА ЧИ ПІДКИНУТА

Чайка Інна Миколаївна

студентка, Національна академія внутрішніх справ України

Кожна людина має невід'ємне право на життя [1.ст. 27]. А кожна дитина має право на сім'ю. Держава в свою чергу має захищати життя людей. Було б добре, щоб кожен задумався над можливістю усиновлення дитини. Тоді зменшилося б дітей сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, діти відчували б свою значимість і мали б повноцінні сім'ї, де їх люблять, поважають, цінують.

Усиновлення - це прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійсненне на підставі суду [2. ст.207.ч.1].

Дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати біологічні батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею двомісячного віку [2. ст.209.ч.1].

Люди, які хочуть офіційно піклуватися про дитину мають усвідомлювати, що несуть велику відповідальність за життя і здоров'я малечі, яку виявили бажання всиновити. Зваживши всі за і проти особа-усиновлювач подає до суду заяву про своє рішення піклуватися про життя цієї дитини.

Суд, постановляючи рішення про усиновлення дитини, враховує обставини, що мають істотне значення, зокрема: етнічне походження,

релігійна й культурна приналежність, рідну мову, можливість забезпечення наступності у вихованні та освіті, матеріальне становище особи, умови проживання, сімейний стан, погляди на виховання.

При дотриманні всіх умов, здатності особи, яка бажає усиновити дитину, забезпечити стабільні та гармонійні умови для життя дитини суд постановляє рішення, яким оголошує цю особу усиновлювачем дитини.

Усиновлення вважається здійсненим у день набрання чинності рішення суду про усиновлення [2. ст. 225 ч.1.]. Сім'я, або особа, яка зважилася на відповідальний крок носитиме назву прийомна сім'я, або прийомні батьки. І з цього моменту несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей і діють без спеціальних на те повноважень, як опікуни чи піклувальники.

Всиновлення дитини є вагомим значенням у кожній сім'ї, адже це відповідальність за життя дитини, яка з малечку з тих чи інших причин була обділеною батьківською турботою та любов'ю. Чоловік з жінкою набувають статусу матері і батька, мають рівні права у вихованні підростаючого покоління. Зобов'язується піклуватися та турбуватися про маленьке, але дуже вагоме життя.

Література:

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 12 березня 2015р.: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2015. – 80 с.
2. Сімейний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями 2017 року: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2017. – 36 с.

Науковий керівник: Петровський А.В., кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ України

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Шаталюк Артур Олександрович
студент юридичного факультету Тернопільського національного
економічного університету

Мораль займає важливе місце у становленні та формуванні суспільних відносин сьогодення. Вона походить від духовного світу людини, від її сприйняття суспільства і людей, в цілому.

Судова система регламентована нормами права, але мораль має існувати у цілковитій гармонії із ним для загального суспільного блага. І, не останнє місце вона повинна займати у професійних якостях адвоката, як представника прав та інтересів особи у процесі. Хто, як не адвокат має зберігати баланс між існуючими нормами права та внутрішніми моральними переконаннями. Тому, обрана тематика роботи являється актуальною та водночас, навіть, дискусійною.

Дослідженням питань, пов'язаних із заданою нами темою, займалися такі видатні вчені та представники правничих шкіл як: Є. Васьковський, М. Молло, М. Барщевський, І. Корнієнко, М. Смоленський, І. Семенюк, В. Томсинов, А. Бойков та інші.

Із сучасною вимогою сьогодення, а саме наближенням нашої держави до євростандартів, система адвокатури також пройшла процес «перезавантаження», а саме із прийняттям ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (2012 р.), однак правовий статус адвоката, з точки зору моральних цінностей, все ж таки вимагає змін. Таке «пізнання етики та моралі» простежується уже протягом багатьох років.

Правовий статус адвоката як представника, у більшості випадків, ускладнено тим, що він надто пов'язаний інтересами свого клієнта, втім у цих умовах повинна зберігатись дистанція. Адвокат зобов'язаний чітко дотримуватися принципу «рівності», незважаючи ні на віросповідання, ні на колір шкіри, ні на майновий статус клієнта. Адже основою його роботи є правова допомога особі.

На жаль, у наш час, поширена тенденція, що адвокат здійснює своєрідну «благодійність», тобто узявши справу «під своє крило», обіцяючи допомогти своєму клієнту, він зволікає у цьому процесі, тим самим збільшує розмір своєї винагороди. Однак, слід зауважити, що адвокат – це «лікар» для особи, інтереси та права, якої необхідно відстоювати у суді. І аж ніяк простий пересічний громадянин не може бути «гаманцем» для псевдо правознавців.

Основними принципами, на яких ґрунтується честь адвоката М. Молло називає безкорисливість, поміркованість та чесність, а незалежність представника він вважав його обов'язком і правом одночасно. Представник у цивільному процесі має бути об'єктивним по відношенню до свого клієнта та мати за намір не користь у вигляді грошових премій і т.д., а допомогу людям. Адвокат має бути чесним і, перш за все, сам перед собою, а потім вже і перед особою яку він представляє.[1]

Отже, можна підвести підсумок, що адвокат повинен бути тією особою, яка при будь-яких обставинах і факторах зобов'язана надати правову допомогу особі, не дивлячись на жодні зовнішні чинники. Адвокат – це гарант для того, допомогу кому він зобов'язується надати. І не лише норми закону, а моральні цінності повинні зберігатись у кожного, хто займається чи має намір здійснювати адвокатську діяльність. І лише професійність має бути привілеєм для адвоката.

Література:

1. М. Молло «Правила адвокатської професії» Збірник наукових праць «Настільна книга адвоката», 2008р - С.20-23.

Науковий керівник: Бутрин-Бока Наталія Степанівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права і процесу Тернопільського національного економічного університету

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗНАРЯДЬ ТА
ЗАСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ**

Бориславська Оксана Романівна

*здобувач вищої освіти, Львівський державний університет внутрішніх
справ*

Загальновідомо, що знаряддя та засоби вчинення злочину належать до факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину. Суспільна небезпечність їх застосування, як зазначає В.І. Гуров, полягає в тому, що вони полегшують реалізацію злочинної цілі [1, с. 14]. Наявність у злочинця знарядь та засобів спрощує вчинення злочину, дає змогу вчинити його з мінімальними зусиллями, мінімізує небезпеку викриття, сприяє спричиненню більш тяжкої шкоди, а інколи є єдиним можливим варіантом вчинення конкретного злочину. Знаряддя та засоби вчинення злочину, які використовуються під час злочинного посягання, істотно збільшують вражаючий ефект злочинного діяння.

Однак, в науці кримінального права і досі, як справедливо зазначає В.О. Хвалін, відсутнє чітке науково обґрунтоване визначення знарядь та засобів вчинення злочину, не сформульовані критерії їх відмежування [2, с. 94]. Такий стан наукової розробки зумовлений, зокрема, відсутністю законодавчого визначення понять. Так, Кримінальний кодекс України не подає визначення знарядь та засобів вчинення злочину, однак такі поняття вживають і розмежовуються законодавцем (п. 4 ч. 1 ст. 96-2). Своєю чергою, ст. 98 Кримінального процесуального кодексу України визначає речовими доказами лише знаряддя вчинення кримінального правопорушення, залишаючи поза увагою засоби вчинення такого. Можливо, це лише законодавча хиба, а, можливо, виважений законодавчий підхід.

У низці постанов Пленуму Верховного Суду України говориться про знаряддя злочину, але в основному мова йде про їх кримінально-процесуальне значення, а саме поняття не розкривається. Прикладом тому є Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності», де йдеться про те, що знаряддями злочину у справах про злочини проти власності слід вважати предмети чи технічні засоби, які умисно використовувалися особою чи особами, у співучасті з якими було вчинено такий злочин.

Щоб з'ясувати, чи наявні і в чому полягають відмінності між знаряддями і засобами вчинення злочину, необхідно звернути увагу на те, як трактуються терміни «знаряддя» і «засіб» в інших галузях наукового знання. Так, у тлумачному словнику української мови засіб визначається як «прийом, спосіб дії для досягнення чого-небудь» або як «знаряддя (предмет, сукупність пристосувань) для здійснення будь-якої діяльності». Тобто поняття засобу розкривається, зокрема, і через поняття знаряддя. Самостійно ж поняття «знаряддя» відсутнє, а в довідковій та енциклопедичній літературі зустрічаються лише визначення конкретних видів знарядь - «знаряддя праці», «артилерійські знаряддя» і т. д. [3, с. 469]. Отож, філологічне трактування поняття «засоби» двояке. З одного боку, під засобами розуміється все те, що спрямоване на досягнення мети, з іншого - предмети, необхідні для здійснення діяльності.

Свою чергою, філософське поняття засобів надзвичайно широке: все те, що використовується суб'єктом для досягнення мети, визнається засобами. Засіб - це об'єкт, який спрямовує діяльність суб'єкта і який активно і осмислено (відповідно до мети або мотиву) використовується ним, може бути, як матеріальним, так і ідеальним об'єктом [4, с. 80-81]. До засобів можуть належати інформація, навички, сили природи і навіть «сили самої людини, а в певних умовах і сама людина, праця людини», тобто методи і форми її поведінки.

У гносеологічному плані знаряддя теж є засобами, ці поняття співвідносяться як сумісні поняття. Знаряддя використовуються для того, щоб виконати супутні дії, спрямовані на досягнення мети. Знаряддя - це річ або комплекс речей, які людина поміщає між собою і предметом праці і які служать для неї провідником впливу на цей предмет, вони зменшують кількість прикладання фізичного зусилля, допомагають «сконцентрувати» силу. Поза діяльністю людини знаряддя втрачають сенс, тому що такими виступають не самі по собі предмети, інструменти або пристрої, взяті об'єктивно, «але лише взяті в якості предметів, здатних служити для тієї чи іншої мети чи в якості предметів, необхідних для впливу на об'єкт праці» [5, с. 204]. Завдяки цьому зв'язку утворюється ціле, по відношенню до якого окремі предмети виступають як елементи, частина як категорія, виражає предмет не сам по собі, а лише у відношенні до того, складовим компонентом чого він є, у що він входить. Отже, категорії цілого і частини визначають такий зв'язок між предметами, коли один предмет, як складне єдине ціле, є об'єднанням інших предметів і утворений ними як зі своїх частин. З філософського визначення терміну слідує, що «засіб» є сукупність елементів, куди складовою частиною входить поняття «знаряддя». Викладені погляди не показують різниці між даними термінами. Можливо, такі підходи заслуговують на увагу і

повинні стати поштовхом до перегляду існуючих підходів до засобів і знарядь вчинення злочину як самостійних ознак складу злочину.

В цілому ж, доводиться констатувати, що питання змісту, співвідношення та, врешті, доцільності існування самостійних категорій знарядь та засобів вчинення злочину потребує ретельного вивчення. Адже його вирішення є запорукою правильного застосування матеріального та процесуального кримінального законодавства.

Література:

1. Гуров В.И. Орудия и средства совершения преступления в советском уголовном праве: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.И Гуров; Юрид. ин-т им. Р.А. Руденко. - Свердловск, 1983. - 182 с.
2. Хвалин В.А. О понятии орудия преступления / В.А. Хвалин // II Уголовное право. - 2000. - № 2. - С. 94-96.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Трубников Н.Н. О категориях «цель», «средство», «результат» / Н.Н. Трубников. - М.: Высшая Школа, 1968. - 148 с.
5. Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; голов. ред. В.І. Шинкарук. – Київ, 2002. - 742 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В ПРОТИДІІ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Вишневська Інна Анатоліївна

студентка 4 курс, 17 група, Інститут прокуратури та кримінальної юстиції, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

В сучасній Україні ситуація, яка потребує швидкого реагування і підвищення рівня захисту національної безпеки, що входить до повноважень Ради Національної Безпеки та Оборони України (далі – РНБО). Рада національної безпеки та оборони України здійснює комплекс заходів, спрямованих на запобігання злочинам проти основ національної безпеки і оборони.

У зв'язку з ситуацією, що склалась на території Донецької і Луганської областей, а конкретно спроби озброєного угруповання людей здійснення дій, спрямованих на насильницьку зміну конституційного ладу, захоплення державної влади на вказаних територіях та посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, яка становить реальну

загрозу основам національної безпеки, РНБО розпочала заплановане проведення мобілізації.

Нині Головний ситуаційний центр представляє собою програмний комплекс з сучасним обладнанням та програмним забезпеченням, який дозволяє не лише фахово аналізувати ситуацію, але й приймати швидкі та адекватні рішення.

Складність і багатоаспектність проблем забезпечення національної безпеки вимагає узгоджених дій в межах єдиної державної політики. Отже, на сьогоднішній час, РНБО є спеціальним органом, діяльність якого полягає у виявленні та подоланню негативних чинників, що загрожують національній безпеці.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ, ЛОГІЧНОСТІ І ЗБАЛАНСОВАНOSTІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Гуртовенко Олег Леонтійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

Поняття «верховенство права» значною мірою спирається на ідею справедливості права. Ось рядки з «Бориса Годунова» О. С. Пушкіна, в яких монах-літописець отець Пімен пише про свого наступника: «И, пыль веков от хартий отряхнув, правдивые сказания перепишет...». Саме так, а не навпаки. В тому й геніальність О. С. Пушкіна. Тобто первинне, істинне дослідник обтрусить від ідей, які (висловлюючись метафорично), захопившись собою, відволіклися від власних витоків і місії, стали неприродними, наносними.

Справедливе юридичне положення є логічним (іншими словами обґрунтованим, правильним), логічне – справедливим (тут не йдеться про те, що формально-логічне розуміння в ряді випадків (наприклад, стосовно кваліфікації вчинку, який формально підпадає під кваліфікований і привілейований склади злочину) програє колізію принципу гуманізму), справедливе – збалансованим, збалансоване – справедливим, логічне – збалансованим, збалансоване – логічним. Словосполучення «справедливість/несправедливість юридичного положення А», «логічність/нелогічність юридичного положення А», «збалансованість/розбалансованість юридичного положення А» є синонімами. Це стосується характеристик юридичного положення в цілому, групи певних характеристик юридичного положення, певної характеристики юридичного положення. Отже, йдеться про по-різному (шляхом використання різних термінів) сформульовані еквівалентні

(однакові за змістом, сенсом) поняттями (кожне з яких і саме є системою понять), тобто поняття, які відображають одну й ту саму сутність.

Більш-менш певним шляхом досягнення справедливості в праві є використання принципу і методу збалансованості права, тобто відповідності права уявленням про необхідність (це пов'язано із диференціацією) і достатність (це пов'язано із інтеграцією). Справедливістю мають характеризуватися всі компоненти кримінального права. На практиці ж ситуація часто є протилежною.

Кримінальне право складається з великої кількості компонентів. Межі узагальнень при виділенні компонентів кримінального права мають, серед іншого, ієрархічний характер. В кримінальному праві існує дуже велика кількість колізій не тільки між ідеями, які відносяться до різних компонентів кримінального права (це, наприклад, такі компоненти як наука кримінального права, позитивне кримінальне право, правозастосовна практика у сфері кримінального права; ще приклад: побутова, компетентна, професійна правосвідомість у сфері кримінального права), а й між ідеями, які відносяться до одного й того самого компоненту кримінального права (наприклад, колізії в межах наукової правосвідомості, колізії в межах позитивного кримінального права, колізії в межах правозастосовної практики у сфері кримінального права). Висловлюючись футбольною термінологією, розриви між лініями і відповідні дисбаланси є занадто великими. Як правило, у вітчизняних дослідницьких роботах розглядаються колізії у сфері позитивізму. Водночас В. О. Туляков наводить аналіз невідповідностей у сфері кримінального права з інших позицій, зокрема, з позицій соціологічної школи права (див., наприклад, [1]). Справді, необхідно визнати реальність, яка полягає в тому, що тією чи іншою мірою практично у кожного були, є та будуть певні уявлення про належне і суще в тих чи інших компонентах кримінального права. Й уявлення ці часто різняться від людини до людини. Ледве не на кожній кухні певною мірою існує своє кримінальне право. І, звісно, не тільки кримінальне. Тим більше це стосується поглядів на справедливість в кримінальному праві, оскільки точки зору на різномасштабні питання справедливості характеризуються великою різноманітністю. Проте на фундаментальному рівні спільне здатне домінувати. Необхідно якомога краще з'ясувати, яким чином юристи мають це враховувати при вдосконаленні їх ідей і практик у сфері кримінального права.

Принцип справедливості кримінального права проявляється, зокрема, в тому, що складається ситуація, за якої люди вважають кримінальне право справедливим, а також в тому, що у сфері професійної правосвідомості та життєдіяльності повинна існувати та існує відповідність (зокрема, на рівні науки кримінального права, позитивного

кримінального права і правозастосовної практики у сфері кримінального права) між ситуаціями, до яких застосовуються засоби кримінально-правового впливу, і такими засобами.

Тепер можна звернутися до розгляду відновлення справедливості (індивідуальної та колективної) як цілі покарання (щоправда, має місце точка зору, згідно з якою ціллю покарання є тільки кара, а всі інші цілі, які приписуються покаранню, насправді є цілями поєднаних із покаранням заходів, і заходи ці поки що не дістали окремих назв. Втім, помста здатна сприйматись тими чи іншими людьми як відновлення справедливості). Згадана ціль є проявом принципу справедливості кримінального права. Він є тестом на належний (зокрема, ефективний і водночас гуманний) рівень реакції на злочин з боку різних акторів. Держава призначенням покарання (зрозуміло, воно повинно призначатися за принципом *ultima ratio*) має забезпечувати у засуджених, жертв злочинів, інших причетних осіб, суспільства (хоча би переважної частини членів суспільства, а навіть і це складно) усвідомлення справедливості кримінального права (якщо би кримінальне право України ще було справедливим, а воно зараз є далеким від цього). Ось невичерпний перелік компонентів зазначеного відновлення справедливості (звичайно, викладене нижче відноситься до сфери належного і тому зараз може виглядати дещо пафосно та ідеалізовано через неналежний рівень досяжності; так, не потрібно бути наївним: справді, у сфері суцього часто мають місце зворотні явища):

1) реалізація у зв'язку із призначенням покарань цілі відновлення, компенсації порушених вчиненням злочинів прав жертв злочинів, зокрема через надання жертвам злочинів права висловлюватись з питань призначення покарання; забезпечення належного поведіння з жертвами злочинів, зокрема, належної уваги до них;

2) примирення між, з одного боку, засудженими і, з іншого боку, жертвами злочину, іншими причетними особами, суспільством (групами осіб, населенням, органами публічної влади). Примирення у сфері кримінального права не зводиться до відповідного примирення при звільненні від кримінальної відповідальності;

3) призначення покарання певній особі або хоча би (для початку, як має обґрунтовано сподіватися суспільство) одному представнику певної групи населення, яка (особа, група) тероризувала населення, займалася свавіллям, спроможне викликати почуття радості у населення: нарешті це відбулося, остогидла особа або учасник остогидлої групи належним чином знешкоджені, а відповідні органи державної влади не самоусунулися від складностей людей! Мова йде, наприклад, про так званих мажорів, які вчиняють такі злочини як умисне завдання тілесних ушкоджень, вимагання, хуліганство, злочинне порушення правил дорожнього руху. (До речі, радість людей здатна бути викликана і відмовою від призначення

покарання. Так трапилося у зв'язку із виправданням присяжними Віри Засулич, яка здійснила два постріли із вогнепальної зброї в петербурзького градоначальника Федора Трепова. В історії адвокатури ця подія розглядається як яскравий прояв адвокатського мистецтва Петра Александрова, тріумф інституту адвокатури. Інша когнітивна та емоційна оцінка цієї події у Едварда Радзинського. Він зазначає, що із цих пострілів почалася російська революція).

Вчинення злочину тією чи іншою мірою може завдати колективної психічної шкоди, зокрема, викликати масове обурення в тих чи інших масштабах. Призначення виваженого покарання спроможне призвести до морального схвалення суспільством правильно (так, це справді вкрай складні оціночні поняття навіть для спеціалістів) призначеного покарання, виникнення почуття задоволеності у членів суспільства; це один із засобів досягнення того, що потреба суспільства відчувати відновлення соціальної справедливості має буде задоволеною (оскільки суспільство бачитиме, що цілі покарання впроваджуються в життя, зокрема, справедливе покарання відбулося). Призначення виваженого покарання спроможне також продемонструвати суспільству, що держава існує не тільки на папері (в електронній формі) за гроші платників податків, а є ефективним щитом і мечем суспільства, і це також здатне викликати задоволеність людей. Під виваженим покаранням мається на увазі такий компонент об'єктивної сторони складу покарання як покарання, яке, зокрема, містить баланс між, з одного боку, реалізацією положення про юридичну рівність всіх перед законом, відповідні однакові стандарти – тобто мова йде про прояв зрівняльного аспекту принципу справедливості – і, з іншого боку, реалізацією положень про диференціацію та індивідуалізацію кримінальної відповідальності – тобто мова йде про прояв розподільчого аспекту принципу справедливості;

4) вчиненням злочину негативним чином змінюється життя людей (що не заперечує користі ряду злочинів, наприклад, превенція перетворення на жертв злочинів, як-от недопущення надмірної безтурботності, підтримання рівня готовності дати відсіч злочинцям: все одно в суспільстві нинішнього виду злочини не можуть не вчинятись). А призначення покарання здатне відновити нормальний стан речей (втім, як мінімум, з позицій суцього, не завжди), викликавши почуття справедливості у людей (в ідеалі, зрозуміло, у засудженого, як і у жертв злочинів, інших причетних осіб, суспільства);

5) держава призначенням покарання має показувати засудженим, жертвам злочинів, іншим причетним особам і запевнювати суспільство, що безпека і спокій людей знаходяться під державною охороною і ця охорона є надійною. Викладене стосується спогадів, переживань моменту та очікувань людей. Держава призначенням покарання повинна створити у

засуджених, жертв злочинів, інших причетних осіб, суспільства обґрунтовану впевненість в тому, що держава здатна призначати правильне покарання взагалі і в конкретному випадку, що і зробила (чи зробить – хоча це вже точніше ціль створення впевненості у відновленні справедливості у випадку вчинення злочину в майбутньому) у відповідному випадку. Це характеризується, зокрема, такою ціллю як досягнення виникнення у засуджених, жертв злочинів, інших причетних осіб, суспільства доброї репутації (доброго іміджу), авторитетності, позитивного образу (в тому числі самообразу) кримінальної юриспруденції (зокрема, кримінально-правової політики), поважного ставлення до них як взагалі, так і стосовно відповідного конкретного випадку реалізації кримінально-правового і пов'язаного із ним впливу на засудженого. Ця ціль має досягатися, наприклад, шляхом закріплення і реалізації формул балансів (тобто адекватності, пропорційності, домірності, врівноваженості і т. ін.) між, з одного боку, характеристиками передбаченої кримінально-правовими положеннями моделі злочину (зокрема, «портретами» суб'єкта злочину і жертви злочину) і, з іншого боку, характеристиками кримінально-правових положень, які регулюють питання покарання. Крім того, звичайно, повинен мати місце баланс між, з одного боку, характеристиками конкретних злочинів (зокрема, характеристиками конкретних суб'єктів злочинів (наприклад, каяттям за його наявності), конкретних жертв злочинів та конкретної шкоди, завданої жертвам злочинів) і, з іншого боку, призначеними у відповідних випадках покараннями, тобто характеристиками позбавлення, обмеження прав засудженого.

Зрозуміло, що фактори забезпечення справедливості у сфері кримінального права не зводяться до тих, які прямо (безпосередньо) передбачені в тексті положень позитивного кримінального права. Наведені питання неможливо ефективно вирішити без якісно нової системології.

Література:

1. Туляков В. О. Сингулярність кримінального права та державний примус / В. О. Туляков // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : Монографія [Текст] / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова; НУ «ОЮА», каф. крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-т. права, ПРЦ НАПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права». – Миколаїв : Іліон, 2016. – 768 с. – С. 23-30. – 8 с.

ІСТОРИЧНО-МІНЛИВИЙ ХАРАКТЕР ПОНЯТТЯ «НЕПРИРОДНИЙ СПОСІБ» У СКЛАДІ ЗЛОЧИНУ ЗА СТ.153 КК УКРАЇНИ

Свіщова Владлена Олегівна

студентка 9 факультету 4 курсу 1 групи, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У складі злочину, відповідальність за який передбачена ст. 153 КК України (далі – КК), обов’язковою ознакою об’єктивної сторони насильницького задоволення статевої пристрасті передбачено певний спосіб вчинення суспільно небезпечних дій, якій іменується неприродним. У випадку застосування так званого природного способу та за наявності інших ознак складу злочину кваліфікація відбуватиметься за іншими статтями КК, наприклад, за ст. 152 КК як зґвалтування.

Звідси виникає потреба у з’ясуванні змісту та обсягу поняття неприродний спосіб у статевих відносинах, дослідити їх історично-мінливий характер залежно від морально-етичних, релігійних та інших поглядів, традицій, нормативного регулювання тощо.

Відразу відзначимо відсутність в теорії кримінального права єдиного формального визначення розглядуваного поняття та його антиподу – «природний спосіб», але медичних галузях під останнім розуміють гетеросексуальний статевий акт, тобто сполучення чоловічих (статевий член, мошонка, яєчка) і жіночих статевих органів (піхва, матка, яєчники) для продовження роду, або з метою отримання статевого задоволення. Втім, зрозуміло, що досліджуване питання не слід звужувати тільки до його медичного аспекту.

Але, саме на підґрунті першої частини медичного поняття (де метою дій є тільки продовження роду) сформована точка зору про те, що задоволення статевої пристрасті неприродним способом має місце у випадку статевих зносин способом *per os* (крізь рот), *per anum* (крізь анальний отвір), або торкання чи поєднання статевого органу однієї особи з тілом іншої особи з метою задовольнити статеву потребу. У цьому випадку поза увагою залишається така самостійна мета сексуальних відносин, як отримання задоволення. Оскільки і сам неприродний спосіб є самостійною ознакою об’єктивної сторони розглядуваного злочину, його теж слід розглядати окремо від всіх інших ознак (зокрема, насильства).

Між тим, загальнопоширеною є точка зору про те, що задоволення статевої пристрасті неприродним способом полягає у вчиненні акту мужолозтва, лесбійства, а також уведення в отвори тіла потерпілої особи різних предметів (палиці, іграшки, пляшки тощо).

Під мужолозтвом розуміють різновид чоловічого гомосексуалізму - *per os* (крізь рот), *per anum* (крізь анальний отвір) сексуальний контакт

чоловіка з чоловіком. Зрозуміло, воно не призначене для продовження роду, але не виключає добровільного сексуального задоволення. Така форма поведінки є історично відомою, про неї свідчать численні і найдавніші історичні пам'ятки, але ставлення до мужолозтва весь час коливалося від поблажливого схвалення до повної заборони, що підтримувалася суворими заходами (смертна кара спаленням у Римі, в державі давніх іудеїв та Середньовічній Іспанії тощо), та знов до протилежної точки маятника, що постійно розгойдується. У наш час у більшості країн, в тому числі в Україні, добровільні статеві зносини чоловіка з чоловіком законом не визнаються злочинними.

Лесбійство (жіночий гомосексуалізм) - це форма задоволення статевої пристрасті жінки шляхом вчинення нею різноманітних дій сексуального характеру з особою жіночої статі (наприклад, мастурбація, орально-генітальні контакти, вплив на ерогенні зони партнерші за допомогою штучних пристосувань). Як і мужолозтво, ця форма поведінки не веде до продовження роду, але не виключає добровільного сексуального задоволення. Ставлення до цієї форми сексуальних контактів було і продовжує бути менш суворим, вона і у наш час у більшості юрисдикцій не визнається злочинною.

Значний час у теорії кримінального права питання певного способу сексуальних відносин замовчувалося через помилкове уявлення про доречну цноту, адже навіть у постанові Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про зґвалтування та інші статеві злочини» № 4 від 27.03.1992 р. (втратила чинність 30.05.2008 р.) зміст поняття неприродного способу статевих відносин не розкривався. Подальша спроба звернення до цього питання (постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» № 5 від 30.05.2008 р.) не позбулася ознак святенництва та стала лише формальною: неприродний спосіб визначено двома способами – шляхом включення до обсягу цього поняття таких вищезгаданих форм поведінки як мужолозтво та лесбійство, а також шляхом визначення поняття через само себе (неприродний спосіб – коли має місце спрямованість за задоволення неприродним способом), що вважається семантичною та логічною помилкою.

Можливо, прийшов час, коли на підставі гуманістичних тенденцій розвитку пан європейських та загальнолюдських цінностей слід визнати архаїчним підхід до поділу способу сексуальних взаємовідносин на природний та неприродний у тому випадку, коли його обрано добровільно та при цьому не порушуються права та свободи інших людей (наприклад, нормальний розвиток дитини). Констатація цього факту унеможливить

застосування ст. 153 КК у її теперішній редакції, що потребує внесення змін до кримінального законодавства та інших нормативних актів.

Науковий керівник: Радутний Олександр Едуардович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАРОДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

Чудик Наталія Олегівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету Тернопільського Національного економічного університету

Кухальський Олександр

магістрант юридичного факультету Тернопільського Національного економічного університету

Зазвичай, у нашому суспільстві прийнято оцінювати речі, явища, людей тощо порівнюючи їх із чимось схожим, до того, що мають інші. Ми порівнюємо своє із тим, що є чи то у брата, чи подруги, чи сусіда, чи «більше добро» в сусідній області. І неодмінно ми оцінюємо держави-сусіди, їхній рівень розвитку та благополуччя як в ену кількість вищий аніж той, що є у нас. Дана оцінка останнього є виправдано реальними показниками.

Та не слід забувати, що усі прогресивні здобутки мають свою історію із докладеними зусиллями, падіннями та успіхами.

Суд присяжних як інститут сьогодні уже має чіткі форми побудови та функціонування у різних державах. І попри це як науковці, так і практики визнають, що він потребує подальшого удосконалення, яке би змогло адаптувати його до національних традицій (у випадках держав, де цей інститут є нововведенням) та сучасних викликів.

Із часу його становлення до сьогодні в науці прийнято виокремлювати ключові періоди розвитку та певні моделі побудови.

Світова історія знає три базових періоди, що характерні для творення цього інституту та відповідні періодам моделі.

А саме, виокремлюють:

1.Період зародження (виникнення в Античні часи; становить античну модель побудови).

2. Суд присяжних епохи середньовіччя (перехідна модель).

3. Період встановлення суду присяжних в класичному розумінні (класична модель).

Історично побудова праобразу сучасного розуміння суду присяжних сягає стародавніх часів. Її започаткування можна ототожнювати із так званою Античною демократією та впровадженням реформам Солон (архонт, 594 р. до нашої ери). Одним із елементів у його реформуванні стало впровадження нових органів державної влади. Тобто, Раду чотирьохсот та суд присяжних. Суд присяжних вважався найбільшим виявом відкритості державної влади часів Афінської демократії правління Солон. Саме цей елемент, введений під час реформування став найбільш демократичним здобутком даного періоду. Представниками суду присяжних могли стати навіть найбідніші із народу. Влада створила для неможливості підкупу присяжних (він налічував 501 особу) [1].

У наступному періоді (перехідна середньовічна модель) виокремлюються англійці та французи, адже саме на теренах їх держав формується прототип сучасного інституту присяжних. Сучасні науковці в більшості віддають першість у побудові цього інституту саме англійцям. Та існують непоодинокі твердження, що обстоюють право французів зватись «зачинателями» інституту суду присяжних. Об'єднуюча риса французького та англійського типу являє собою безпосередню участь громадськості у вирішенні спірного питання.

Розглядаючи Францію варто зазначити, що суд присяжних дещо по-іншому найменувався. Ідентична його назва того періоду являла інститут журата (клятвені завірення).

Суть та основні риси:

- 1) кількість – 12 чоловіків;
- 2) припускалось, що вони можуть знати «події» справи;
- 3) спершу у справі вони виступали свідками, згодом (після клятви) приступали до вирішення справи по суті;
- 4) у судовому процесі: 1) журата виносили вердикт у справі; 2) на основі цього вердикту судді ухвалювали рішення по справі.
- 5) усі приватні справи належали до розгляду за участі журат.

Інститут суду присяжних у Англії характеризувався таким як:

- 1) Присяга очищення, що стосувалася питання вини обвинуваченого. Було два способи довести свою невинуватість. Перший полягав у тому, щоб обвинувачений зміг знайти дванадцять осіб, які могли б давши клятву підтвердити його невинуватість. Другий визначався «судом божим» (тобто, ордаліями).

- 2) Присяжні теж як і у Франції могли поєднувати роль і присяжного, і свідка по справі.

Судді, що здійснювали судову владу на постійній основі працювали в тісній співпраці із тимчасово залученими суддями із громадськості. Цей

факт є спільним для функціонування суду присяжних як у Англії, так і у Франції. Традиція діяльності даного інституту у Франції була упущена. В той же час, в Англії вона була безперервна й інститут суду присяжних функціонує й сьогодні. В Англії було створено структуру суду присяжних. А саме, так зване велике журі (23 особи) та мале журі (12 осіб). Велике журі складалось із представників графства. Мале журі складали особи, що були більш дотичні (жили поблизу) до місця злочину або особи обвинуваченого (були із ним представниками однієї сотні).

У Англії в подальшому суд присяжних поширив дію на: 1) Цивільне судочинство. 2) Кримінальне судочинство. 3) На них покладено обов'язок у випадках відсутності обвинувача розпочинати розслідування справи у інтересах короля.

Найбільше схожості до сучасного виду інститут суду присяжних набув у період формування та функціонування класичної моделі.

Насамперед, Велика Хартія Вольностей позбавила народ від певних страждань пов'язаних із сваволею влади. Позитивні рушії цього нормативно- правового акту відобразились й у інституті суду присяжних. Наприклад, у статтях 38 та 39 цього документу зазначено, чиновники корони чинити зумисні дії щодо свободи вільної людини та її майна. Притягнути особу до відповідальності можна не інакше як на підставі закону та доведених обвинувачень й за законним вироком рівних особі громадян.

Інші зміни та нововведення, що прийшли в інститут суду присяжних у цей період:

1. Присяжні могли обиратись лише із лицарів графства (раніше обирались із сотень).
2. Вони мали урочисту присягу і карались за її недотримання.
3. Встановлено обов'язковість одностайності вердикту (навіть якщо один присяжний був іншої думки, рішення більшості не визнавалось).
4. Залишилась норма із минулих моделей про те, що присяжні приймають вердикт, на основі якого суддя виносить рішення.
5. Професійний суддя мав право роз'яснювати закон присяжним (проте, на практиці це розглядалось як можливість судді вплинути на вердикт присяжних).
6. У випадку, коли присяжні не дослухались до роз'яснень та настанов судді, вони карались штрафом або позбавленням волі (що згодом було скасовано).
7. Присяжні залишились досить необізнаними у правовому полі [2].

Література:

1. Афінська демократія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1529052758613/pravo/afinska_demokratiya.

2. Суд присяжних як організаційна форма змагального кримінального судочинства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bestreferat.ru/referat-210794.html>.

ЗАПОБІГАННЯ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Чудик Наталія Олегівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету Тернопільського Національного економічного університету

Панькович Руслан Михайлович

магістрант юридичного факультету Тернопільського Національного економічного університету

Висвітлено проблеми запобігання фіктивному підприємництву в Україні, а також запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: підприємницька діяльність, фіктивне підприємництво, заходи загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання, шляхи удосконалення.

Постановка проблеми. Нині існуючий механізм протидії злочинності в Україні орієнтований переважно на кримінально-репресивні засоби й методи. Водночас орієнтація тільки на силові заходи боротьби зі злочинністю є непродуктивною і безперспективною. Такий підхід ще більше сприяє формуванню антисоціальної та злочинної поведінки, призводить до значних збоїв і неефективності функціонування судової та інших правових систем. Тому сьогодні слід акцентувати увагу на подоланні однобічності антикримінальної державної стратегії, «перекосів» у механізмах протидії злочинності [1, с. 16; 2, с. 148]. Запобігання злочинам є найгуманнішим засобом підтримки правопорядку, забезпечення безпеки охоронюваних законом цінностей. Здійснення його, разом із захистом суспільства від злочинних посягань, оберігає також нестійких членів суспільства від подальшого морального падіння, перешкоджаючи їм стати злочинцями, і тим самим позбавляє їх негативних наслідків кримінального покарання. Запобігання злочинам є найефективнішим засобом протидії злочинності як соціальному явищу, оскільки кримінально-правові заходи у вигляді покарання мають обмежений характер. Розуміння цього й зумовило цілий напрямок у діяльності правоохоронних органів. Запобігання злочинності – одне з

основних завдань держави, тому розгляд цього питання завжди викликає безперечний інтерес як серед фахівців, так і серед дослідників.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Варто зауважити, що в українській кримінологічній науці проблема запобігання злочинності досліджувалася у концептуальних працях таких науковців: В. В. Голіна, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. М. Костенко та ін. Механізм створення і подальшого використання фіктивних підприємств невинно удосконалюється, що потребує застосування адекватних засобів боротьби з фіктивним підприємництвом, розробки відповідних рекомендацій. Метою статті є надання пропозицій щодо удосконалення запобігання фіктивному підприємництву в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, під запобіганням злочинності розуміють діяльність, здійснювану державними органами і громадськістю, що повинна мати системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, спрямовану на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію чинників, що детермінують злочинність окремого виду та конкретного злочину.

Найбільш відповідає сутності такої діяльності термін “запобігання”, оскільки це правильний переклад терміна “предупреждение”, на що звернуто увагу і в Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку ХХІ століття, схваленій членами Координаційного бюро з проблем кримінології Академії правових наук України [3]. Варто також зауважити, що запобігання злочинів є одним із завдань кримінального закону, що відображено у ст. 1 КК України.

Стосовно ж змісту цього поняття доречним є навести визначення запобігання злочинності, сформульоване О.М. Литваком. Зазначений автор визначає запобігання злочинності як сукупність різноманітних видів діяльності у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення, нейтралізації або зменшення впливу негативних явищ та процесів на формування криміногенних рис особистості злочинця, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [4, с. 25].

Залежно від масштабів і мети застосування запобіжних заходів у кримінологічній літературі виділяють: цільові або спеціальні (спеціально-кримінологічні), що мають спеціальну мету запобігання злочинності; загальносоціальні, здійснення яких спрямовується на вирішення інших соціальних проблем, але побічно має ефект і щодо запобігання злочинності [5, с. 327].

Заходи загальносоціального запобігання злочинам являють собою багатоаспектну діяльність держави й громадськості, у процесі якої

реалізується антикриміногенний потенціал суспільства та усіх його інститутів. Ним охоплюється утвердження базових суспільних цінностей, серед яких найважливішими є людина, її права і свобода, дотримання демократичних принципів державності, розбудова громадянського суспільства, зміцнення правопорядку, підвищення дієвості влади, досягнення у країні взаєморозуміння та злагоди.

Загальносоціальне запобігання фіктивному підприємництву визначається успішністю заходів економіко-правового, соціального організаційно-управлінського; інформаційного та морально-виховного характеру. Вирішення цих завдань створює передумови і для ефективної запобіжної діяльності в цілому.

Як зазначено вище, у структурі запобігання злочинності за цільовим призначенням виділяють спеціально-кримінологічне запобігання, що охоплює сукупність заходів, спеціально спрямованих на усунення причин злочинності чи конкретних злочинних посягань. Здійснення такої діяльності потребує застосування спеціальних методів і засобів та відрізняється від загальносоціального запобігання саме спеціальним призначенням і цілеспрямованістю.

За словами А.П. Закалюка, спеціально-кримінологічні заходи запобігання чинять вплив: а) не тільки після вчинення злочину, але частіше до нього; б) у сфері, яка лише частково регулюється правом; в) засобами, що мають виключно цільове запобіжне призначення; г) інколи паралельно із засобами згаданих вище різновидів, але частіше після них [5, с. 328].

В. В. Голіна розглядає цю діяльність як сукупність самостійних, але внутрішньо пов'язаних і доповнюючих один одного напрямів боротьби зі злочинністю, змістом яких є діяльність державних органів, громадських організацій і громадян з протидії криміногенним явищам і процесам, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки. А також визначає суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам: законодавчі органи, виконавчо-розпорядчі, державні координуючі, правоохоронні та правозастосовні органи, органи державного, культурно-виховного і господарського управління, навчальні, медичні органи й установи, релігійні, громадські та інші організації, рухи, воєнізовані формування, фонди, соціальні групи, об'єднання батьків, сусідів, громадян [6, с. 12].

Об'єктами запобіжного впливу є детермінуючі чинники, що зумовлюють існування економічної злочинності взагалі та фіктивного підприємництва зокрема, а також особи, які схильні до вчинення злочину цієї категорії, або які мають намір вчинити злочин або вже розпочали його вчинення.

Зважаючи на те, що економічні проблеми мають розв'язуватися структурами усіх рівнів управління, доцільно на базі існуючих структур створити окремий орган, якій був би спроможним координувати цю діяльність у рамках єдиної стратегії. Відтак, заслуговує на увагу висловлена у науковій літературі думка про доцільність створення з цією метою Координаційного комітету (управління) із запобігання економічній злочинності при Кабінеті Міністрів України [7; 8]. У багатьох західних країнах створено подібні органи. Вони систематично аналізують стан справ у цій сфері боротьби зі злочинністю і дають належні рекомендації урядовим структурам.

Основними формами координації мають бути: а) засідання Координаційного комітету із запобігання економічній злочинності при Кабінеті Міністрів України, а також наради працівників правоохоронних органів на міському, районному, міжрайонному рівні; б) обмін інформацією з питань протидії економічній злочинності; в) спільні виїзди в регіони для проведення узгоджених дій для надання практичної допомоги місцевим правоохоронним органам у протидії економічній злочинності; г) створення слідчо-оперативних груп для розслідування економічних злочинів, учинених організованими формуваннями; г) взаємне використання можливостей для підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів з викриття економічних злочинів, проведення семінарів, конференцій, спрямованих на підвищення власного фахового рівня; д) спільні цільові заходи для виявлення і припинення економічних злочинів; е) виявлення та нейтралізації детермінуючих їх чинників; є) розробка операцій та видання спільних наказів, вказівок, підготовка різноманітних інформаційних листів, методичних рекомендацій та інших організаційно-розпорядчих документів, що стосуються протидії та запобігання економічній злочинності.

Щодо діяльності спеціалізованих суб'єктів запобігання фіктивному підприємництву та економічній злочинності у цілому варто зауважити, що перспективним напрямом у цій сфері має бути створення єдиного центрального органу виконавчої влади, відповідального за запобігання та розслідування усіх видів економічних правопорушень і здійснення фінансового контролю. Як засвідчили результати дослідження, одним із детермінуючих фіктивне підприємництво чинників організаційно-управлінського характеру є неефективність у розподілі запобіжних функцій між органами державної влади.

Відтак, з метою усунення зазначених недоліків, потреби в ефективному та оперативному реагуванні на усі економічні правопорушення, а також з урахуванням міжнародного досвіду у цій сфері (Guardia di Finanza в Італії, Finanzpolizei в Австрії, Garda Financiară у Румунії) вважаємо за доцільне створити фінансову поліцію, як

центральний орган виконавчої влади, що формує і реалізує державну політику у сфері запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями та здійснення державного фінансового контролю. Певні кроки у цьому напрямку були зроблені українською владою. Так, Кабінетом Міністрів України був підготовлений проект Закону України «Про основи запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями і здійснення фінансового контролю».

Отже, прийняття закону щодо можливості функціонування такого органу дало б можливість: імплементувати у вітчизняне законодавство європейську модель органів, що поєднують у собі контрольно-перевірочні функції з функціями досудового розслідування у сфері запобігання економічній злочинності; усунути розгалужену та неефективну систему правоохоронних та контролюючих органів у цій сфері; організувати належну взаємодію суб'єктів запобігання фіктивному підприємництву та економічній злочинності у цілому; оперативно реагувати на виникнення або загрозу виникнення економічних правопорушень та сприяти невідворотності покарання для осіб, що їх скоюють; раціонально використовувати фінансові ресурси за рахунок ліквідації органів та їх підрозділів, що здійснюють дублюючі функції у цій сфері.

Література:

1. Даньшин И. Н. Состояние должностных преступлений в сфере хозяйственной деятельности и система мер по их предупреждению / И. Н. Даньшин // Проблемы запобігання службовим злочинам у сфері господарчої діяльності : матеріали наук.-практ. семінару (Харків, 9 листоп. 2004 р.). – Х., 2005. – С. 15–18.
2. Погорецький М. А. Питання запобігання службовим злочинам у сфері господарчої діяльності оперативно-розшуковими заходами / М. А. Погорецький // Проблемы запобігання службовим злочинам у сфері господарчої діяльності : матеріали наук.-практ. семінару (Харків, 9 листоп. 2004 р.). – Х. ; К., 2005. – С. 147–149.
3. Концепція розвитку кримінологічної науки в Україні на початку ХХІ століття // Інформаційний бюлетень координаційного бюро з проблем кримінології АпнУ. – № 5. – К., 2002.
4. Литвак О. Теоретичні проблеми запобігання злочинам / О. Литвак // Вісник прокуратури. – 2015. – 2015. – № 4 (166). – С. 23–31.
5. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / Закалюк А. П. – К., 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 250 Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2007. – 424 с.

6. Голина В. В. Специально-криминологическое предупреждение преступлений (теория и практика) : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / Голина В. В. – Х., 1994.
7. Білоус В. Т. Координація боротьби з економічною злочинністю : монографія / В. Т. Білоус. – Ірпінь, 2002.
8. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / Кальман О.Г. – Х., 2004.

СУТНІСТЬ І ПОНЯТТЯ ВИМІРЮВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ

Чудик Наталія Олегівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету Тернопільського Національного економічного університету

Шмигельський Мечислав

магістрант юридичного факультету Тернопільського Національного економічного університету

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» став у свій час одним із кроків на шляху до наближення України до Міжнародних стандартів боротьби з корупцією. Стаття 19 цього Закону передбачає, що спеціально уповноважений орган із питань антикорупційної політики щороку не пізніше 15 квітня готує та оприлюднює у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції, в якому, серед іншого, мають відображатися відомості про результати виконання органами державної влади заходів щодо запобігання та протидії корупції. Разом із тим, незважаючи на низку прийнятих після цього антикорупційних законів та інших нормативно-правових актів України, в державі не існує єдиної системи оцінювання корупції, зокрема методик її розрахунку в різних сферах суспільного життя. Існують думки серед дослідників, що корупцію не слід вимірювати взагалі, бо зробити це неможливо в принципі. Так, М. В. Фоміна дійшла висновку, що емпірично і статистично корупція не може бути виміряна [1, с. 39]. Більше того, на думку вченого, що реальна оцінка рівня корупції практично неможлива [1, с. 43]. Беген Є. І. вважає, що, оскільки корупція за своєю природою доволі абстрактне явище, виміряти її вкрай важко, тому потрібно реєструвати окремі корупційні діяння і, спираючись на одержану сукупність фактів,

оцінювати рівень корупції в державі. Тобто життєво важливим є створення та аналіз баз даних, які містили б описи обставин вчинення конкретних корупційних діянь та їх основні ознаки. За результатами їх емпіричного та статистичного аналізу можна розробити типові моделі поведінки корупціонерів, виділити характерні обставини здійснення корупційних діянь, класифікувати суми хабарів за розмірами тощо [2, с. 81]. Однак існують непрямі методики виміру та оцінки корупції, про що свідчать наукові дослідження інших авторів. Починаючи з 1993 р., некомерційна антикорупційна неурядова організація з вивчення і боротьби з корупцією *Transparency International* (ТІ) (з англ. – «міжнародна прозорість») щорічно здійснює оцінку рівня корумпованості країн і регіонів світу за індексом сприйняття корупції (ІСК), який розраховується за результатами опитування громадян, іноземців, підприємців і аналітиків, які проживають в окремо взятій країні. Її мета – домогтися більшої прозорості та підзвітності влади. Саме прозорість будь-якого виду діяльності, на думку працівників ТІ, є передумовою меншої корумпованості суспільства та значно полегшує боротьбу з цим явищем. ІСК є своєрідним зрізом поглядів, ставлення суспільства до корупції, на основі якого зарубіжними інвесторами, керівниками торгових компаній, банків ухвалюються рішення щодо розміщення капіталовкладень, ведення торгівлі, надання кредитів тощо. В ІСК країнам присвоюється рейтинг за шкалою від 0 до 10, де 0 – означає найвищий рівень сприйняття корупції, а 10 – найнижчий (водночас індекс нижче межі 3,0 є показником «галопуючої» корупції). З того часу, як ІСК був уперше опублікований, емпіричні дослідження корупції активізувалися, що засвідчило підвищення інтересу міжнародного співтовариства до пошуку її стримання. До роботи в цій галузі приєдналися численні міжнародні організації, наукові установи, зокрема Всесвітній економічний форум (*World Economic Forum*), Міжнародний дослідний центр Геллапа (*Gallup International*), Консультація з політичних та економічних ризиків у Гонконзі (*Political and Economic Risk Consultancy, Hong Kong*), Всесвітній банк (*World Bank*), Базельський університет (*University of Basel*), Інститут розвитку управління в Лозанні (*Institute for Management Development Lausanne*), Відділ економічної розвідки (*Economist Intelligence Unit*). Таким чином, *Transparency International* працює в більш ніж 180 країнах світу, і всіх їх об'єднує єдина антикорупційна ідеологія, спрямована на встановлення єдиного базового режиму прозорості, насамперед у фінансовій сфері [3]. Організація *Transparency International* визначає корупцію «як зловживання наданими повноваженнями для отримання приватної вигоди». Хоч це визначення і стисле, але воно поєднує в собі три важливі елементи: по-перше, це зловживання повноваженнями; по-друге, це повноваження, надані у приватному або публічному секторах; і

по-третє, це зловживання повноваженнями для отримання приватної вигоди, тобто не лише для вигоди особи, що зловживає, але й для вигоди членів його / її сім'ї або друзів. Організація ТІ уперше спростувала уявлення про корупцію як класичний феномен, що не має кількісних показників, оскільки статистика не застосовується до латентних явищ. Щороку організація публікує рейтинги сприйняття корупції населенням, у яких Україна традиційно посідає останні місця. Так, у 2011 р. Україна у щорічному рейтингу серед 182 країн за рівнем корумпованості посіла 152 місце, у 2010 р. серед 178 країн – 134 місце, поруч з Того і Зімбабве. Для порівняння, у той час, коли в 2009 р. Україна займала 146 місце, у 2008 р. – 134, Грузія, яка провела серйозні антикорупційні реформи, перебувала на 66-й позиції разом з Італією і Кубою, Російська Федерація – 154 місце поруч з Папуа-Новою Гвінеєю та Таджикистаном. Але тут слід зазначити, що дуже складно провести порівняльний аналіз рівня корупції щодо різних країн на основі фактичних матеріалів, наприклад, кількості кримінальних справ або судових вироків. Такі дані різних країн не відображають реального рівня корупції, вони скоріше є показниками роботи правоохоронних органів, судів або ЗМІ щодо виявлення корупції. Єдиним методом збору порівняльних даних є спірання на досвід та думку тих, хто безпосередньо стикається з реальною корупцією [3]. За висновками експертів, зниження оцінки індексу сприйняття корупції лише на один пункт призводить до відтоку з країни капіталу, що дорівнює 0,5% валового внутрішнього продукту держави. Для України ці цифри означають втрату щороку щонайменше 20 млрд гривень.

Автор вважає за потрібне далі навести та охарактеризувати рейтинги сприйняття корупції в Україні, динаміку рейтингів та індекс сприйняття корупції населенням за період 1998–2016 рр. Аналіз ІСК, розрахованих фахівцями ТІ, свідчить, що впродовж останнього десятиліття рівень корупції в Україні стабільно залишається надзвичайно високим. За рівнем корупції Україна прирівнюється до таких «проблемних» країн світу, як Сьєрра-Леоне, Зімбабве, Ліберія, Малі, Мозамбік, Кот-д'Івуар, з якими наша держава ділить сходинки за порівняльними рейтингами. Якщо проаналізувати ці показники впродовж 1999–2009 рр., то можна помітити стійку тенденцію до їх погіршення. У 2011 р. за рівнем корумпованості в Україні зафіксовано найвищий рівень сприйняття корупції. Країна посіла 152 місце (із 182 країн світу). У 2010 р. у зазначеному рейтингу Україна хоча й піднялася на 12 позицій, зайнявши 134 місце (із 178 країн), проте отримала лише 2,4 з 10 можливих балів. У 2011 р. Україна посіла одне з останніх місць у світі в рейтингу економічних свобод – 164 місце серед 179 країн світу і останнє місце серед європейських держав. Між тим у 2010 р. Україна посідала 162 місце, а в 2009 р. – 152. З країн СНД Україну випереджали Узбекистан (163 місце), Білорусь (155), Росія (143). Останні

місця рейтингу займали Куба, Зімбабве та Північна Корея. Україна в 2012 р. піднялася у рейтингу корупції *Transparency International* на вісім пунктів – з 152 на 144 місце. У тому самому році Україна набрала 26 балів зі 100 можливих. У повідомленні *Transparency International* зазначено, що будь-який результат менше 30 балів є «ганьбою для нації». Разом з Україною на 144 місці опинилися Сирія, Бангладеш, Камерун, Конго та Центральноафриканська Республіка. Річні порівняльні виміри показника ІСК обумовлені не тільки фактичними змінами ступеня корумпованості, але й різницею в джерелах інформації, зміною методик, які застосовуються для збору й обробки даних. Тому *Transparency International* закликає до вкрай обережного й акуратного використання даних ІСК для виявлення динаміки корупції у зв'язку з можливістю отримання неправильних, необ'єктивних результатів [3]. У багатьох статтях і дискусіях при згадуванні назви цього індексу слово «сприйняття» (*perception*) прийнято пропускати, в результаті чого створюється хибне уявлення, що індекс відображає реальний стан справ у сфері корупції, в той час як йдеться, фактично, про рівень занепокоєності населення питаннями корупції. Фоміна М. В. звертає увагу на те, що рейтингові оцінки корупції можуть використовуватися з метою маніпулювання суспільною і міжнародною думкою про окремі країни. Отже, сприйматися рейтинги можуть лише як форматування реальності. Звідси і такі розмиті та розпливчасті цілі, що ставляться організаціями, які формують рейтинги. З метою підтвердження сказаного вище слід навести приклад зі скандалом із кредиторами рейтингу, що виник у Європейському Союзі на початку 2012 р. Віце-президент Єврокомісії А. Таджані відкрито звинуватив рейтингові агенції в тому, що вони працюють «на долар», постійно занижують кредитні рейтинги країн Єврозони, діють не прозоро і допускають багато помилок. Учасниками круглого столу «Кращі практики участі громадянського суспільства в реалізації антикорупційної політики в країнах Східного партнерства ЄС» 16 листопада 2011 р. у м. Київ була висловлена думка, що в наукових колах, уряді та неурядових організаціях багатьох країн відбувається «фетишизація» вимірювання корупції. При цьому вони застерегли, що маніпуляції індексами можуть бути дуже небезпечні. За їх словами, слід вимірювати не сприйняття корупції населенням, а її рівень. Приклад ефективнішої методики оцінювання рівня корупції має Група країн Ради Європи проти корупції (*GRECO*). Так, наприклад, добре себе зарекомендувала методика *ECR* (індекс концентрації робочої сили). Експерти різних країн із питань антикорупційної політики пропонують використовувати такі індикатори виміру корупції: рівень сприйняття корупції; світовий індекс «Економічна свобода»; обсяг хабарів, які давались підприємцями та домашніми господарствами; контроль над

проявами корупції; якість реагування на корупційні правопорушення; обсяг хабарів, які давались протягом певного часу, частіше це 12 місяців; кількість громадян, готових дати хабар; ефективність правління; регуляторна якість; верховенство права; підзвітність та самовираження; політична стабільність; політичні та громадянські права; якість життя. Наприклад, за даними щорічного *Quality of Life Index*, який публікує ірландський часопис *International Living*, у загальносвітовому рейтингу якості життя Україна за 2011 р. із 68 опинилася на 73 місці, потрапивши до однієї групи з такими державами, як Намібія (72), Ботсвана (74) та Тринідад і Тобаго (75). Причому за економічним критерієм Україна перебуває у трійці найвідсталіших країн. Позаду лише Зімбабве і Сомалі. За даними видання, вартість життя в Україні значно вища, ніж у США, й не нижча, ніж у Польщі. Індикаторами рівня корумпованості, скажімо, у Вірменії, слугують: індекс сприйняття корупції та індикатор контролю корупції; індикатор ефективності правління та індикатор регуляторної якості; індикатор верховенства права та індикатор підзвітності та самовираження; індикатор політичної стабільності та індикатор політичних і громадянських прав. У світовому масштабі застосовуються такі індикатори: індекс хабародавців (*Bribe Payers Index*), який відображає готовність компаній провідних країн-експортерів світу давати хабарі у країнах, що розвиваються; міжнародний огляд жертв злочинності (*International Crime Victim Survey*) – програма досліджень щодо з'ясування частоти реального стикання громадян із корупцією на практиці і звернення з цього питання до правоохоронних органів; індекс підтримки навколишнього природного середовища (*Environmental Sustainability Index*) був розроблений з метою національних рівнів підтримки належного стану навколишнього природного середовища. Дослідники з Всесвітнього економічного форуму виявили разючий взаємозв'язок між *ІСК* і станом навколишнього середовища: підвищений рівень корупції в країні – знижений показник підтримки природного середовища в належному стані; індекс глобалізації (*GCB*) виявляється у такому: одним із негативних наслідків відкриття національних кордонів для розширення торгівлі та інвестиційних потоків є неминуче зростання корупції. Однак фактичне порівняння індексу глобалізації та *ІСК* свідчить про те, що економічна, соціальна, технологічна інтеграція пов'язані зі сприйняттям меншої корумпованості держав. Лідери ділових кіл і міжнародні експерти сприймають представників влади як бездоганно «чистих» у країнах, які досягли високих показників глобалізації, водночас сприйняття державної корупції проявляється дуже активно в країнах із нижчим ступенем глобалізації; індикатори державної влади в різних країнах світу (*WGI*); частка тіньового сектора (*Legal*); деструктивний вплив *high-hume* технологій (*InHNT*); неефективність трансплантації інститутів (*InlT*);

чисельність економічно активного населення (млн осіб) (P); якість довкілля (інтегральний індекс природного балансу) (T); індекс природного балансу (FBI); якість суспільних інституцій (X); сумарна вартість капітальних активів (млрд грн) (R); рівень розвитку технологій (I). Наприклад, у Болгарії протягом майже десяти років застосовується система моніторингу корупції, яка ґрунтується на уніфікованих показниках та стандартних дослідницьких процедурах. Отримана інформація використовується для стратегічного програмування та планування поточної діяльності державних та недержавних інституцій у сфері протидії корупції. Міжнародними фахівцями пропонується також упровадження в деяких країнах електронної системи державних закупівель – індикатор, який враховує кількість звернень до системи. У випадку якщо індикатори не працюють, це, на їх думку, є показником того, що слід міняти завдання Національної стратегії боротьби з корупцією країни.

Література:

1. Фоміна М. В. Корупція: сутність, причини, методологія оцінки / М. В. Фоміна // Академічний огляд Донецького національного університету економіки торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – 2012. – № 2 (37). – С. 36–44.
2. Беген Є. Емпіричні дослідження статистичних закономірностей процесу здійснення корупційних діянь в економіці / Є. Беген // Вісник Львів. нац.-го унів-ту ім. Івана Франка. – Серія «Економічна». – 2010. – № 43. – С. 81–87.
3. Номоконов В. А. Корупция в мире и международная стратегия борьбы с ней : [монографія] / В. А. Номоконов – Владивосток : ДВГУ, 2004. – 200 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА

Щерба Вікторія Миколаївна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри загальноправових дисциплін
Інституту управління і права Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Механізм кримінально-правового захисту майнових прав та інтересів в економічній сфері формувався протягом століть. Тому й норми про банкрутство відіграють у названому механізмі особливу роль. Окрім виконання головного завдання – захищати права і законні інтереси

кредиторів та інвесторів, сьогодні ці норми захищають інтереси інвесторів господарських організацій, їх працівників, а також економічні інтереси суспільства. Як показує практика, застосування норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за злочин доведення до банкрутства, викликає певні складнощі.

Доведення до банкрутства (ст. 219 КК України) репрезентує раніше цілий комплекс посягань у сфері банкрутства та продовжує становити собою суспільну небезпечність для відносин у сфері господарювання, оскільки здатне завдати велику матеріальну шкоду державі чи кредиторам. Цей злочин загрожує встановленому законодавством порядку здійснення господарської діяльності у частині забезпечення інтересів громадян, юридичних осіб та держави від ризиків, пов'язаних з неплатоспроможністю суб'єктів господарської діяльності, яка юридично фіксується під час розгляду справ про банкрутство такого суб'єкта. Чинне законодавство України про банкрутство (ч. 3 ст. 215 ГК України) передбачає відповідальність за умисне банкрутство (доведення до банкрутства). А стаття 219 КК України, що передбачає відповідальність за доведення до банкрутства, деталізує та уточнює це поняття. Згідно з положеннями даної статті, доведення до банкрутства – це умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення громадянином – засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору.

Основним безпосереднім об'єктом злочину визнаються суспільні відносини, що виникають з приводу забезпечення правопорядку у сфері господарювання відповідно до принципів господарської діяльності. Додатковим безпосереднім об'єктом виступають відносини власності, а додатковим факультативним – відносини сфери оподаткування. Суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 219 КК України, полягає в заподіянні матеріальних збитків кредиторам і державі внаслідок неповернення кредитів та непогашення боргів, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, зміни права власності на майно підприємства у разі його приватизації за меншою вартістю. Доведення до банкрутства, позбавляючи працівників робочих місць, збільшує соціальну напругу у суспільстві, порушує право громадян на працю.

Об'єктивна сторона злочину характеризується наявністю трьох обов'язкових ознак: 1) діяння, спрямованого на створення стійкої фінансової неспроможності (неплатоспроможності) суб'єкта господарської діяльності; 2) наслідків у вигляді стану стійкої фінансової

неспроможності та великої матеріальної шкоди державі чи іншим кредиторам; 3) прямого причинного зв'язку між діянням та наслідками.

За конструкцією об'єктивної сторони склад злочину є матеріальним, оскільки диспозиція кримінально-правової норми передбачає настання будь-якого з двох наслідків. Перший це стан стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, другий – велика матеріальна шкода державі чи кредиторам. Злочин вважається закінченим з моменту настання наслідків – великої матеріальної шкоди державі чи кредитору.

У кримінально-правовій науці зазначається, що в разі, коли доведення до банкрутства супроводжується вчиненням злочину проти власності або злочину у сфері службової діяльності, дії винного потребують кваліфікації за сукупністю, крім ст. 191 КК України, за ст. 364 КК України, за ст. 366 КК України, а у випадках настання стійкої фінансової неспроможності внаслідок того, що власник чи службові особи віддавали розпорядження про здійснення нестатутної діяльності, їхні дії, за наявності підстав, утворюють сукупність злочинів і підлягають кваліфікації за статтями 219 та 205 КК України. Якщо цінності було довірено винному і намір його спрямовано на викрадення зазначених цінностей, у результаті чого завдано прямої матеріальної шкоди, то вчинене варто кваліфікувати як викрадення. Доказами тут можуть бути операції з грошовими рахунками організації: перерахування коштів на особисті грошові рахунки, переведення у готівку та вилучення коштів. Якщо ж дії не спрямовано на присвоєння належних організації матеріальних цінностей, їх варто кваліфікувати як зловживання службовим становищем. Суб'єктивна сторона злочину характеризується умисною формою вини. Ставлення винної особи до передбачених диспозицією кримінально-правової норми наслідків може бути як умисним, так і необережним. У разі необережного ставлення службової особи до діяння, що призвело до стійкої фінансової неспроможності та завданої великої матеріальної шкоди, вчинене слід кваліфікувати за ст. 367 КК як службову недбалість.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони доведення до банкрутства є мотив і мета. Метою вчинення злочину є створення стану стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності.

Отже, за своєю суттю, банкрутство як цивільно-правова категорія є невід'ємною частиною і нормальним явищем ринкової економіки, природним процесом конкурентної боротьби. Це нове для нашої держави поняття, яке щораз частіше нагадує про себе судовими процесами, в результаті яких підприємства, що не в змозі виконати зобов'язання перед кредиторами і бюджетом, оголошуються банкрутами, тому головним

питанням кримінальної відповідальності залишається вдосконалення його та приведення до європейських стандартів.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Куліш Анатолій Миколайович

доктор юридичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, заслужений юрист України

Федоришина Оксана Миколаївна

студентка-магістрантка навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

Історія теоретичних підходів до поняття адміністративної відповідальності, її зміст і обсяг має тривалу історію і до сьогодення залишаються одним із найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки.

Традиція дослідження адміністративної відповідальності завжди лежить у площині концептуальних надбань вітчизняних і зарубіжних учених-юристів. Питання адміністративної відповідальності є досить складним і багатоаспектним.

Адміністративна відповідальність є одним із головних інститутів адміністративного права, важливим засобом охорони громадського порядку, якому притаманні всі ознаки юридичної відповідальності. Особливість адміністративної відповідальності полягає в прагматичності її теоретичних концепцій, домінуюча спрямованість яких окреслена проблематикою Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності, і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища.

Так, чинний КУпАП містить розд. 2 під назвою «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність», де у ст. 9 сформульовано визначення адміністративного правопорушення, а щодо адміністративної відповідальності законодавець обмежився зазначенням того, що її мірою є адміністративне стягнення (ст. 23 «Мета адміністративного стягнення») [4].

У ст. 92 Конституції України адміністративну відповідальність визначено як один з основних видів юридичної відповідальності в Україні [5]. Вона є наслідком невиконання чи неналежного виконання особою

норм адміністративного законодавства, що тягне невідторне реагування держави на адміністративні правопорушення (проступки), та встановлюється виключно законами тощо.

На сучасному етапі розвитку державності у дослідженнях теоретиків права простежується підхід, відповідно до якого юридична відповідальність зумовлена наявністю комплексу правових та фактичних підстав. Аналіз нормативних актів і спеціальної літератури дозволяє виокремити ряд дефініцій, що характеризують адміністративну відповідальність, але необхідно зазначити, що вони мають лише дослідний характер. Вище вказане можна проілюструвати визначеннями, які надають вітчизняні адміністративісти, спираючись на здобутки адміністративного права.

Т. Коломієць формулює адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (насамперед адміністративних проступків), а особи, які вчинили зазначені правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку [6, С.65].

І. Гриценко зазначає, що «адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення у встановленому законом порядку» [2, С.45].

К. Бельский дає визначення адміністративної відповідальності як реагування держави на адміністративне правопорушення, що виражається в реалізації компетентним органом (посадовою особою) права пред'явити звинувачення певній особі, піддати протиправне діяння офіційній оцінці і у випадку негативної оцінки застосувати до винної особи адміністративне стягнення [1, С.13].

Деякими авторами, зокрема О. Котельниковою та М. Смоленським, визначення адміністративної відповідальності тлумачиться як «такий різновид юридичної відповідальності (поряд з кримінальним, дисциплінарним і матеріальним), що виражається в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою: адміністративного стягнення до особи, що скоїла адміністративне правопорушення» [8, С.167].

В. Загуменник вважає, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу [3, С.75].

Деякі автори, що досліджують інститут адміністративного права, взагалі не дають дефініції поняттю адміністративної відповідальності, вважаючи її різновидом юридичної відповідальності, що має характерні ознаки. Тому, оскільки має місце така думка, багато авторів схиляються до об'єктивного підходу визначення адміністративної відповідальності і вважають її негативною подією, що обов'язково й неминуче настає після порушення адміністративно-правових норм. Інші автори, навпаки, схиляються до суб'єктивного підходу визначення поняття адміністративної відповідальності, говорячи про те, що це позитивна обставина, яка дає можливість особі набути певного досвіду, стати обережнішою щодо певних життєвих ситуацій, які можуть призвести до адміністративної відповідальності.

Ці автори наводять визначення адміністративної відповідальності, які мають застарілий характер або є половинчастими, або ж неповними та нечіткими. Тому можна погодитися лише з деякими частинами визначень, що пропонують вчені.

Найбільш повною дефініцією адміністративної відповідальності є та, яку запропонував В. Колпаков – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [7, С.149].

Перелік визначень поняття «адміністративна відповідальність» можна продовжувати, але всі наведені визначення нагадують спробу дослідити ціле за його окремими проявами, але при цьому не складається чіткого уявлення про саме ціле.

З огляду на наведене вище можна сказати, що адміністративна відповідальність є специфічним реагуванням держави на адміністративне правопорушення, що складається із застосування уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення та обов'язку цього суб'єкта нести відповідальність за своє протиправне діяння і зазнати відповідного стягнення в межах, установлених законом. Натомість, надзвичайна важливість інституту адміністративної відповідальності зумовлюється тим, що проступки є найпоширенішим видом деліктів, отже, становлять комплексне негативне соціальне явище.

У будь-якому випадку всі автори виходять із найголовнішого призначення адміністративної відповідальності, а саме її спрямованості на притягнення до відповідальності за вчинене правопорушення.

Попри все вище сказане, необхідно зазначити, що ні в сучасній науковій літературі, ні в адміністративно-правовій науці, ні в адміністративному законодавстві України, на жаль, немає єдиного конкретного визначення адміністративної відповідальності. Все це створює підґрунтя для подальших фундаментальних та глибоких розробок щодо дослідження дефініції «адміністративно-правової відповідальності».

Література:

1. Бельский К. С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура // Государство и право. – 1999. – № 12. – С. 12–20.
2. Гриценко І. С. Формування наукових поглядів щодо інституту адміністративної відповідальності / І. С. Гриценко // Вісник Національної академії прокуратури України: Наукове фахове видання. – 2008. – № 1. – С. 45–50.
3. Загуменник В. І. Адміністративна відповідальність. Проблеми та шляхи їх подолання / В. І. Загуменник // Вісник прокуратури. – 2008. – № 2. – С. 70–77.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України № 80731-10 від 26.10.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Коломієць Т. О. Структура адміністративної відповідальності: сучасний доктринальний погляд / Т. О. Коломієць // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 4. – С. 65–66.
7. Колпаков В. К. Адміністративне право України / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
8. Котельникова Е. А. Административное право : [учеб. для вузов по юрид. спец.] / Е. А. Котельникова, И. А. Семенцова, М. Б. Смоленский. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 347 с.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ

Прокопенко В'ячеслав Олександрович

студент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

У контексті активного розвитку інституту адміністративних послуг в Україні як такого, що спрямований на максимальне забезпечення прав та

інтересів громадян, все частіше постає питання відповідальності суб'єктів надання таких послуг, а саме суб'єктів державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. У зв'язку із цим важливо з'ясувати зміст поняття «адміністративна відповідальність», оскільки воно відсутнє в законодавстві України, а також розглянути проблеми відповідальності окремих суб'єктів.

Більшість науковців вважають, що адміністративна відповідальність – це правові відносини, що утворюються під час застосування уповноваженими органами до винної особи покарання, передбаченого санкцією правової норми, що порушена, або норми, що забезпечує її захист, з метою покарання суб'єкта неправомірної поведінки, попередження та профілактичного впливу на правопорушника [1, с. 24];

Правопорушниками можуть бути посадові особи публічної адміністрації, зокрема і суб'єкти надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Суб'єктами надання адміністративних послуг відповідно до ст. 1 Закону України «Про адміністративні послуги» є орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги [2].

Кодексом України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП) визначені склади правопорушень та міра адміністративних стягнень, у тому числі і за порушення вимог у сфері надання адміністративних послуг.

Статтею 166-11 КУпАП передбачена адміністративна відповідальність у вигляді накладення штрафу на посадових осіб за порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця; вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації; дії, передбачені ч. 1 цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення; порушення встановленого законодавством порядку пересилання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців поштовими відправленнями; порушення встановленого законом порядку зберігання реєстраційних справ юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; дії, передбачені ч. ч. 3 або 4 цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення; інші порушення встановленого законом порядку проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця [3].

У даному випадку важко зрозуміти логіку законодавця щодо того, які саме правопорушення підпадають під категорію «інші», а тому слід на

це звернути увагу та внести відповідні зміни до КУпАП, конкретизувавши категорію «інші порушення».

Ні КУпАП, крім ст. 166-11, ні іншими нормативними актами не передбачено можливості для притягнення державного реєстратора до адміністративної відповідальності за такі порушення у сфері державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця, як, наприклад: по-перше, порушення встановленого законодавством порядку електронної державної реєстрації; по-друге, порушення строків оформлення і видачі виписок, витягів з Єдиного державного реєстру; по-третє, порушення строків видачі (надсилення) повідомлення про відмову в проведенні державної реєстрації, видачі (надсилення) повідомлення про залишення без розгляду документів, поданих державному реєстратору; по-четверте, недотримання порядку та термінів передачі реєстраційних справ у разі зміни місцезнаходження юридичної особи, зміни місця проживання фізичної особи – підприємця.

На нашу думку, потрібно визначити в КУпАП конкретні склади адміністративних правопорушень, не вживаючи таких загальних формулювань, як «інші», задля уникнення непорозумінь та належного захисту прав громадян.

На основі викладеного зазначимо, що, по-перше, необхідно закріпити визначення поняття «адміністративна відповідальність» на законодавчому рівні, з урахуванням думок науковців. По-друге, окрему увагу варто звернути на відповідальність суб'єктів надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, оскільки саме цей інститут забезпечує відповідний рівень законності. Законодавство не повинно обмежуватись однією статтею в КУпАП за порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, необхідно доповнити КУпАП додатковими складами адміністративних правопорушень.

Література:

1. Хорошак Н. В. Адміністративні стягнення за законодавством України : монографія / Н. В. Хорошак. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 172 с.
2. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – ст. 409 (з наступними змінами та доповненнями).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).

4. Про відповідальність у сфері державної реєстрації [Електронний ресурс] // Юридичний вісник України. – 2014. – № 43.2014. –Режим доступу : http://yuricom.com/ru/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=5814.

Науковий керівник: Мартинюк Олексій Володимирович, доцент кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

**ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ У СУДІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

Довжжук Ігор Володимирович

доктор історичних наук, професор, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

У країнах Західної Європи для розгляду й вирішення як індивідуальних, так і колективних трудових спорів (які там називаються юридичними спорами або конфліктами права) використовуються суди. Але тільки в деяких країнах це звичайні цивільні суди (Італія, Нідерланди). У більшості країн діють спеціалізовані суди з трудових справ [2, с. 87]. На сьогодні трудові суди функціонують у ряді країн (зокрема, у Німеччині, Фінляндії, Великій Британії, Франції, Австрії, Бельгії, Данії, Люксембурзі, Іспанії, Португалії, Швейцарії (в окремих кантонах), Швеції, Норвегії, Канаді (у провінції Квебек), Новій Зеландії, Ізраїлі). У Сполучених Штатах Америки, Японії, Канаді (на федеральному рівні й у англомовних провінціях) діють спеціалізовані адміністративні органи, що виконують судові функції.

Трудові суди розвинених країн розрізняються за декількома параметрами: а) рівнем компетенції, тобто за категоріями справ, що знаходяться в їхній юрисдикції (однак, зазвичай, це юридичні спори (конфлікти права), як індивідуальні, так і колективні); б) складом (тристоронні, двосторонні або одноособові); в) вибором і роллю непрофесійних судів у тристоронніх судах; г) ступенем використання досудових (примирних) процедур; д) процесуальними повноваженнями та іншими характеристиками.

Виходячи з аналізу зарубіжного досвіду та національної судової системи, на думку І.В.Дашутіна, в Україні доцільною є така система спеціалізованих трудових судів в Україні: місцеві трудові суди, апеляційні трудові суди та Вищий трудовий суд України [1, с. 111]. З точки зору елементів системи запропонована система досить логічно «впишеться» у рамки існуючої судової. Однак більш складним є питання діяльності таких судів у межах національної судової системи.

Доречно звернути увагу на те, що діяльність трудових судів у величезній більшості країн побудована на принципах тристороннього співробітництва (трипартизму). Судові справи розглядає колегія у складі професійного судді й двох непрофесійних суддів, висунутих профспілками та організаціями роботодавців. Такий склад покликаний

забезпечити всебічний і неупереджений розгляд спору і справедливе рішення.

Суд по трудових справах Швеції має тристоронню структуру. До нього входять: професійні судді, судді, призначувані за рекомендацією профспілок і судді призначені за пропозицією організацій підприємців (засідателі). Усі судді призначаються урядом. Судова колегія по розгляду конкретної справи зазвичай складається із семи суддів: чотири судді представляють працівників і підприємців, два члени суду – професійні судді, один член суду може бути не юристом, але особою, глибоко обізнаною в правових трудових питаннях. Нескладні справи трудовий суд може вирішувати в більш вузькому складі, в окремих (рідких) випадках навіть одним професійним суддею. Як апеляційна інстанція на рішення цивільних (районних) судів, суд по трудових справах засідає у складі трьох суддів (професійний суддя і два засідателі) [3, с. 303].

У ФРН діє система спеціалізованих судів з трудових справах, що складається із судів трьох інстанцій. Так, суди з трудових справах першої інстанції та земельні суди у трудових справах працюють у складі голови – професійного судді й двох засідателів: одного – від підприємців, іншого – від працівників. Професійні судді призначаються за рекомендацією земельних відомств з праці й за погодженням з органами юстиції на певний строк або довічно. Непрофесійні судді (засідателі) призначаються земельними відомствами з праці строком на 4 роки (з правом переобрання на наступні роки) за списками, запропонованими профспілками, організаціями підприємців, муніципальними та іншими державними органами. Більшість засідателів від найманих робітників – це профспілкові функціонери (у тому числі ті, хто вийшов на пенсію) і державні службовці, з боку підприємців – менеджери і власники підприємств, представники підприємницьких асоціацій [4, с. 149].

Досвід тристоронньої структури суду, на думку Т.А.Занфірової, було б доцільно використати і при визначенні засад функціонування вітчизняної системи трудової юстиції, що дало б змогу в судовому розгляді трудового спору, здійснюваному колегією у запропонованому складі, поєднати теоретичні знання судді-юриста і практичний досвід суддів-непрофесіоналів, що забезпечило б об'єктивність, обґрунтованість і оперативність вирішення трудового спору по суті. [1, с. 88].

Але таку систему, незважаючи на визначення розвитку трудової юстиції логічним наслідком визнання автономії трудового права, необхідною умовою підвищення авторитету та ефективності трудового права, можна визначити виключно завданням перспективним, виконання якого в один етап неможливе.

Література:

1. Дашутін І.В. Шляхи вдосконалення судового захисту трудових прав громадян // Форум права. – 2008. – № 1. – С.108-112 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08divtpg.pdf>
2. Занфірова Т.А. Процесуальні правовідносини з вирішення трудових спорів і конфліктів / Т.А.Занфірова // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С.86-88.
3. Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. — М.: Дело, 1999. — 728 с.
4. Киселев И.Я. Трудовые конфликты в капиталистическом обществе. Соц-правовые аспекты. — М: Наука, 1978. — 240 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНСЬКИХ СУДАХ

Літкевич Олена Романівна

магістр економіко-правового факультету Київського кооперативного інституту бізнесу і права

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює виникнення нових суспільних відносин, які потребують новітніх моделей правового регулювання. На сьогодні пріоритетним напрямком удосконалення вітчизняного законодавства про працю є захист інтересів працівника та дотримання європейських стандартів у галузі трудових відносин.

Особливої актуальності набуває проблема вдосконалення правової регламентації відносин у сфері використання найманої праці.

Примусове запровадження неповної зайнятості, надання відпусток без збереження заробітної плати або з частковим її збереженням, не виплата допомоги в разі тимчасової непрацездатності, порушення строків розрахунку в разі звільнення; порушення порядку виплати заробітної плати, нарахування та перерахунку розмірів відшкодування втраченого заробітку, порушення норм трудового законодавства щодо укладення, зміни та припинення трудового договору, негативно впливають на соціально-трудова взаємовідносини між працівником і роботодавцем, спричиняють виникнення індивідуальних трудових спорів, що є свідченням суттєвих прогалин у законодавстві про працю.

Українська держава відноситься до тієї когорти країн, у якій кількість трудових спорів, що розглядаються в судах, досить значна. І на сьогодні тенденція до їх зменшення дуже низька. У зв'язку з цим постає проблема ефективного та швидкого вирішення трудових спорів.

Україна як європейська держава визначила для себе євроінтеграційний шлях розвитку, зокрема й у сфері трудового права.

Громадяни України здобули також право звертатися за захистом до Європейського суду з прав людини. Громадяни України, які вважають свої права серед передбачених Конвенцією про захист прав і основоположних свобод людини порушеними та що не знайшли належного захисту на національному рівні, дістали можливість звернутися до Страсбурзького суду з індивідуальною заявою [1]. Наявність великого числа звернень за розв'язанням спорів, в тому числі і трудових, до Європейського суду з прав людини, свідчить про проблеми ефективного суддівства в Україні.

У більшості країн Європи вже тривалий час трудові спори вирішуються спеціалізованими трудовими судами, функціонування яких представляє інтерес для України.

В зарубіжних країнах трудові суди або входять до єдиної судової системи або являють собою автономну систему судів, наділених широкою юрисдикцією. Діяльність судів із трудових справ свідчить про ефективний захист прав та інтересів працівників, сприяє примиренню сторін трудового договору шляхом досягнення компромісу, попередженню трудових конфліктів [2].

Всебічний і кваліфікований розгляд справи забезпечується професійними суддями – фахівцями у галузі трудового права, а також непрофесійними суддями – юристами-практиками, які мають досвід роботи і добре знають трудове законодавство. Особливістю судів із трудових справ є участь представників працівників і роботодавців у розгляді трудових спорів. Все це дає змогу кваліфіковано, швидко і ефективно розглянути справу і винести справедливе рішення [2].

Таким чином, можна констатувати, що сьогодення ситуація розгляду цивільних справ в судах, в т. ч. і тих, що виникають із трудових відносин, свідчить, що не завжди українці задоволені результатом розгляду справ в судах, що змушує їх звертатися до Європейського суду з прав людини, очікуючи на правдиве розв'язання спору. Це свідчить про те, що судова система в Україні є недосконалою і потребує реформи. Відсутність в нашій державі спеціалізованих трудових судів, які є в більшості європейських держав, також говорить про відсутність ефективного розгляду справ, що виникають із трудових відносин. Тому новий Трудовий кодекс України має обов'язково врахувати такі положення.

Література:

1. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини: ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. та протоколи до неї: №№

1, 2, 4, 7 та 11 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13 / 2006. – № 32. – С. 270.

2. Чанишева Г.І. Спеціалізована трудова юстиція у країнах Європи: досвід для України // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. - № 2. – С. 75-82.

Науковий керівник: Калініченко О.Ф., кандидат юридичних наук, доцент кафедри права, Київський кооперативний інститут бізнесу і права

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ У ПОЛОНІ, ЯК ОДНОГО З ГОЛОВНИХ НАПРЯМІВ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Чорномаз Богдан Віталійович

студент 1 курсу, здобувач вищої освіти ступеня магістра за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право за денною формою навчання, Хмельницький університет управління та права

З початку збройного конфлікту на сході України за даними СБУ з полону самопроголошених ЛНР/ДНР було звільнено щонайменше 3084 особи. Ще понад 100 осіб досі залишаються в полоні. Усі ці люди стикались з психологічним насильством, а значна частина з них – з тортурами та жорстоким поводженням, що неодноразово відзначалось у правозахисних звітах. Військовополонені становлять особливу категорію, адже вони часто зазнають не лише катувань під час допитів, але й жорстокого поводження з мотивів помсти. Тому в даних випадках державі недостатньо обмежуватися лише документуванням порушень норм гуманітарного права, що відбувалися стосовно полонених – слід враховувати необхідність реабілітації та реінтеграції осіб, що повертаються після полону у мирне життя [1, с.4].

Національна стратегія у сфері прав людини, підписана Президентом у 2015 році, передбачає створення «*дієвої системи соціальної, в тому числі психологічної, реабілітації звільнених осіб та членів їх сімей*». Зокрема, в Стратегії йдеться як про цивільних, так і про військових заручників [2].

Таким чином, хоча існують механізми надання медичної допомоги для звільнених військовослужбовців, невизначеність їх статусу одразу після звільнення може призводити до проблем з фіксуванням отриманих у полоні травм та своєчасним лікуванням. Це призводить до несистематичного надання медичної допомоги усім особам, що її потребують, або неможливості скористатись усіма передбаченими

законом пільгами, в тому числі тими, що передбачені статусом інваліда війни.

Що стосується психологічної реабілітації, то особливі умови для колишніх полонених також відсутні. Звільнені полонені можуть претендувати на реабілітацію на загальних підставах як учасники бойових дій.

І тому поширення статусу військовополоненого на громадян України, які утримуються незаконними збройними формуваннями – не здатне само собою вирішити всі проблеми таких осіб. На сьогодні українське законодавство не забезпечує навіть базових потреб колишніх полонених. Зокрема, не існує ніяких програм медичної та психологічної реабілітації людей, які пережили жахіття полону. Крім того, після повернення додому такі особи дуже часто зустрічаються з тим, що їх звільнено з роботи, а банком нараховані колосальні відсотки за взятим раніше кредитом [3].

Як бачимо, кожен військовослужбовець, який перебував у полоні, зіштовхувався зі специфічними умовами перебування, які вплинули на нього іншим чином, ніж на військовослужбовця, який просто перебував у зоні проведення конфлікту. У цьому і полягає важливість проведення окремої психологічної роботи для військовослужбовців, та створення на державному рівні окремих психологічних центрів надання допомоги військовополоненим.

Вирішити це завдання можна було б чотирма способами: 1) прийняти окремий закон "Про статус військовополонених, гарантії їх соціального статусу"; 2) внести відповідні зміни до вже існуючої законодавчої бази 3) створити відповідні органи, які б цим займались; 4) впровадити окремі реабілітаційні процедури для військовослужбовців, які були учасниками та полоненими збройного конфлікту.

Щодо самої психологічної реабілітації ми спробували розробити своє бачення програми психологічних вправ, шляхом психотерапії.

Грунтуючись на результатах власного дослідження, наведених фактах, можна говорити про необхідність проведення зваженої соціально-психологічної роботи, адже дана сфера в нашій державі не до кінця сформована і потребує постійних доопрацювань. Тому зважаючи на те, що військовослужбовці, які перебували у полоні, потребують особливої реабілітації та допомоги, вважаємо надзвичайно важливим напрямом внутрішньої державної політики соціально-психологічну роботу з військовослужбовцями, які перебували у полоні.

Література:

1. Гладун А. Аналіз дій держави щодо військовополонених після їх звільнення: проблеми доступу до лікування та психологічної реабілітації.

Інформаційний звіт Української Гельсінської спілки з прав людини та Харківської правозахисної групи / А. Гладун, Н. Охотнікова, О. Мартиненко / Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група. — Київ, 2017. — 13 с.

2. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>.

3. Івасик С. Військовополонені: заручники права та політики / С. Івасик [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2016/09/4/7119178/>.

Науковий керівник: Берцюх Мирослава Зіновіївна, старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права, магістр права

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТА КОРИСТУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМИ ЗОНАМИ

Варданиан Кристина Гамлетівна

*студентка, 4 курс, 1 група, Інститут підготовки кадрів для органів
юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого*

Актуальність вивчення та дослідження правового режиму рекреаційних зон обумовлюється багатьма аспектами розвитку сучасного суспільства, оскільки науково-технічний прогрес та зростаюча урбанізація постійно прискорюють процеси життєдіяльності населення, в результаті чого істотно зростають потреби у сучасних видах і формах відпочинку та відновленні кожної людини. Окрім того, рекреація нині є однією з високоприбуткових галузей світової економіки, що динамічно розвивається, та одним з найважливіших факторів соціально-культурного розвитку територій. У зв'язку з цими обставинами, ми проаналізуємо особливості здійснення права власності та користування рекреаційними зонами. У першу чергу необхідно визначити поняття права власності взагалі. Законодавчо поняття права власності закріплено в Цивільному Кодексі України. Відповідно до статті 316 ЦК України правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб [1].

Термін «право власності» традиційно використовується у двох значеннях: в об'єктивному і в суб'єктивному. Право власності в об'єктивному розумінні – це сукупність цивільно-правових норм, які регулюють відносини щодо набуття, володіння, користування та розпорядження матеріальними благами, що існують в суспільстві. Право власності в суб'єктивному розумінні становлять такі правомочності – право володіння, користування і розпорядження [2, с. 137].

Таким чином, з урахуванням загальних положень, право власності на землі рекреаційного призначення – це право володіти, користуватися і розпоряджатися ними. Вказані форми власності набуваються та реалізуються різними суб'єктами на підставі Конституції, інших законів в порядку, передбаченому Земельним кодексом України. Слід відмітити, що при розгляді права власності на землі рекреаційного призначення зазначається, що суб'єктами права власності можуть виступати як держава, так і територіальні громади й приватні особи. Про що чітко закріплено в статті 80 Земельного Кодексу України.

Загальні засади правового режиму використання рекреаційних зон визначаються ст. 63 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», згідно з якою на землях рекреаційного призначення забороняється: господарська та інша діяльність, що негативно впливає на навколишнє природне середовище або може перешкодити використанню їх за цільовим призначенням; зміни природного ландшафту та проведення інших дій, що суперечать використанню цих зон за прямим призначенням [3].

Слід відмітити, що необхідно також відмежовувати право загального і спеціального користування рекреаційними зонами [4, с. 301]. Так, громадянам гарантується право загального використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів за винятком обмежень, передбачених законодавством України. При цьому можуть бути встановлені збори за рекреаційні послуги, що не є порушенням екологічного законодавства.

Суб'єктами, які здійснюють спеціальне використання рекреаційних зон, можуть бути як фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, так і юридичні особи – власники (орендарі) туристських баз, баз відпочинку, спортивно-туристичних таборів, які використовують природні території на підставі права власності або договорів про тимчасове користування (оренду). При цьому загальною є вимога використання земель рекреаційного призначення згідно з цільовим призначенням, а також заборона діяльності, що перешкоджає чи може перешкоджати використанню їх за призначенням або негативно впливає чи може вплинути на природний стан цих земель. Водночас деякі види земель рекреаційного призначення характеризуються спеціальними вимогами щодо їх використання – це пов'язано з їхнім складом [5, с. 317].

Сучасний стан рекреаційного фонду України викликає занепокоєння. Навантаження на рекреаційні ресурси знижує якість і ефективність відпочинку, веде до деградації самих ресурсів. До основних причин, що обумовлюють такий стан рекреаційного фонду, можна віднести недосконалість природоохоронної діяльності, єдиної системи охорони і раціонального використання природних ресурсів, що пояснюється недостатньою увагою до природних рекреаційних ресурсів України. Оскільки основною умовою розвитку рекреації є якість і кількість природних рекреаційних ресурсів, то одним з найважливіших завдань є їх ефективна охорона і раціональне використання. Тому, в процесі використання таких зон суб'єкти повинні дотримуватись спеціальних правил та норм, встановлених законодавством.

У нормативних актах також мають місце деякі особливості правової охорони окремих рекреаційних територій і ресурсів. Аналіз законодавства про рекреаційні зони, території, землі рекреаційного призначення та інші природні ресурси, що мають рекреаційне значення, вказує на такі заходи, що здійснюються державою щодо такої охорони: визначення об'єктів, що підлягають охороні; встановлення спеціальних охоронних вимог, розроблення окремих критеріїв зонування територій і нормативів рекреаційного навантаження; визначення органів, до компетенції яких входить контроль за дотриманням вимог правової охорони.

Таким чином, проаналізувавши деякі законодавчі положення щодо права власності та користування рекреаційними зонами, ми дійшли висновку, що у відповідній сфері виявляються норми, які не відповідають сучасним умовам розвитку у зв'язку із наростанням антропогенного впливу на такі території. На нашу думку, необхідним є подальше вдосконалення норм чинного законодавства щодо користування рекреаційними територіями та правової охорони досліджуваних зон, оскільки їх сучасний стан викликає занепокоєння.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003. – 2003 р., № 40, стаття 316.
2. Заїка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. – К.: Істина, 2005. – 312 с.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, стаття 63.
4. Андрейцев В.І. Екологічне право: Особлива частина: Підруч. для студ. юрид. вузів / За ред. акад. АПрН В.І. Андрейцева. – К.: Істина, 2001. – 544с.
5. Чуйков В.О. Правове регулювання використання земель, що особливо охороняються: природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення / Земельне право України: Підручник / За ред. М.В. Шульги. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - С. 317.

Науковий керівник: Лозо Олена В'ячеславівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ДЕЯКИХ ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Гаджиєва Ельміра Єлиадівна

*студентка Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого*

Забезпечення збереження багатств нашої планети є завданням кожної особи, держави та людства в цілому. У зв'язку з тим, що події у світі кожного дня не стоять на місці, надзвичайного значення набуває проблема управління екологічними загрозами, зокрема, транскордонними (як забруднення повітря, забруднення водних ресурсів, втрата біорізноманіття). Це вимагає нового підходу до глобального, регіонального, національного і місцевого реагування на зазначені виклики.

Актуальним, на мою думку, є питання інтегрування вітчизняного законодавства до законодавства більш розвинених країн. До цього варто зазначити, що ратифікація Законом України від 16 вересня 2014 р. №1678-VII Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (від 21 березня 2014 р. і 27 червня 2014 р.) [1], є історичною подією в розбудові двосторонніх відносин між Україною та ЄС, що текстуально закріплює вибір України на користь сучасних європейських цінностей. Після підписання Угоди на офіційному сайті Мінприроди розміщено Національну стратегію наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля [2].

Варто зазначити, що Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI врегульовано головні напрямки вдосконалення екологічного законодавства, крім того, визначено, що виконання міжнародно-правових зобов'язань у сфері забезпечення екологічних прав людини, охорони довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки, а також міжнародне співробітництво у цих сферах розглядаються як основні інструменти реалізації екологічної політики країни.

Незважаючи на наявність широкої нормативної бази, наразі екологічне законодавство має питання, що потребують вирішення для гарантування зручного та реального його використання.

Першим із них, звичайно, постає питання систематизації. Як доречно зазначає А. П. Гетьман, нині екологічне законодавство України –

багатогалузева система нормативних актів різної юридичної сили, що ускладнює їх використання та призводить до численних суперечностей між ними або неузгодженості окремих актів, дублювання. Наявність нормативних приписів у великій кількості правових актів створює значні труднощі не тільки в їх практичному використанні, а й для фахівців у галузі екологічного права [3]. Усе більшого поширення набуває систематизація реформованого екологічного законодавства у формі кодифікації. На думку вчених-правознавців, кодифікація екологічного законодавства – одне з актуальних питань сучасної теорії екологічного права, її застосування в реальній практиці законотворення.

Як уже зазначалось, на сьогодні в Україні триває достатньо складний процес адаптації законодавства до норм і стандартів Європейського Союзу, у тому числі і норм екологічного законодавства. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, передбачено поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища. Зокрема, Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах як: управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики; якість атмосферного повітря; управління відходами та ресурсами; якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; охорона природи; промислове забруднення та техногенні загрози; зміна клімату та захист озонового шару; генетично модифіковані організми [4].

Незважаючи на позитивний досвід країн – членів ЄС у сфері секторального реформування екологічного законодавства, повне дублювання окресленого підходу до його систематизації може призвести до появи значної кількості неузгодженостей у правовому регулюванні екологічних правовідносин. Таке врегулювання (без системних заходів) може завадити практичній реалізації будь-яких новацій і ускладнити процес розроблення, створення і прийняття в майбутньому єдиного кодифікованого екологічного нормативно-правового акта. Вищезазначене свідчить про потребу першочергового перегляду на системних засадах норм чинного екологічного законодавства і внесення відповідних змін до законів України й підзаконних актів [5].

Важливою стадією покращення екологічного законодавства має стати забезпечення дотримання, а саме контроль і нагляд за вже втіленими змінами до чинної нормативно-правової бази, проте наразі ще не розроблено дієвого механізму реалізації цієї стадії.

Проте реформування вітчизняного екологічного законодавства треба здійснювати перш за все з урахуванням таких факторів, як-от: а) обґрунтування необхідності, доцільності й чіткого окреслення меж його систематизації; б) визначення форм останньої та їх особливостей; в) установлення суб'єктів систематизації [6].

Усе це підтверджує необхідність реформування екологічного законодавства та обумовлює потребу в розробленні єдиної, логічно послідовної, всебічно обґрунтованої концепції систематизації екологічного законодавства, пошуку її можливих оптимальних форм, які базуватимуться на чинниках еколого-правової доктрини

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 №1678-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – №40. – Ст. 2021.
2. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/adaptation/3133-natsionalna-stratehiianablyzhennia-aproksymatsiia-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-yes-v-haluzi-okhorony-dovkillia>. – Заголовок з екрана.
3. Гетьман А. П. Проблеми реформування екологічного законодавства: до питання про створення Екологічного кодексу України / А. Гетьман // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 3 (46). – Х. : Право, 2006. – С. 172–181.
4. Наместнік В.В. Реформування екологічної сфери в Україні / журнал «Державно-управлінські студії» - наукове видання з питань державного управління №2 – 2017 – С.1-3
5. Балавацкая Д.А. Проблемы систематизации национального экологического законодательства в контексте евроинтеграции / Право та інновації № 4 (16) – 2016. – С. 78-85.
6. Reh binder E. Points of Reference for a Codification of National Environmental Law / E. Reh binder // The Codification of Environmental Law. Proceeding of the International Conference in Ghent, February 21 and 22, 1995. – Kluwer Law International, 1996. – P. 157–166.

ШЛЯХИ ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ВІДХОДІВ НА ДОВКІЛЛЯ

Гизимчук Сергій Сергійович

студент 4 курсу 2 групи військово-юридичного факультету

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Існує досить велика група відходів виробництва і споживання, які створюють типові екологічні проблеми в кожному регіоні України (засмічення території, забруднення ґрунтів, підземних і поверхневих вод, спотворення ландшафтів, погіршення стану приземних шарів атмосферного повітря). На сьогодні у зв'язку із постійним зростанням об'ємів захоронення відходів (як промислових, так і побутових) на різноманітних звалищах і полігонах питання про збільшення частки екологічно грамотної утилізації відходів стає все більш актуальним.

Згідно із Законом України "Про відходи" пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів має передбачати повне збирання, ефективне знешкодження і видалення відходів, а також дотримання вимог екологічної безпеки при поводженні з ними. Для цього на загальнодержавному, відомчому і місцевому рівнях необхідно забезпечити зведення до мінімуму утворення будь-яких відходів та зменшення їх токсичності. Крім того, необхідно також сприяти максимально можливій утилізації різних відходів шляхом їх прямого, повторного чи альтернативного використання як потенційної чи реальної ресурсно-цінної сировини.[2]

Так в Україні щороку утворюється близько 59 млн м куб побутових відходів або близько 13 млн т, які захоронюються на 6,7 тис. сміттєзвалищ і полігонів, з яких 2624 сміттєзвалищ не паспортизовані (39 % від загальної кількості). Значна частка (37 %) побутових відходів це відходи упаковки. Тверді побутові відходи (ТВП) на 41 % складаються з паперу та картону; 17,9 % – сміття; 8,1% – шкіра та деревина; 7,5 % – харчові відходи; 8,7 % – метали; 8,2 % – скло; 8,6 % – інше. Як бачимо, ситуація не з найкращих і з кожним роком вона буде погіршуватися, якщо не вжити відповідних заходів. Основним способом вирішення даної проблеми виступає залучення відходів у відтворювальний цикл, іншими словами повторна переробка.

Потребують більш ефективної реалізації проектні розробки стосовно створення маловідходних й безвідходних виробничих комплексів у вугільній і особливо металургійній та хімічній галузях промисловості України. Причиною цих та інших недоліків у сфері поводження з

відходами є міжгалузевий характер проблеми, незначні обсяги цільових капіталовкладень у зазначену сферу, недосконалість ціноутворення на продукцію із вторинних ресурсів, недосконалість адміністративно-правових механізмів, недостатній розвиток нормативної бази. У зв'язку з цим, протягом існування України як незалежної держави, рівень утилізації (використання) відходів у цілому ніколи не перевищував 25–30 % від їх загального об'єму. У розвинених країнах відходи використовуються набагато більше (до 60–65 % від загальної кількості), а це свідчить про значні потенційні можливості використання накопичених і утворюваних відходів у нашій державі. Також важливою проблемою для України є утилізація паперу та пляшок, які значним чином забруднюють навколишнє природне середовище. Для вирішення цієї проблеми, доцільно звернутись до досвіду Фінляндії. Це країна не лише високоякісних продуктів, але й визнаний у світі лідер з переробки паперу та пляшок. Не останню роль у цьому відіграло законодавство. Наприклад, біля кожного будинку, у якому налічується більше 10 квартир, повинно бути встановлено контейнери для паперу, скла, пластику, для харчових та змішаних відходів. Успіх та ефективність процесу сортування, переробки та утилізації сміття забезпечує сучасна, та головне – доступна інфраструктура. Як житлові будинки, так і підприємства та магазини мають власні зручні точки збору відходів. Особливо прогресивними у цьому плані є фінські супермаркети. Окрім селективних урн, вони мають спеціальні автомати, які приймають банки та пляшки, видаючи чек із сумою, яку покупець може отримати на касі. Адже Фінляндія практикує систему заставної вартості упаковки. Це означає, що, купуючи продукт, покупець платить не тільки за товар, але й за упаковку. Сума ця фіксована, і може бути отримана після повернення використаної тари в магазин. [1, с 48]

Однак, незважаючи на те, що більшість існуючих на сьогодні технологій малотоннажної переробки чи знешкодження різних відходів передбачають саме такі строки окупності відповідних витрат, значного розвитку малих підприємств з переробки відходів поки що не відбулося. Крім того, у процесі оцінки ефективності технологій з переробки відходів необхідно враховувати рівень екологічних платежів (платежів за розміщення відходів) порівняно з рівнем необхідних капітальних витрат на організацію виробництва. Як правило, на сьогодні ці платежі на порядок менші від зазначених витрат і не слугують стимулом для організації екологічно ефективних виробництв з утилізації відходів.

Література:

1. Савицький В.М., Хільчевський В.К., Чунарьов О.В., Яцюк М.В. : Відходи виробництва і споживання та їх вплив на ґрунти і природні води :

Навчальний посібник / За ред. В.К. Хільчевського. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2007. – 152 с.

2. ЗУ «Про відходи»\\ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 36-37, ст.242.

Науковий керівник: Лозо Олена В'ячеславівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ. МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Лозо Олена Вячеславівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Збройні конфлікти є однією з найбільш серйозних причин погіршення стану і деградації навколишнього природного середовища. У Щорічнику ООН 2010 року "Лиха і конфлікти, що вплинули на навколишнє середовище" зазначається, що 40% внутрішньодержавних збройних конфліктів безпосередньо пов'язані з боротьбою за природні ресурси. У другій половині 20-го століття понад 90% великих збройних конфліктів відбулися у країнах, що володіють чутливими зонами біологічного різноманіття, і більше 80% конфліктів відбувалися саме в цих районах. Такі "чутливі зони" займають всього лише 2,3% поверхні планети і надзвичайно сприйнятливі до людського втручання. У зв'язку з цим конфлікти в таких регіонах представляють істотну загрозу біологічній різноманітності. Отже, війна неминуче має руйнівний вплив на процес сталого розвитку, тому держави повинні поважати міжнародне право, забезпечуючи захист навколишнього середовища при виникненні збройних конфліктів, і співпрацювати при необхідності його подальшого розвитку. Відповідно до Принципу 25 Декларації Ріо проблеми світу, розвитку та охорони навколишнього середовища розглядаються як такі, що знаходяться у взаємній залежності.

XX і XXI століття стали сумно відомі подіями, пов'язаними із нанесенням значної екологічної шкоди територіям багатьох держав під час воєнних дій. Досить згадати екологічні наслідки бомбардування Хіросіми і Нагасакі у 1945 р, війни в Індокитаї в 1965 - 1973 років., у Перській затоці в 1990 - 1991 гг., в колишній Югославії у 1999 р, в Афганістані у 2001 р, в Іраку у 2003 р. Використання військової сили в Югославії і

особливих видів озброєнь у промисловій зоні призвело до серйозних збитків навколишньому природному середовищу, що загрожує заподіянням істотної шкоди здоров'ю населення, яке нині живе в регіоні, так і майбутнім поколінням. У ході військової операції у Косово в 1999 р. війська НАТО наносили бомбові удари по хімічним і нафтопереробним заводам, в результаті чого води Дунаю, флора і фауна, ґрунт і повітря на цій території були заражені нафтою і токсичними хімічними речовинами. Забруднення мало транскордонний характер, оскільки торкнулося навколишнього природного середовища Греції, Албанії, Македонії. ООН створила спеціальну групу експертів з представників ЮНЕП, Програми ООН з населених пунктах (ООН-Хабітат), а також країн - членів ЄС і міжнародних неурядових організацій, яка представила свою заключну доповідь, що оцінює наслідки війни у колишній Югославії.

Негативний вплив на навколишнє природне середовище під час збройного конфлікту ускладнює захист цивільного населення і порушує важливі права людини, поваги яких вимагають в тому числі звичайні норми міжнародного права. Ворожий вплив на навколишнє середовище під час збройного конфлікту здатне стати причиною зайвих страждань, що не виправдані військовою необхідністю. Серйозний збиток, нанесений природі в ході низки збройних конфліктів, тільки підсилює незахищеність осіб, які постраждали в результаті бойових дій. Іншими словами, гуманне поводження з жертвами збройних конфліктів, повага до них і захист включають і обережне ставлення до навколишнього природного середовища.

У межах договірної міжнародної гуманітарної права в сучасних умовах є низка положень міжнародних договорів, які безпосередньо чи опосередковано спрямовані на захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Йдеться зокрема про Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. і Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, що стосуються захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р., який містить норми, безпосередньо спрямовані на охорону навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Стаття 35 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів стосується застосування методів та засобів ведення війни, а стаття 55 більшою мірою спрямована на захист навколишнього середовища.

Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище прямо встановлює низку зобов'язань держав: забороняється вороже використання природного середовища, яке має широкі, довгострокові або серйозні наслідки у вигляді засобів руйнування, завдання шкоди будь-якій

іншій державі-учасниці; вимагається не допомагати, та не мотивувати будь-яку державу, групу держав, міжнародну організацію до такої діяльності.

Серед угод, які містять норми щодо охорони навколишнього середовища під час збройних конфліктів, варто назвати і Протокол III до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невивіркову дію (1980 року), який забороняє перетворювати ліси чи інші види рослинного покриву на об'єкт нападу із застосуванням вогнепальної зброї, за винятком випадків, коли такі природні елементи використовуються для того, щоб укрити, сховати або замаскувати комбатантів або інші військові об'єкти, або коли вони самі є військовими об'єктами.

Норми щодо охорони навколишнього середовища, які містяться в наведених вище та інших конвенціях, в узагальненому системному вигляді були викладені в підготовленій 1994 року Міжнародним Комітетом Червоного Хреста новій редакції Керівних принципів для військових статутів та інструкцій з охорони навколишнього природного середовища під час збройних конфліктів.

У Всесвітній хартії природи, схваленій Генеральною Асамблеєю ООН 28 жовтня 1982 р., зазначається, що зберегти природу та природні ресурси неможливо, поки людство не навчиться жити в мирі та не відмовиться від війни і виробництва зброї. Відповідно до пункту 5 Всесвітньої хартії природу необхідно захищати від розграбування в результаті війни або інших ворожих дій. Крім того взагалі необхідно утримуватися від дій, які завдають шкоди природі (пункт 20).

Стокгольмська декларація 1972 року закріпила положення про те, що людина й навколишнє середовище мають бути позбавлені від використання ядерної та інших видів зброї масового знищення (принцип 26).

Декларація Ріо-де-Жанейро 1992 року у принципі 24 проголосила, що війна неминуче здійснює руйнівний вплив на процес сталого розвитку. Тому держави мають поважати міжнародне право, забезпечуючи захист навколишнього середовища при виникненні збройних конфліктів.

У Порядку денному на XXI століття наголошено на тому, що потрібно розглянути питання про відповідність нормам міжнародного права заходів щодо недопущення масштабного руйнування навколишнього середовища під час збройних конфліктів, при цьому беручи до уваги спеціальні повноваження Міжнародного Комітету Червоного Хреста.

Україна вже не перший рік існує в умовах збройного конфлікту у Донецькій та Луганській областях. Жахливі руйнівні наслідки будь-яких

бойових дій виявляються в усіх сферах людського буття та на всіх рівнях можливого усвідомлення таких подій – економічній, соціальній, ідеологічній, психологічній тощо. Проте одним із найактуальніших аспектів негативного впливу збройних конфліктів є вплив на довкілля. Масштабність завдання екологічної шкоди та приховані екологічні загрози актуалізують необхідність дослідження національних і міжнародно-правових проблем правового регулювання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час збройного конфлікту.

Існує низка серйозних екологічних ризиків, наслідки яких можуть стати непередбачуваними. Йдеться про непрацюючі шахти і, як наслідок, – накопичення в пустотах вибухонебезпечних газів, обстріл хімічних підприємств і потенційна загроза від них, нагромадження побутового сміття, яке ніхто не вивозить і тим більше не переробляє, брак соціального забезпечення – ось далеко не повний перелік проблем, нині насувається не лише на ті території, що перебувають у стані війни, а й на всю нашу країну і пов'язані з планетарним впливом.

За період збройного конфлікту в зоні бойових дій на Донбасі зокрема постраждало понад 500 підприємств, від влучень артилерії загорілися та вибухнули кілька екологічно небезпечних виробництв, серед яких – Авдіївський та Ясенівський коксохімічні заводи, Лисичанський нафтопереробний та Краматорський верстатобудівний заводи, завод з виробництва вибухівки в Петровському на Луганщині, Луганська ТЕС тощо. Водночас безперервні пошкодження ліній електропередач у результаті артилерійських обстрілів сприяють відключенню обладнання для відкачування води з шахт, що призводить до їх затоплення. Шахтні води створюють агресивне геологічне середовище з незворотними змінами в гідрологічному режимі території. Дослідження ґрунтів у зоні АТО свідчить про значний вміст важких металів на місці розривів снарядів.

Також має місце руйнування заповідних територій, які раніше підтримували і без того не найкращий екологічний стан регіону. у межах зони АТО міститься 135 природно-заповідних об'єктів Східного регіону – понад третина всього природно-заповідного фонду нашої держави. Серед рослин, поширених там, до Червоної книги України занесено 124 види, до Європейського Червоного списку – 36. Бойові дії велися зокрема в межах Луганського та Українського степового природних заповідників, національних парків «Меотиза» і «Святі гори», регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж». Пожежі пошкодили ділянки заказників «Нагольчанський», «Волнухинський», «Білоріченський», «Білогорівський», «Піщаний» на Луганщині. При цьому найбільш постраждали степові заповідники.

Як свідчить викладене вище, чимала частина степових заповідних ділянок України розташована саме в індустріальному районі – Донбасі, тож до загибелі цих острівків біотичного різноманіття степу – один лише крок. І це при тому, як стверджують фахівці, що жодна з природних зон за останні 150 років не зазнала таких катастрофічних змін, як степова. Подібного первинного ландшафту ніде в Європі не збереглося.

На думку Балюк Г.І. та Шомпол О.А. вирішення проблеми вбачається в поступовому, за сприятливих умов, прийнятті більш жорстких екологічних обмежень у регламентації військових дій. Серед важливих заходів слід зазначити сприяння широкому визнанню державами природоохоронних норм під час військових конфліктів.

Поряд із зазначеними кроками, першочерговими заходами поступової екологізації міжнародно-правового регулювання охорони довкілля під час збройних конфліктів, як вважають деякі науковці, мають бути: поширення, наскільки це можливо, дії деяких положень природоохоронних договорів мирного часу на період військових конфліктів; посилення чинних договорів або окремих норм права збройних конфліктів (без зміни їх текстів) додатковими угодами, які екологізують основні договори (норми); укладення спеціального договору стосовно захисту навколишнього середовища в період збройних конфліктів та внесення поправок до чинних договорів.

На думку голови Всеукраїнської екологічної ліги Тимочко Т. В. потрібно якомога швидше припинити ведення бойових дій та врегулювати конфлікт, інакше наслідки цієї війни можуть призвести до катастрофічних руйнувань навколишнього середовища, падіння економіки та зниження соціального благополуччя жителів східних регіонів України. Відновлення східного регіону України потребує принципово нових підходів на засадах збалансованого розвитку. Деіндустріалізація економічного розвитку, оздоровлення довкілля, нові робочі місця, впровадження сучасних управлінських і виробничих технологій.

Українська Гельсінська спілка з прав людини підкреслила питання, що вимагають першочергового вирішення: 1. Розвиток правового аспекту захисту навколишнього природного середовища в умовах збройного конфлікту. В умовах збройного конфлікту фактично на всій території конфлікту не виконуються або грубо порушуються закони України та міжнародні угоди, підписані Україною (принаймні, цілком відсутній контроль за їх виконанням), щодо охорони і раціонального використання природи, видів флори і фауни, води, лісу, надр та в цілому природних ресурсів; суттєво обмежені також можливості громад щодо сталого використання таких ресурсів. 2. Налагодження системи моніторингу стану заповідних територій в умовах війни. Серед ключових тез – ПЗФ в зоні конфлікту мають діяти за особливими інструкціями і мати інакше

фінансування, ніж ПЗФ інших регіонів країни. Необхідно терміново розвивати дистанційні методи збору даних (фотопастки, квадрокоптери тощо). Важливим є усебічне сприяння відновленню втрачених документів обласних департаментів екології та «Літописів природи» заповідних установ. 3. Слід прописати в інструкціях для військових вимоги щодо дотримання природоохоронного законодавства при здійсненні ними господарських функцій і в усіх випадках їхньої діяльності і переміщень, які не пов'язані з виконанням бойових дій. При мінуванні заповідних територій необхідно інформувати працівників ПЗФ та природоохоронців щодо небезпечних районів, в яких не можна пересуватися. 4. Необхідна організація системи екологічного інспектування, а не обмеження її, передбачені положеннями про АТО. З використання природних ресурсів у «сірій зоні» (в місцях, де фактично влада, лісова чи заповідна охорона не діють і не можуть здійснювати свої функції) на першому місці стоїть вирубка лісу та вилучення природних ресурсів як в цілому у такій зоні, так і на заповідних територіях.

Для розв'язання існуючих проблем пропонується: розробити методику визначення і обчислення шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу в результаті обстрілів; розробити порядок фіксування наслідків для навколишнього природного середовища від військових дій; посилити співпрацю з офіцерами Цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України для забезпечення дотримання військовими природоохоронного законодавства та режиму територій ПЗФ у зоні АТО; запропонувати інформування представників ЗСУ та інших військових формувань України про наявні території й об'єкти ПЗФ у зоні АТО і про ступінь їх уразливості. Доцільно поширити серед командного складу ЗСУ карти з позначенням територій та об'єктів ПЗФ в зоні АТО з короткою інформацією про режими територій та об'єктів ПЗФ; розробити механізми непрямого моніторингу ситуації за станом навколишнього природного середовища та територій і об'єктів ПЗФ на непідконтрольних територіях; скласти й опублікувати карту ПЗФ у зоні АТО з позначенням природоохоронних територій, які постраждали від військових дій, до яких обмежений доступ, і тих, що перебувають на непідконтрольних Україні територіях; використовувати дрони та інші засоби дистанційного моніторингу для визначення екологічної шкоди, завданої лісовим масивам і ПЗФ при неможливості доступу фахівців до них через мінну небезпеку; розробити механізм взаємодії між командуванням ЗСУ в зоні АТО, департаментами екології та природних ресурсів і керівництвом установ ПЗФ в частині визначення місць для організації тимчасових військових полігонів у зоні проведення АТО; вирішити питання щодо першочергового спрямування коштів Екологічного фонду постраждалим ПЗФ у результаті військових дій; розробити та створити механізми

залучення окремих спільнот (екологічних, правозахисних та ін.) до надання допомоги ПЗФ та їх співробітникам, організувати волонтерську допомогу найбільш постраждалим установам ПЗФ та їх співробітникам та ін.

Отже, головними питаннями, які породжує війна є: як забезпечити дотримання вимог екологічної безпеки у діяльності сторін збройного конфлікту та оптимальні шляхи відновлення довкілля після руйнівних наслідків війни. Оскільки у сучасних умовах будь-яка, в тому числі регіональна, війна за своєю суттю перетворюється в екологічний злочин як проти світу, так і проти безпеки всього людства.

Література:

1. Балюк, Г. І., Шомпол, О. А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів // Адміністративне право і процес. – 2015. – № 2 (12). – С. 142–158.
2. На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на сході України/ А. Б. Блага, І. В. Загороднюк, Т. Р. Короткий, О. А. Мартиненко, М. О. Медведєва, В. В. Пархоменко; за заг. редакцією А. П. Буценка / Українська Гельсінська спілка з прав людини — К.: КИТ, 2017. — 88 с. з іл.
3. Загороднюк І. Біотичне різноманіття та екобезпека в зоні АТО: аналіз ситуації та ризиків // Збереження біологічного і ландшафтного різноманіття України: матеріали науково-практичної конференції 7–8 липня 2016 р. / За ред. В. А. Дякова. – Святогірськ, 2016. – С. 41–50. – ISSN 978- 617-7130-04-7.
4. Международное экологическое право: Учебник / Отв. ред. Р.М. Валеев. – М.: Статут, 2012. – 639 с.
5. Медведєва М. Защита окружающей среды во время вооруженных конфликтов / Медведєва М.А. // Studii Juridice Universitare (Молдавия), 2008. № 3-4. С. 153-164; Источник: страница МИРмПОС <http://mielld.narod.ru/>.
6. Лисик В. Вплив Міжнародного комітету Червоного Хреста на розвиток гуманітарного права / Український часопис міжнародного права. – 2006. – № 2. – С. 73–81.
7. Кукушкина, А. В. История разработки Конвенции о запрещении военного или иного враждебного использования средств воздействия на природную среду 1997 года (к 20-летию подписания Конвенции ENMOD) // Моск. журн. междунар. права. – 1999. – № 4. – С. 68–82.
8. Соколова Н. А. Международно-правовые аспекты управления в сфере охраны окружающей среды: автореф. докт. дисс. 12.00.10 / Н. А. Соколова ; Науч. конс. К. А. Бекашев. - М., 2010. - 46 с.

9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. // «Международная защита прав и свобод человека», Москва, Юрид. Лит., 1990 год.
10. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р. // «Права людини і професійні стандарти для військовослужбовців» в документах міжнародних організацій. 2 книга, Гаагські та Женевські конвенції, 1996 р.
11. Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 18 травня 1977 р. [Електронний ресурс]. – Правова бібліотека України. – Режим доступу : <http://www.uapravo.net/akty/pravo-main/akt8pvqz3o.htm>.
12. Всесвітня хартія природи, схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 28 жовтня 1982 р. // Официальные отчеты Генеральной Ассамблеи, тридцать седьмая сессия, Дополнение № 51 – С. 24–27.
13. Тихомиров С. Н. Международно-правовая защита окружающей среды в вооруженных конфликтах: автореф. дисс. на соиск. уч. степ. кнд. юрид. наук. Специальность 12.00.10. – Международное право / Сергей Николаевич Тихомиров. – М.: 1997. – 22 с.
14. Выполняя решения Международной конференции по защите жертв войны (1993 г.): Руководящие принципы для военных уставов и инструкций об охране окружающей среды в период вооруженных конфликтов // Междунар. журн. Красного Креста. – 1996. – № 9. – С. 237–245.

ОЦІНКА УКРАЇНСЬКИХ ЛІСІВ СТАНОМ НА 2017 РІК

Плохотнік Юлія Валеріївна

студентка 4 курсу Факультету підготовки кадрів для Державної пенітенціарної служби України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Одним із найбільших багатств України є ліс. Він відіграє надзвичайно важливу господарську, економічну та екологічну роль. З економічного боку ліс є основним джерелом деревини, технічної та лікарської сировини, що використовуються для різних галузей господарства. Ліс є основою паперової, меблевої та інших галузей промисловості. Екологічна функція лісів полягає в тому, що вони є джерелом поліпшення клімату, захищають ґрунти від вітрової та водної ерозії, є місцем перебування звірів і птахів, використовується в рекреаційних, естетичних та культурно-оздоровчих цілях.

Погіршення стану лісів в Україні сьогодні є однією з найбільших екологічних проблем. За показником лісистості території, Україна належить до малолісних країн Європи. Загальна площа лісового фонду України становить – 10,4 млн га, із яких вкритих лісовою рослинністю – 9,6 млн га. Загалом, 15,9% площі країни вкриті лісами. У багатьох країнах світу цей показник значно вищий. Так, за даними ФАО (Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних націй), у Фінляндії лісистість складає 58,9%, у Швеції – 67,7%, в Німеччині – 29%, у Франції – 28,7%, в Італії – 21,2 %, в Канаді – 26,6%, у США – 32,7%, в Росії – 50,5%.

Зрозуміло, що на території України ліси розташовані дуже нерівномірно – в Поліссі та в українських Карпатах. Переважають, звичайно, хвойні ліси – ялина та сосна займають 41,9% усієї площі, 27,5% - дуб, 8,9% - бук. Крім того, ростуть осики, граби, ясени, берези та модрина. Подекуди можна зустріти рідкісні породи дерев, однак це буває не часто, адже вони просто не виживають у нашому кліматі.

Україні є одним із найбільших експортерів лісу у Європі. При цьому ніхто навіть приблизно не знає, яка частина його обсягу вивозиться за кордон незаконно. Це велика проблема, адже при таких умовах господарювання дана галузь є дуже привабливою для зловживань та порушень. В Україні досі не запроваджена європейська система обліку деревини, яка передбачає контроль від моменту висадки лісу, до його переробки у меблі чи паркет. Це дає змогу масово рубати лі із порушенням міжнародних норм, але потім експортувати його цілком легально.

Ще однією проблемою є нераціональне використання та управління лісовими ресурсами. Негативні тенденції склалися і в промисловій переробці деревини. Більше 50% йде на паливно-енергетичні потреби або у відходи. Структура використання деревних ресурсів і випуску продукції на деревній основі взагалі є незадовільною.

Одним з найбільших недоліків контролю за лісами є те, що останню загальнодержавну інвентаризацію лісів проводили ще у 1996 році. Тоді як в офіційних даних виходить близько 16% лісистості України, цей показник вже менше 11%. Натомість оптимальна частка лісів – це близько 20% української території. І щоб досягнути цього показника у майбутньому треба засадити новими деревами близько 2-2,5 млн га.

Дуже високий рівень вирубки лісів спостерігається на території Чернігівської, Харківської областей, Карпат та Полісся. І це має свої наслідки. Сьогодні найбільшу площу в лісових насадженнях займають молодняки (45,4%) і середньовікові насадження (37,7%), а досягаючі і стиглі деревостані становлять лише 10,1% та 6,8 % відповідно, що в 1,5-2 рази менше оптимальних значень.

Ліси потрібно вирубувати вкрай обережно, адже це не просто втрата зеленого масиву, а й серйозний вплив на навколишнє середовище. На позбавлених лісів територіях виникають глибокі яри, руйнівні обвали і селі, знищується фотосинтезуюча фітомаса, що виконує важливі екологічні функції, погіршується газовий склад атмосфери, змінюється гідрологічний режим водних об'єктів, зникає багато рослинних і тваринних видів, а також активізуються ерозійні процеси. Україні сьогодні опинилася перед загрозою спустелювання. Неправильна експлуатація лісів призводить не тільки до їх знищення, а й до заміни хвойних та інших цінних порід на м'яколистяні (березові, осикові та ін.), в яких деревина низької якості.

Хибна практика планування лісокористування в Україні призвела до значного виснаження лісів, виснаження загальної продуктивності їх ценозів, погіршення структури лісового фонду.

Щоб припинити знищення українського лісового фонду треба скоротити промислову розробку лісів, поставити питання про глибоку переробку сировини і використання відходів. Стабілізація обсягів лісозаготівель має важливе економічне, екологічне та соціальне значення, оскільки ліси є цінним компонентом природи, фактором, що стабілізує навколишнє природне середовище. Скорочення вирубки лісів сприятиме поліпшенню клімату, посиленню і підвищенню продуктивності сільськогосподарських угідь. Важливим моментом є боротьба з незаконною вирубкою лісів. Одне лише запровадження в Україні європейських вимог до лісозаготівлі ситуацію не вирішить, потрібно збільшити штрафні санкції, встановити контроль державними органами за дотриманням законодавства щодо вирубування, а також насадження нових лісових масивів, запровадити електронний облік деревини під час реалізації новорічних ялинок у всіх областях України, проводити роботу з формування екологічно спрямованої суспільної думки в місцевих мешканців. Питання підвищення ефективності відтворення лісів необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку з організацією раціонального використання всіх компонентів лісу.

У липні 2015 року Петро Порошенко підписав закон про мораторій на експорт лісо- та пиломатеріалів в необробленому вигляді. Держава заборонила вивезення деревини будь-яких сортів, крім сосни. З 1 січня 2017-го заборонено експортувати і її. Прихильники введення мораторію говорили про те, що цей захід збільшить обсяги переробки деревини, а також сприятиме скороченню незаконних вирубок. За фактом же тіньовий ринок деревини в нашій країні процвітає, і поки що передумов до його скорочення немає. За даними Держстату, в 2016 році заготовили 19,6 млн кубометрів ліквідної деревини, тобто розміри тіньового ринку деревини можна оцінити в 20-25%.

Але, все ж таки, на мою думку, скасовувати мораторій категорично не можна. Навпаки, потрібно розширити його дію, заборонивши також експорт дров та необроблених дощок (що фактично є розпиляним на кілька частин кругляком), залишивши лише експорт обробленої, переробленої деревини та готової продукції з дерева. Тільки тоді, коли кругляк перестануть вивозити під виглядом дрів або у дошках, ми реально припинимо сировинний експорт лісу з України.

Деревина має реалізовуватися виключно українським підприємствам, які здійснюють глибоку деревообробку та виготовляють готову продукцію. Причому реалізовуватися без посередників.

Кримінальна відповідальність за незаконну рубку має бути суттєво збільшена. А відповідальність за незаконну рубку більше як 1 гектара лісу треба прирівняти до злочинів проти основ національної безпеки з позбавленням волі на строк 10-15 років.

Інформація про використання лісових ресурсів – матеріали лісовпорядкування, картографічні матеріали, таксаційні описи, інформація про місця здійснення рубок, їх геолокаційні координати – повинна бути в прозорому та відкритому доступі, зручному для здійснення громадського контролю.

Виходячи з усього вище сказаного, можна зробити висновок, що погіршення стану лісів і зменшення їхніх площ в нашій країні – це, дійсно, велика проблема, викликана надмірною вирубкою, нераціональним використанням і управлінням лісовими ресурсами та неефективною організацією ведення лісового господарства на державному рівні. Вона вимагає термінового вирішення, оскільки наслідки знищення лісів не задовільні.

Література:

1. <https://www.lisportal.org.ua/33443/>.
2. <http://cd.greenpack.in.ua/problems-ukrainskyh-lisiv/>.
3. <http://detector.media/withoutsection/article/126101/2017-05-18-lisi-ukraini-v-rezhimi-onlain/>.
4. http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921.

ЩОДО ПИТАНЬ МОРАТОРІЮ НА ЗЕМЛЮ

Свіщова Владлена Олегівна

студентка 9 факультету 4 курсу 1 групи, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Питання мораторію без перебільшення є дуже актуальним та найпроблемнішим питанням сьогодення, яке супроводжує земельну реформу в Україні, щодо якого існують великі суперечки в науковому середовищі.

Мораторій – це відтермінування реалізації права на купівлю-продаж або іншим способом відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення і зміни їх цільового призначення, а також внесення їх до статутних капіталів підприємств.

Ухвалений 18 січня 2001 року Закон України «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)» № 2242-III встановив, що до врегулювання порядку реалізації прав громадян і юридичних осіб на земельну частку (пай) Земельним кодексом України власники земельних часток (паїв) тимчасово не можуть укладати угоди щодо купівлі-продажу, дарування земельної частки (паю) або іншим способом відчужувати ці частки (паї), – окрім передачі їх у спадщину та при викупі земельних ділянок для державних і громадських потреб. Але ухвалений 25 жовтня того ж 2001 року Земельний кодекс (№ 2768-III) не лише визначив термін такої заборони відчуження до 1 січня 2005 року, але й поширив її як на земельні частки (паї), так і на земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва незалежно від форми власності. Це й стало називатися «мораторієм на купівлю та продаж земель сільськогосподарського призначення».

Але існує певне протиріччя між Законами України, оскільки вищезазначений закон в деякій мірі не співвідноситься за правовим контекстом з Конституцією України, оскільки у відповідності з положеннями ст. 14 Конституції України земля визнається основним національним багатством, що знаходиться під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Тим не менше, в цій же ст. 14 Конституції України зазначається, що право власності на землю набувається та реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно у відповідності з законом. Гарантується право розпоряджатися землею, в тому числі й сільськогосподарського призначення, і положеннями Земельного кодексу України. При цьому ст. 22 Конституції України забороняє обмежувати зміст та обсяг існуючих

прав і свобод при прийнятті нових законів або внесенні змін в існуючі. Однак саме таке звуження прав і відбулося при введенні мораторію на обіг земель сільськогосподарського призначення, внаслідок чого власники сільськогосподарських угідь без особливих причин, на відміну від власників земель інших категорій, не можуть повноцінно розпоряджатися своєю власністю. При цьому, земельний мораторій суперечить як положенням ст.ст. 14, 22, 41 Конституції України, так і п. 1 ст. 1 Протоколу 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки за відсутності правомірного суспільного інтересу і справедливої компенсації позбавляє власників сільськогосподарських угідь можливості отримувати економічний ефект від їх власності. Тому постає питання про законність існуючого мораторію. Наукові дослідники Денис Нізалов, Катерина Івінська, Сергій Кубах, Олег Нів'євський в своєму проекті «Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносинах в Україні» визначили, що в Україні понад 96% сільськогосподарських земель підпадають під дію мораторію; ситуація безпосередньо стосується щонайменше 16% громадян. Найбільша кількість підмораторних земель перебуває у власності пайовиків – близько 68%. Цими землями люди не можуть розпоряджатися на свій розсуд, а хіба це не протирічить всім канонам права та є цілком справедливим?

З іншого боку, якщо дивитись на міжнародний досвід, то Україна не є єдиною країною, в якій запроваджено мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення. У таких країнах, як Франція, Данія, США купівля-продаж сільськогосподарських земель для несільськогосподарських цілей або забороняється або обмежується. У Норвегії лише 3% земель придатні для сільськогосподарського виробництва, тому відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення здійснюється також у дозвільному порядку, дозволи видаються міністерством сільського господарства та іншими органами державного управління. Дозвіл на купівлю видається лише особам, що мають необхідну професійну підготовку і згодні проживати у відповідній місцевості та вести своїми силами господарство. А ось основним правилом земельного ринку Швейцарії є те, що земля повинна належати виключно тому, хто її обробляє. У сусідній Польщі ринок земель регулюється переважно економічними засобами. Держава через спеціально створене Агентство сільськогосподарської власності державної казни здійснює викуп у селянських господарств земель та нерухомості і продає їх перспективним господарствам, переселенцям - малоземельним, молодим селянам тощо. Пріоритет надається покупцям, що мають необхідну кваліфікацію. Розрахунки здійснюються з розстроченням на 20 - 30 років. В Угорщині пріоритетне право на придбання земельних ділянок

сільськогосподарського призначення надається особам, що пов'язані із сільськогосподарською діяльністю та мають необхідну кваліфікацію.

Таким чином, на мою думку, потрібно зробити винахід і впровадити більш гуманні і законні механізми для ефективного економічного розвитку нашої держави з метою створення цивілізованого ринку земель з можливістю купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, взяти до уваги досвід країни-сусідки Польщі, та все ж таки намагатися виправити колізії між законами, що не дають нам конкретної відповіді з даної ситуації, оскільки суперечать один одному.

Науковий керівник: Ткаченко Олена Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ДЕЗАКТИВАЦІЇ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ОБ'ЄКТІВ

Степанов Андрій Вікторович

студент 4 курсу 2 групи військово-юридичного факультету

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Прошло більше 30 років з моменту вибуху на Чорнобильській АЕС, але досі мають місце наслідки, які безпосередньо загрожують навколишньому природному середовищу та населенню нашої країни. Існує багато багато потенційних загроз у Зоні Відчуження, однією з основних є радіоактивно забруднені об'єкти.

Так під радіоактивно забрудненими об'єктами (РЗО) ми розуміємо будівельні матеріали та конструкції, технічне обладнання й механізми, які зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС або характеризуються радіоактивним забрудненням, що виникло внаслідок її колишньої нормальної експлуатації, та потребують організації безпечного для навколишнього природного середовища поводження з ними після їх вилучення.

Значна частина РЗО є цінною технічною сировиною, і забезпечення її дезактивації для повторного використання в промисловості становить важливу науково-технічну проблему. Але ці об'єкти також безпосередньо шкодять довкіллю шляхом викиду великої кількості радіонуклідів. Окрім того, часткова дезактивація РЗО, які потенційно належать до категорії довгоіснуючих високоактивних радіоактивних відходів (ВВВ), призведе до значної економії коштів для подальшого зберігання їх за рахунок

переведення у менш небезпечну категорію радіоактивних відходів (РАВ) і забезпечить безпечне навколишнє природне середовище без радіації.

До найпоширеніших РЗО, які утворюються внаслідок діяльності на території Чорнобильської зони відчуження, належать такі різновиди:

- металеві будівельні конструкції, механізми та обладнання;
- будівельні конструкції з мінеральної сировини (бетону, цегли);
- сипучі будівельні матеріали (пісок, щебінь) і ґрунт.

Слід зазначити, що повторне використання забруднених бетонних і цегляних будівельних конструкцій та матеріалів, які не належать (за результатами обстеження) до категорії РАВ, практично не передбачається. Після вилучення та обстеження вони зберігатимуться на спеціальних тимчасових або постійних майданчиках для складування.[1]

Відповідно до п.18 Основних напрямів державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98-ВР пріоритетними завданнями радіаційної безпеки є: встановлення дозових рівнів втручання, спрямованих на запобігання виникненню детермінованих ефектів шляхом обмеження опромінення до рівнів, значно нижчих від порога виникнення цих ефектів (нормування річної дози), оптимізація комплексу заходів щодо радіологічного захисту населення.

Основним способом запобігання радіоактивному випромінюванню від РЗО є дезактивація. За характером розподілу, відповідно до якого визначаються спосіб дезактивації та подальше поводження з РЗО, забруднення можна поділити на поверхневе, об'ємне та змішаного типу. Найпридатнішими для успішного виконання дезактивації є металеві будівельні конструкції, механізми та обладнання, які зазнали забруднення у післяаварійний період і зазвичай характеризуються неглибоким поверхневим забрудненням.

Але застарілі високовитратні методи дезактивації та значне забруднення багатьох металевих РЗО, великі запаси яких ще перебувають в зоні відчуження, не дають змоги зменшити обсяги РАВ і використати частину цих РЗО у промисловості та зменшити викиди радіації в довкілля. Металеві РЗО, які вилучатимуться з об'єкта «Укриття» та які зазнали забруднення в момент аварії внаслідок явища термічної дифузії, характеризуються найбільш негативними стосовно дезактивації властивостями. Для таких об'єктів доцільне застосування часткової дезактивації з метою переведення цих РЗО до менш небезпечної категорії РАВ, що матиме також досить суттєвий екологічний ефект.

Так, для дезактивації конструкцій, забруднених у результаті аварії на ЧАЕС, перспективним є використання технології очищення поверхні за допомогою гранул сухого льоду CO₂ (кріогенний бластинг). Спеціальний

пристрій розпилює гранули сухого льоду зі швидкістю до 300 м/с на поверхню, яку очищують. Під дією гранул льоду верхній шар поверхні миттєво охолоджується до -79°C та стає крихким (термічний ефект). Під час зіткнення з поверхнею гранули льоду вибухають за рахунок надшвидкої (кілька мілісекунд) сублімації до газоподібного стану і відокремлюють частинки речовини поверхні, які видаляються з наступним потоком гранул (механічний ефект). При цьому гранули льоду повністю випаровуються, а частки речовини поверхні затримуються на повітряних фільтрах під час видалення газової суміші з робочої зони. Перевагою кріогенного бластингу є відсутність утворення вторинних відходів, а відфільтровану газову суміш можна викидати в навколишній простір.

Очистити поверхню металевих конструкцій, де від 90% до 95% радіоактивного забруднення зазвичай зосереджено у верхньому (150–200 мкм) шарі, можна за допомогою випаровування з використанням імпульсного лазера. Ця технологія також характеризується економічністю за рахунок відсутності вторинних відходів. Нині вже розроблено промислові зразки такого обладнання для дезактивації, яке може працювати дистанційно.

Для очищення поверхні з бетону ефективним є такий метод лазерної дезактивації як застосування наносекундного лазера з великою піковою потужністю (до кількох МВт), який видаляє забруднений шар завдяки випаровуванню та супутньому ефекту теплового удару. Швидкість дезактивації таким методом – кілька м² на годину, глибина дезактивації за один «прохід» становить 5 мм та більше. За допомогою лазерних технологій можна використовувати різні ефекти, зокрема сколювання, термічне відшарування та випаровування. Лазерний метод також не призводить до утворення вторинних відходів.[2]

На сьогоднішній день досліджувана проблема є досить актуальною, оскільки кожного дня у навколишнє природне середовище надходить значна кількість радіоактивних речовин від РЗО. У свою чергу це призводить до радіаційного навантаження місцевості. Для вирішення виявлених проблем надалі слід почати зі створення бази даних радіоактивно забруднених об'єктів (металевих будівельних конструкцій, механізмів та обладнання) зони відчуження з їхніми характеристиками, випробувати та впровадити найприйнятніші сучасні методи дезактивації в умовах зони відчуження. Але спершу необхідно внести певні поправки до законодавства, а саме у наступні акти: Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки - у п.18 необхідно зазначити про створення бази даних РЗО, що дозволить оцінити рівень потенційної загрози. У Законі України «Про поводження з радіоактивними відходами» необхідно визначити офіційне поняття РЗО, а також правила поводження з

ними. Все це дозволить почати реально вирішувати дану проблему і забезпечити більш безпечне довкілля у Зоні Відчуження та у країні в цілому.

Література:

1. Д. В. Городецький, В. В. Деренговський, Л. І. Павловський «Проблема визначення доцільності дезактивації радіоактивно забруднених об'єктів при перетворенні об'єкта «укриття» на екологічно безпечну систему та шляхи її вирішення» \\\ Проблеми безпеки атомних електростанцій і чорнобиля 2017 вип. 28.
2. Shulga N. A, Blinova I. V, Sokolova I. D. Technology of decontamination of equipment during decommissioning of nuclear installations // Atomnaya tekhnika za rubezhom. – 2007. – № 7. – Р. 3. – 8.

Науковий керівник: Лозо Олена В'ячеславівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА ЗНИЩЕННЯ ЛІСІВ В УКРАЇНІ

Стець Аліна Олександрівна

студентка 1 групи 4 курсу, Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Усе в нашому світі взаємопов'язано і працює як годинник. Знищивши один «гвинтик» ми маємо як наслідок порушення роботи всього механізму в цілому. Одним з таких важливих «гвинтиків» на планеті Земля є ліси, які становлять лише 30 % всього суходолу на планеті. Щороку у світі знищується 14 млн га, що є вражаючою цифрою. Тому актуальність цього питання неможливо переоцінити. Більш того, усі живі організми дихають і для цього їм потрібен кисень (O_2), який є одним з найпоширеніших хімічних елементів на планеті. Завдяки кисню відбувається дихання, горіння, окиснення, тобто він є складовою багатьох хімічних реакцій. З кисню ми маємо можливість виділити озон (O_3), який використовується для стерилізації води, в медицині, для дезінфекції повітря і т. д. Кисень продукується внаслідок процесу фотосинтезу, в якому важливу роль відіграють дерева, зокрема ліс. Якщо буде недостатньо дерев на планеті, то це призведе до значної концентрації CO_2 в повітрі, що спричинить негативні наслідки для живих організмів (наприклад, гіпоксію – це патологічний стан, під час якого тканини і

органи недостатньо насичуються киснем або кисню достатньо, але він не засвоюється тканинами.). Тому не даремно кажуть, що ліси – це «легені планети».

Знищення лісів є проблемою як для усього світу так і для України зокрема. Згідно з ч. 1 ст. 1 Лісового кодексу України: «Ліс - тип природних комплексів (екосистема), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище».

Загальна площа лісів в Україні — понад 10 млн га, що становить 15,9 % її території. Найбільша лісистість — в Українських Карпатах (32 %). Найменша лісистість – на Сході України. Більшість лісів Сходу є штучно створеними. Але і для Заходу, і для Сходу важливим є як збереження природних лісів від знищення, так й подальше створення нових лісових ділянок штучним шляхом.

Всі ліси перебувають під охороною держави. Відновлення лісів та лісорозведення контролюється державою, адже ліс є національним багатством України. Порушення лісового законодавства тягне за собою дисциплінарну (ст. ст. 147, 147¹ КЗпПУ), адміністративну (ст. ст. 63-77 КУпАП), цивільно-правову або кримінальну відповідальність (ст. ст. 245, 246, 247, 252 ККУ). Але, нажаль, на практиці українські ліси, особливо Карпати, «лісіють» у геометричній прогресії. Ще з 2001 року висувалися пропозиції про необхідність створення єдиної державної системи електронного обліку деревини, але це питання досі не вирішено належним шляхом. Експортування лісу не дає значний дохід для економіки України, що визиває сумніви у доцільності такої діяльності. У той же час економічно ефективним є туризм в лісах, особливо у Карпатах. Але якщо вирубки лісів будуть тривати з такими масштабами, то в найближчому майбутньому лісовий туризм у країні буде знищено. Слід звернути увагу на досвід деяких країни, наприклад, Канади, яка відмінно навчилася заробляти на продажу необробленої деревини - вирубки здійснюються на обмеженій території, діє ефективна програма відновлення лісів, і експорт кругляка вони здійснюють не знищуючи свою природу.

Масова вирубка лісу призводить до того, що на Західній Україні все частіше стаються повені. Це відбувається тому, що після танення снігу та під час опадів частина води не затримується в кореневих системах дерев, а стікає у ріки, що призводить до виходу їх з берегів. Вирубкування лісів також призводить до зсувів ґрунтів.

Нераціональна вирубка дерев є грубим втручанням в екосистему, що призводить до зміни кліматичних умов певної місцевості та зникнення/вимирання флори і фауни.

У квітні 2015 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді». Закон на 10 років заборонив експорт необроблених лісоматеріалів з видаленою або невидаленою корою або заболонню, або начорно брусовані або небрусовані (УКТЗЕД код 4403): деревних порід, крім сосни – з 1 листопада 2015; деревних порід сосни – з 1 січня 2017 року. Прихильники кажуть, що це стимулювало економіку, противники – що нічого не змінилося. Фактом є те, що мораторій не сприяв зменшенню вирубки лісу. Одним із завдань, яке таким чином виникає, є створення системи обліку деревини. Станом на початок 2017 року триває погодження постанови уряду, яка має зробити електронний облік деревини обов'язковим для всіх лісгоспів.

Отже, проблема нераціональної та незаконної вирубки лісів є нагальною проблемою в Україні. Слід зосередити увагу не тільки на боротьбі із негативним наслідками, але й звести нанівець саму проблему. Необхідним є суворе дотримання чинного законодавства, яке закріплює ряд основних принципів охорони навколишнього природного середовища та запозичення позитивного досвіду країн, які поєднали економічно ефективну діяльність та збереження довкілля. Та нехай висловлювання Карла Гайера – «ліс може опиратися майже всім руйнівним силам природи. Безсилий він лише проти одного ворога — людини» – втратить сенс.

Література:

1. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – в редакції від 04.06.2017 р.- ст.546.
2. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 № 3852-XII // Відом. Верховна Рада України. – 1994. – в редакції від 03.09.2017 р. – ст. 99.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді» від 09.04.2015 № 31 Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – ст. 291.

Науковий керівник: Лозо Олена Вячеславівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ БАНКІВСЬКОЇ ГАРАНТІЇ ЯК ЗАСОБУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

Андріяшевська Софія Романівна

*студентка Інституту післядипломної освіти Київського національного
університету імені Тараса Шевченка, спеціальність «Правознавство»*

Правова конструкція банківської гарантії, заснована на абстрактності і неакцесорності, а також зручність та менша вартість у порівнянні з іншими засобами забезпечення виконання зобов'язань, роблять її чи не найпривабливішим способом забезпечення виконання зобов'язань та є об'єктивною передумовою для широкого розповсюдження та масового використання.

Являючись зручним та корисним фінансовим інструментом, банківська гарантія, як і будь-який банківський продукт, має свої переваги та недоліки.

Так, до основних переваг банківських гарантії можна віднести наступні:

- це ефективний спосіб забезпечення виконання фінансових/контрактних зобов'язань і страхування ризиків;
- це недорога форма фінансування в розрізі її безресурсного характеру (гарантії зазвичай є дешевшими, ніж традиційний комерційний кредит);
- зручний інструмент торгового фінансування;
- оперативне оформлення у порівнянні зі стандартним кредитом;
- мінімальний пакет документів для оформлення гарантії;
- можливе надання гарантії без забезпечення;
- гарантія дозволяє економити оборотні кошти та прискорювати розрахунки;
- для покупця це економія на вартості фінансування залучення нових продавців до співпраці та збільшення обсягів закупівель, можливість отримання від продавця товарного кредиту використання розміщених депозитів в якості застави, подовження терміну відстрочення платежу;
- для продавця, це збільшення кола потенційних покупців, отримання фінансування у вигляді авансового платежу, зниження ризиків по угоді при наданні товарного кредиту покупцям.

Якщо ж говорити про недоліки, використання такого інструменту як банківська гарантія в Україні, тягне за собою наступні можливі ризики:

- невизначеність вартості гарантії, якщо вона не підкріплена грошовим вкладом (депозитом) або іншим забезпеченням (забезпечена гарантія), з тої причини, що протягом дії кредитної угоди фінансовий стан принципала може змінитися;

- використання даного способу забезпечення навіть за умови безспірного списання суми заборгованості з рахунку принципала, тягне за собою можливу судову справу, що не можна вважати позитивним.

Окрім того, якщо говорити про електронну тендерну гарантію, то враховуючи, що це відносно новий вид операцій для банку та відсутня достатня практика і належне нормативне забезпечення, учасники правовідносин стикаються з численними труднощами та законодавчими прогалинами.

Тому на даний момент усунення недоліків в регулюванні банківської гарантії, правильне розуміння нормативно-правової основи та узагальнення практики застосування судами норм щодо банківських гарантії є критично важливими для надання українському бізнесу зручного та законодавчо регламентованого інструменту торгового фінансування. Тому варто провести аналіз реальних недоліків, з якими сьогодні стикаються учасники банківських гарантії в Україні.

Так, практика роботи банків з банківськими гарантіями свідчить про існування наступних невизначених моментів у законодавстві, які створюють труднощі при правозастосуванні:

- невідповідність у визначенні поняття банківської гарантії. Частина 1 ст. 560 Цивільного Кодексу України містить визначення поняття гарантії, яке не розкриває його суть та правову природу, а також не відповідає положенням збірників міжнародних звичаєвих правил у сфері банківських (незалежних) гарантії. Крім того, ЦК України не містить переліку обов'язкових умов, які мають міститися у гарантії. У той же час, власне визначення поняття банківської гарантії міститься у Господарському Кодексі України, де вона трактується як засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань. Тобто, на мою думку, необхідно удосконалити ст.560 ЦК шляхом додання вимог щодо істотних умов гарантії, а визначення гарантії у ст.200 ГК або привести у відповідність з положеннями ЦК або вилучити.

- колізії у частині переліку суб'єктів гарантійних відносин. Так, ЦК та ГК встановлюють різний перелік осіб, які можуть виступати гарантами. Згідно положень Цивільного кодексу України суб'єктами гарантійних відносин є: гарант (банк, інша фінансова установа чи страхова організація), бенефіціар (кредитор) та принципал (боржник). У той же час Господарський кодекс України у ст.200 встановлює інший суб'єктний склад гарантійних відносин у порівнянні із Цивільним кодексом України та передбачає, що суб'єктами гарантійних відносин є гарант - банк, інша

кредитна установа, страхова організація, управнена сторона (очевидно, йдеться про бенефіціара) та третя особа (зобов'язана сторона, тобто принципал).

Іншими словами, два кодифіковані акти містять різну термінологію та різний перелік осіб, які мають право бути гарантами, оскільки в українському законодавстві поняття фінансових та кредитних установ не співпадає. Безумовно, використання різних понять для позначення одних і тих самим суб'єктів створює додаткові труднощі для правозастосування, проте це не є перешкодою для застосування банківської гарантії. У той же час встановлення різного переліку юридичних осіб, які можуть виступати гарантами, може призвести до серйозних проблем на практиці, наприклад, у випадку надання банківської гарантії фінансовими установами, які не є кредитними, зокрема, лізинговими компаніями.

- визначення порядку зміни сторони у гарантії. Ще однією проблемою у використанні гарантій є відсутність правового регулювання порядку зміни сторони у цьому зобов'язанні. Враховуючи той факт, що гарантія є видом забезпечення виконання зобов'язання, тобто зобов'язанням, яке забезпечує виконання іншого (основного) зобов'язання, застосування загальних норм Цивільного кодексу України щодо заміни сторони у зобов'язанні, є недостатнім та повною мірою не може врахувати специфіки правової природи гарантії. У банках інколи виникають ситуації, коли у сторін банківської гарантії є потреба у заміні тієї чи іншої сторони, однак знову-таки через неврегульованість даних питань на законодавчому рівні, дані ситуації залишаються без розгляду або вирішуються у судовому порядку. Дані ситуації виникають через те, що у разі виникнення потреби замінити особу кредитора чи боржника по гарантії виникає правова прогалина, оскільки така заміна неможлива без заміни сторони за основним зобов'язанням, хоча це прямо не передбачено Цивільним кодексом України, а впливає виключно з особливостей самої гарантії. З метою усунення зазначеної прогалини необхідно доповнити Цивільний кодекс України відповідними положеннями.

- визначення колізійної прив'язки, яка полегшить процес вибору права при розгляді спорів, що виникають з гарантійних правовідносин між резидентами різних країн. Слід зазначити, що саме гарантія є найбільш популярним видом забезпечення виконання зовнішньоекономічних контрактів, які укладаються за участі резидентів України та інших країн. За таких обставин при вирішенні спорів, що виникають з гарантійних правовідносин між резидентами різних країн, дуже часто виникає необхідність вирішення колізійного питання. Водночас, Закон України «Про міжнародне приватне право» не містить специфічної колізійної прив'язки, яка б могла полегшити процес вибору права. Тому варто було би внести колізійну прив'язку до місцезнаходження гаранта в положення

Закону України «Про міжнародне приватне право» з метою полегшення процесу вибору права при розгляді спорів, що виникають з гарантійних правовідносин між резидентами різних країн.

- неврегульованість питання надання банками гарантій для фізичних осіб (не підприємців). За кордоном дана практика є досить поширеною і в Україні клієнти регулярно надають запити банкам щодо отримання даного виду гарантій під забезпечення розміщених на депозитах коштів. Найчастіше метою отримання таких гарантій фізичними особами є отримання кредитів в іноземних банках для купівлі нерухомості або для розвитку бізнесу компаній, власниками яких вони являються. Однак через законодавчу неврегульованість даного питання, банки не надають такі послуги в Україні.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що банківська гарантія як інструмент забезпечення зобов'язань є зручним, недорогим і корисним банківським інструментом. Більше того, на даний момент вона є незамінним учасником всіх тендерів по державним закупівлям.

Однак певні колізії в законодавчих актах та недостатня урегульованість всіх процедур надання та обслуговування банківських гарантій, ставить під загрозу привабливість даного інструменту для всіх сторін гарантії.

Література:

1. Цивільний кодекс України / Верховна Рада України; Кодекс України, від 16.01.2003 № 435-IV // Електронний ресурс [режим доступу]. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Господарський кодекс України / Верховна Рада України; Кодекс України, від 16.01.2003 № 436-IV // Електронний ресурс [режим доступу]. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Уніфіковані правила по договірних гарантіях в редакції 1978 р., розроблені Міжнародною торговельною палатою (Публікація Міжнародної торгової палати № 325, ред. 1978 р.) // Електронний ресурс [режим доступу]. - http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988_005.
4. Закон України «Про міжнародне приватне право» / Верховна Рада України; Закон України, від 23.06.2005 № 2709-IV // Електронний ресурс [режим доступу]. - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.
5. Закон України «Про публічні закупівлі» / Відомості Верховної Ради, 2016, № 9, ст.89 // Електронний ресурс [режим доступу].- <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19/print1459273077207063>.
6. Постанова Правління Національного Банку України від 15.12.2004 N 639, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 13 січня 2005 р. за N 41/10321 «Про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах» // Електронний ресурс [режим

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Бригінець Андріана Василівна

виконуючий обов'язки заступника начальника кафедри фінансових розслідувань, Університет державної фіскальної служби України

У Європі питаннями дотримання та збереження банківської таємниці вчені та державотворці переймалися ще досить давно. З виникненням перших банків постає питання про додержання банківської таємниці. Вважається, що в установчих документах «Банку св. Амброзіуса», який був заснований у Мілані 1593 року, міститься перша письмова згадка про банківську таємницю [1, с. 65]. Для підтримки довіри до банків у власні державі у XVIII столітті король Пруссії Фрідріх Великий видав указ, за яким особи, які вели банківські операції, були зобов'язані довічно зберігати таємницю про них [2, с. 25-31].

Швейцарські банкіри також понад 300 років тому дбали про збереження інформації стосовно банківських рахунків клієнтів. Сприяли цьому правлячі кола сусідньої Франції, які потребували суворої секретності, бо мали великі фінансові потреби і не завжди справно погашали власні заборгованості. Перші нормативно-правові акти стосовно банківської таємниці також відносяться до даного періоду. У 1713 році на Великій Раді Женеви було ухвалено перший відомий закон, який обмежує право банкірів розголошувати інформацію про своїх клієнтів. Тобто було законодавчо заборонено обмінюватися інформацією про заощадження клієнтів – ні з ким, крім клієнта. Наступні історичні події лише сприяли розвитку інституту банківської таємниці.

У першій половині минулого століття секретність швейцарських банків досить активно почала користуватися попитом, коли багато європейських держав почали підвищувати податки, аби виплатити свої борги після війни, а багато заможних європейців почали шукати шляхи, аби заховати свої гроші. Оцінивши позитивний вплив, який подібна практика спричиняє на економіку держави, в 1934 році у Швейцарії ухвалили закон, що змушував банкірів нести кримінальну відповідальність за розкриття фінансової інформації. Швейцарський Закон про банківську діяльність від 1934 року був прийнятий в мінливому кліматі до другої світової війни в Європі, після того, як Адольф Гітлер і нацистська партія прийшли до влади у Німеччині. Новий політичний та

державний діяч Німеччини зацікавився активами німців у Швейцарії. Саме тому Швейцарія прийняла закони про банківську таємницю, після того як нацистська влада намагалася розслідувати і конфіскувати активи у Швейцарії «ворогів держави». Вищезгадані закони дозволяли євреям та іншим, втекти з Німеччини без втрати всього [3, с. 386-395].

На території сучасної України розвиток інституту банківської таємниці розпочався із створенням Державного комерційного банку Росії у 1817 році. Зокрема, у Статуті Державного комерційного банку було визначено, що кожний вкладник міг щодня (винятком були святкові дні) вимагати для ознайомлення Банківські книги для спостереження за станом свого рахунку. Разом із тим зазначалося, що ніхто у жодному разі не мав права вимагати для ознайомлення рахунки та перекази інших осіб. У даному акті було закріплено, що чиновники банку зобов'язуються зберігати у непорушній таємниці усі рахунки приватних осіб під страхом відсторонення від посади, яку вони обіймали [4].

Значного розвитку банківська таємниця набула з 1903 року шляхом закріпленням даної категорії у Статуті Державного Банку Російської Імперії. Окремо встановлювалась відповідальність за розголошення банківської таємниці службовцями банку [5, с. 3-14].

Після подій 1917 року відбувся певний регрес у розвитку інституту банківської таємниці. Банківська система того часу існувала на принципах про повну непотрібність та, навіть, шкідливість будь-яких таємниць у сфері економічної діяльності, крім державних. Почалися втручання у діяльність приватних банків, існування яких із часом було взагалі заборонено. Лише наприкінці існування СРСР розпочалися процеси, пов'язані з реформуванням як політичної системи, так і економічної. Саме з цим періодом можна пов'язувати початок відродження інституту банківської таємниці.

У даний час ставлення до банківської таємниці у контексті економіко-правової категорії змінилося. Доволі спрощується доступ до інформації про клієнтів та їхні фінанси. Саме тому на сьогоднішній день дуже важливо з огляду на історичний досвід удосконалити чинне законодавство про банківську таємницю в Україні та захистити клієнтів банку від незаконного й необґрунтованого втручання.

Література:

1. Плешаков А. М. Банковская тайна: запрет, обязанность и порядок предоставленных сведений / А. М. Плешаков // Деньги и кредит. – 1997. – № 10. – 65 с.

2. Світлична Г. О. Правові аспекти розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб / Г. О. Світлична // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 11. – С. 25-31.
3. Топалова Л. Д. Правовий режим банківської таємниці // Науковий вісник Юридичної академії внутрішніх справ. – 2004. – № 1. – С. 386-395.
4. Устав Государственного банка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/250/778.html>.
5. Голубев С. А. К 150-летию Государственного банка России (историко-правовой аспект) / С. А. Голубев // Деньги и кредит. – 2010. – № 6. – С. 3-14.

ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Самородова Ганна Ростиславівна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

На теперішній час в умовах євроінтеграції в Україні створюються нові соціальні та економічні відносин шляхом розвитку національної економіки. В сучасних умовах при побудові економічно-незалежної, розвиненої та демократичної держави необхідно створення належних та ефективних механізмів контролю щодо фінансової діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, при цьому особливої уваги потребує сфера публічних закупівель. На сьогодні таким кроком є постійне удосконалення інституту публічних закупівель, а саме впровадження механізму електронних закупівель, але, не заважаючи на значні зміни у даній сфері, ще залишаються певне коло проблем, що потребують подальшого вирішення.

В рамках Указу Президенту «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» щодо впровадження електронних закупівель та Угоди про асоціацію між Україною та з Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії було прийнято Закон України «Про публічні закупівлі» [1], в якому визначені правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади та забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції [2].

На сьогодні умови та порядок здійснення публічних закупівель для замовників містяться у ч.1 ст. 2 ЗУ «Про публічні закупівлі» де зазначено, що замовники можуть використовувати електронну систему закупівель з

метою відбору постачальника товару (товарів), надавача послуги (послуг) та виконавця робіт для укладення договору, а також у разі здійснення закупівель товарів, робіт і послуг без використання електронної системи закупівель, за умови, що вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень та є меншою за вартість, що встановлена в абзацах другому і третьому цієї частини, замовники обов'язково оприлюднюють звіт про укладені договори в системі електронних закупівель відповідно до статті 10 зазначеного закону. Така норма спрямована на впровадження прозорості, починаючи від процесу планування та закінчуючи моментом постачання товару, на спрощення та забезпечення доступу для громадського контролю, для оптимізації функції уповноваженого органу у сфері державних закупівель, а також для полегшення оскарження процедури закупівель, що буде сприяти забезпеченню усунення корупції при здійсненні публічних закупівель.

Проблемами впровадження, вдосконалення та здійснення державного контролю за процесом публічних закупівель досліджувались такими науковцями, як Я.В. Горбатюк, Я. Дуброва, О.О. Підмогильний та інші. Але на сьогодні залишаються напрямки, що потребують подальшого удосконалення, а саме вирішення питання з оприлюднення звітності щодо публічних закупівель.

На сьогодні Наказом Міністерства розвитку та торгівлі України «Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель» № 490 від 22.03.2016 р. встановлено Форму річного плану для публічних закупівель. При цьому, відповідно зазначеного наказу, Додаток до річного плану закупівель складають також за формою річного плану. Відповідно до пункту 2 Наказу, зазначено, що до Додатку до річного плану закупівель вноситься інформація про закупівлі, очікувана вартість яких не перевищує сум, зазначених в абзацах другому та третьому ч. 1 ст. 2 Закону України «Про публічні закупівлі», шляхом заповнення відповідних полів в електронній системі закупівель [3-4].

Таким чином, після заповнення таких звітів, оприлюднюються як річні плани, так і додатки до них, але інформацію в них представлено без поділу на два різних сегменти, що при користуванні та аналізі викликає тяжкість при поділі річного плану та додатка до нього. І лише за очікуваною вартістю можна зрозуміти, де річний план, а де додаток до нього. Також на практиці зустрічаються випадки, коли їх поділяють на декілька документів, що зареєстровані на одному коді ЄДРПОУ, наприклад, Річний план Вінницької міської ради, код ЄДРПОУ 03084813 на сайті Вінницької міської ради, або опубліковуються у форматі «Excel», де на одному листі річний план закупівель, а на іншому листі – додаток, що можна відстежити у Річному плані закупівель на 2016 рік на КП «Комбінат комунальних підприємств», код ЄДРПОУ 03338656.

Також замовники у пункті 7 форми річного плану закупівель можуть зазначити «Допорогові закупівлі», наприклад як, у Додатку до річного плану закупівель Вищої кваліфікаційної комісії судів України, код ЄДРПОУ 37316378. При цьому в Законі України «Про публічні закупівлі» в переліку процедур публічних закупівель така процедура, як «допорогова закупівля» відсутня, а це питання регулюється лише Наказом ДП «Зовнішторгвидав України» «Про затвердження Порядку здійснення допорогових закупівель» від 13.04.2016 р. [5].

Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна запропонувати наступні шляхи вирішення окреслених проблем. Так, пропонується доповнити ч.1 ст. 12 ЗУ «Про публічні закупівлі», такою додатковою процедурою здійснення публічних закупівель як допорогові закупівлі, а також доповнити Наказ Міністерства розвитку та торгівлі України «Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель» № 490 нормою, в якій зазначити, що Додатки до річного плану закупівель мають складатися за формою річного плану закупівель шляхом заповнення відповідних полів в електронній системі закупівель, а також повинні оприлюднюватися разом з річним планом закупівель окремими документами.

Внесення таких змін і доповнень призведе до спрощення доступу до інформації про публічні закупівлі та буде сприяти можливості здійснення громадського контролю, починаючи від процесу планування та закінчуючи моментом постачання товару, надання послуг, виконання робіт при здійсненні публічних закупівель.

Література:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89.
2. Горбатюк Я.В. Правова характеристика процедур публічних закупівель за Законом України "Про публічні закупівлі" / Я. В. Горбатюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2016. – № 3. – С. 132-137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2016_3_23.
3. Наказ Міністерства розвитку та торгівлі України «Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель» №490 від 22.03.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0449-16> .
4. Помилки та проблеми при електронних закупівлях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/articles/zakupivli-zaderzhkoshti/pomilki-ta-problemi-pri-elektronnih-zakupivlyah/>.

5. Наказ ДП «Зовнішторгвидав України» «Про затвердження Порядку здійснення допорогових закупівель» №35 від 13.04.2016 р.

Науковий керівник: Петренко Ганна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ
КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ**

Безклуба Олена Олександрівна

*студентка 2 року навчання за освітнім рівнем “Магістр”, Київський
національний університет імені Тараса Шевченка*

На сьогоднішній день економіка України переживає новий етап розвитку – вона стає все більш орієнтованою на інформаційно-комунікаційну сферу господарювання. Менш, ніж за десятиліття у світі відбулися колосальні зміни, внаслідок яких електронна комерція стала невід’ємною частиною діяльності суб’єктів економічної активності. Електронні господарські договори набувають все більшого поширення серед суб’єктів господарювання і вже існують прецеденти звернення до суду осіб за захистом порушених прав та інтересів.

Особливої актуальності в Україні ці питання набувають у зв’язку із прийняттям Закону України «Про електронну комерцію», в якому вперше детально врегульовано порядок здійснення електронної торгівлі. Метою даної роботи є аналіз законодавства, практики і доктринальних досліджень з тим, щоб виявити проблеми правового регулювання електронної комерції.

Однією з головних перешкод на шляху розвитку електронної торгівлі в Україні є відсутність чіткої та послідовної державної політики у вказаній сфері [10, с.15]. Аналіз законодавства, судової практики свідчать про існування низки проблем у правовому регулюванні електронної торгівлі в Україні.

Перша проблема має теоретичне спрямування і пов’язана із дефініцією «електронна комерція» та її співвідношенням з поняттям «електронна торгівля». Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» (далі - Закон) під електронною комерцією розуміються відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов’язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов’язки майнового характеру [2]. Аналізуючи вказане визначення, необхідно зазначити, що автори Закону не врахували того, що в законодавстві України взагалі не визначено поняття «комерція». Практика його застосування знайшла своє відображення не в нормативно-правових актах, а в діловому господарському обороті [8, с.32]. Як правило, поняття «комерція»

ототожнюється з торговельною діяльністю, тобто здійсненням процедури купівлі-продажу та сприянням цьому процесу. Існують різні погляди на визначення комерції, зокрема як одну із сучасних форм організації і здійснення господарської, переважно банківської і торговельної діяльності; [6, с.4] як систему взаємовідносин у сфері здійснення обміну електронними документами та інформацією між суб'єктами господарювання з використанням глобальної мережі Інтернет [7, с.5]. У сучасній науковій економічній літературі приділено достатньо уваги визначенню термінів «електронна комерція» та «електронна торгівля». Американські вчені А. Саммер та Г. Дункан у своїй роботі «Електронна комерція» розмежовують поняття електронна комерція та електронна торгівля, зазначаючи, що друга є лише категорією першої, що обмежується безпосередньо операцією купівлі-продажу [5, с.337]. В Законі також дається окреме визначення «електронної торгівлі» - це господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [2].

Враховуючи, що метою електронної комерції, в розумінні Закону, є отримання прибутку, можна стверджувати, що електронна комерція є господарською діяльністю, що здійснюється з метою отримання прибутку, тобто підприємництвом або господарською комерційною діяльністю у розумінні Господарського кодексу України (далі — ГК України) (глава 4). Таким чином, термін «електронна комерція», вжитий у назві і тексті Закону, не зовсім вдалий, бо, по-перше, містить термін «комерція», який взагалі не визначений законодавством України, а по-друге, його застосування не розкриває суті, звужує предмет правового регулювання Закону лише до електронної торговельної діяльності, хоча у Законі врегульовано значний масив відносин, пов'язаних із веденням взагалі господарської комерційної діяльності. З метою усунення цього недоліку пропонуємо викласти назву Закону у такій редакції: «Закон України «Про електронну комерційну діяльність» та замінити у тексті Закону термін «електронна комерція» на «електронна комерційна діяльність».

Наступна проблема, що існувала достатньо довгий період і була вирішена лише із прийняттям Закону пов'язана із визначенням сутності і місця електронної форми господарського договору. Відповідно до ст. 3 Закону електронний договір — це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі [2]. В українській доктрині права погляди щодо електронної форми договору різняться. Так, одні науковці, як Д. Сахарук, В. Харчук, Н. Блажівська, поділяючи підхід прийнятий в багатьох зарубіжних країнах, вважають, що електронна

форма договору є окремою формою правочину. Відповідно до цього підходу «письмова» та «електронна» форми є видовими щодо родового поняття «запис», тобто фіксацію змісту правочину на матеріальному або електронному носіїві, який надає можливість зберігати інформацію про зміст правочину протягом тривалого часу і відтворити її на першу вимогу у формі, зрозумілій людині [9, с.45]. На думку представників іншої позиції, зокрема І. Спасибо-Фатєєвої, А.Чучковської, О. Гудзь, договір, вчинений з використанням електронних засобів зв'язку, є різновидом письмової форми. Як слушно зазначає А. Чучковська, еволюція носія письмової форми не призводить до виникнення нової форми поряд із письмовою [11]. Новий Закон «Про електронну комерцію» фактично вирішує цю суперечку, визначаючи, що електронний договір вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі. Проте, варто звернути увагу, що при прийнятті Закону і наданні електронному договору статусу письмової форми, в низку нормативно-правових актів досі не було внесено зміни. Тому варто наголосити на необхідності внести доповнення до чинного ГК України, зокрема: врегулювати питання щодо виокремлення такого різновиду письмової форми договору як електронна; закріпити які саме договори можна укладати в електронній формі, порядок їх укладення тощо.

Із проблемою визначення сутності і значення електронного договору тісно пов'язана ще одне питання – використання підпису у сфері електронної комерції. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа [1]. Відповідно до ст. 12 Закону моментом підписання електронного правочину є, серед інших, використання електронного підпису або електронного цифрового підпису (далі - ЕЦП). Проблемне питання полягає в тому, що являє собою на практиці електронний підпис, чим відрізняється електронний підпис від електронного цифрового підпису та чи визнаються укладеними договори, в яких не проставлений електронний цифровий підпис. Якщо із електронним цифровим підписом питання врегульоване на рівні окремого закону, то розуміння «простого» електронного підпису є більш суперечливим, адже в сфері обігу товарів, послуг в мережі Інтернет покупці та замовники, зацікавлені у спрощенні укладання договору, не завжди мають відповідний підпис, вони скоріше відмовляться від договору, ніж будуть отримувати ЕЦП. Відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» електронний підпис — дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних [3]. Електронний підпис (не цифровий) створюється за допомогою

використання кодів, паролів тощо та підтверджує факт формування електронного підпису певною особою. Наприклад, використання логіна і пароля до «особистого кабінету» на веб-сайті, використання паролів, висланих на мобільний телефон чи електронну пошту при здійсненні конкретної операції. Фактично, відмінність електронного підпису від електронного цифрового підпису полягає у тому, що саме останній є «зашифрованим ідентифікатором особи» і унеможливорює його відтворення сторонніми особами. Адже в електронній комерції процедура створення і перевірки підпису є гарантією справжності та дійсності договірних зобов'язань, а також захистом від їх односторонньої зміни або порушення [4, с.75].

Актуальним є також питання використання електронних грошей суб'єктами малого підприємництва. Недоліком є те, що новим Законом не передбачається внесення змін до Податкового кодексу України щодо можливості платникам єдиного податку використовувати альтернативні способи розрахунків, таких як електронні гроші. Зважаючи на це, доцільним було б врегулювати використання електронних грошей у сфері електронної комерції.

Таким чином, сфера електронної комерції у зв'язку із стрімким розвитком технологій стає одним із найпоширеніших сфер господарської діяльності. Проаналізувавши проблеми правового регулювання у сфері електронної торгівлі, можна зробити висновки про те, що законодавство перебуває ще на стадії становлення і розвитку, тому потрібно, враховуючи стрімкий розвиток технологій, вносити зміни і коригувати правові норми з метою ефективного регулювання електронної діяльності суб'єктів господарювання.

Література:

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» / Відомості Верховної Ради України (ВВР) // - 2003. - N 36. – 275с.
2. Закон України «Про електронну комерцію»/ Відомості Верховної Ради (ВВР) // - 2015. - № 45. – 410 с.
3. Закон України «Про електронний цифровий підпис» / Відомості Верховної Ради (ВВР) // - 2003. - № 36. – 276 с.
4. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): навч. посіб. / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. – К. : Юрінком Інтер, 2016. – 800 с.
5. Білявська Ю.В. Регулювання електронної комерції в Україні / Ю.В. Білявська // «Молодий вчений». - 2016 р., - № 10(37). - С. 336-339.
6. Дутов М.М. Правове забезпечення розвитку електронної комерції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04

«Господарське право; господарсько-процесуальне право» / М.М. Дутов. – Донецьк, 2003. – 17 с.

7. Желіховський В.М. Правові засади електронної комерції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.М. Желіховський. – К., 2007. – 22 с.

8. Зубатенко О. М. Аналіз поняття "електронна комерція" у контексті Закону України "Про електронну комерцію" / О. М. Зубатенко //Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. - 2016. - Вип. 1. - С. 32-34.

9. Сахарук Д. Поняття та види форми правочину.//Підприємництво, господарство і право.-2003.№12.-С.43-47

10. Тимченко Л.Д. Правове регулювання електронної комерції: [монографія] / Л.Д. Тимченко, П.В. Мельник, Тарангул Л.Л. [та ін.]; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Л.Д. Тимченка. – Ірпінь: НУ ДПС України, 2008. – 236 с.

11. Чучковська А.В. Правове регулювання електронної комерції в Україні. Навчальний посібник.-К.:Центр учбової літератури,- 2007- 224 с.

Науковий керівник: Попова Анастасія Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО СУДУ В
УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ**

Берцюх Мирослава Зіновіївна

*старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та
фінансового права Хмельницького університету управління та права,
магістр права*

Питання забезпечення доступу до суду завжди було актуальним. Практика Європейського суду з прав людини також розкриває питання доступу до суду. На сьогодні наявні перешкоди судовому захисту прав особи, не зважаючи на те, що відбувається реформування судової реформи. Так, 30 вересня 2016 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року №1401-VIII [1] (далі – Закон щодо правосуддя). Вказані зміни до Конституції України щодо правосуддя надають нові можливості особам щодо доступу до правосуддя та захисту їх прав у судовому порядку. Так, відповідно до частин 4 і 5 ст. 55 Конституції України [2] кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом; кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Разом з тим, неоднозначними для суспільства є встановлення монополії адвокатів на представництво інтересів у суді, оскільки згідно з чч. 4 і 5 ст. 131² Конституції України: виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення; законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Крім цього, низку положень, які гарантують доступ до суду, містить і Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року [3].

Враховуючи роль Конституційного Суду України в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, слід вказати і на те, що Законом щодо правосуддя суттєво змінюються повноваження Конституційного Суду України, зокрема, в Україні запроваджується інститут

конституційної скарги. Так, Конституцію України доповнено статтею 151¹, згідно з якою Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано [1]. Закон України «Про Конституційний Суд України» [4] від 13.07.2017 року, який набрав чинність 03.08.2017 року, містить норми щодо прийнятності і забезпечення конституційної скарги. Проте до цього існувала реальна проблема щодо реалізації права особи на конституційну скаргу.

Крім того, 3 жовтня 2017 року Верховна Рада України прийняла проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів, який сприятиме подоланню процесуальних проблем, які перешкоджають ефективному судовому захисту в Україні, зокрема: формальне ставлення судів до дотримання конституційних та встановлених законом принципів судочинства, в тому числі змагальності сторін; недостатній рівень єдності та послідовності правозастосовної практики; недосконалість, а подекуди - відсутність ефективних процесуальних інструментів для захисту прав та інтересів осіб, які звертаються до суду; недосконалість правил та неузгодженість в розмежуванні юрисдикції судів; надмірна тривалість розгляду справ та відсутність правової визначеності через практично необмежені можливості перегляду рішення суду по суті спору; невинновдані формальні та неформальні обмеження у використанні деяких засобів доказування; абсолютизація принципу поширення юрисдикції судів на всі правовідносини; нерозвиненість інструментів підтримки системи альтернативних способів вирішення спорів; надмірні витрати організаційних, людських та фінансових ресурсів для розгляду судом справ незначної складності та таких, спір в яких фактично відсутній; низький рівень правової культури учасників процесу, зловживання процесуальними правами та невиконання процесуальних обов'язків, поєднані з неефективними заходами відповідальності за порушення правил судового процесу.

Основні процесуальні зміни: ефективний захист прав як превалююче завдання судочинства, змагальність, диспозитивність та пропорційність як засади судочинства, нові правила юрисдикції та підсудності, розширення засобів доказування, дієві механізми забезпечення доказів та позову, спрощення та прискорення розгляду нескладних справ, забезпечення ґрунтовної підготовки та розгляду складних справ, розгляд справи в розумні строки, забезпечення правової визначеності, механізми

запобігання зловживанню процесуальними правами, ефективна компенсація судових витрат, впровадження "електронного суду", підтримка судом міжнародного комерційного арбітражу та третейського суду, правила розгляду справ Верховним Судом, професійне і відповідальне представництво в судовому процесі, інші зміни та особливості правил судочинства.

Отже, внесені зміни до Конституції України щодо правосуддя, а також зміни до процесуальних кодексів мають і переваги, і недоліки. Крім цього, потребують удосконалення норми інших законів України, аби чинне законодавство України було узгодженим та несуперечливим. На сьогодні є такі проблеми забезпечення доступу до суду в умовах реформування судової системи: наявність спорів щодо юрисдикції, постійне збільшення судового збору; виконання судових рішень, зменшення окремих процесуальних строків (наприклад, строку звернення до суду), якість надання безоплатної вторинної правової допомоги, запровадження електронного суду, зловживання процесуальними правами та інші.

Література:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року №1401-VIII //
2. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. - № 31. - Ст. 545.
4. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. - № 35. - Ст. 376.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРОВАЙДЕРА В РАЗІ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Ромась Денис Сергійович

студент 2 курсу освітнього рівня «Магістр», спеціальність

«Інтелектуальна власність», Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Станом на сьогоднішній день Україна на міжнародній арені є одним з найбільших порушників прав інтелектуальної власності. Якщо в певних сферах інтелектуальної власності є позитивна динаміка щодо усунення недоліків, то в питанні захисту прав інтелектуальної діяльності в разі незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності зі сторони провайдера вона практично відсутня. Передусім це пов'язано з тим, що у нашій країні відсутні нормативно-правові документи, які б здійснювали законодавче регулювання даного питання. Однією з найбільших проблем у даному аспекті є визначення порушника інтелектуальної власності в результаті незаконного використання того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності. Оскільки посередником надання інформаційних послуг є провайдер, який виступає суб'єктом надання послуг, стає актуальною питання його відповідальності.

У чинному законодавстві України не закріплене визначення інтернет-провайдера, зокрема у Законі України «Про телекомунікації» згадується лише провайдер телекомунікацій – як суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій [1, ст.4]. Акцентуючи увагу на відповідальності інтернет-провайдера, необхідно звернутись до Директиви Європейського парламенту та Ради “Про деякі правові аспекти інформаційних послуг”, де здійснюється регулювання відповідальності і зазначається, що під час надання інформаційних послуг, держави-члени повинні забезпечити звільнення постачальника послуг від відповідальності за передану інформацію при умові, що постачальник: не є ініціатором передачі; не обирає одержувача передачі; та не обирає чи не змінює інформацію, що міститься в передачі. [2,ст.12]

У науковій доктрині існують різні підходи стосовно відповідальності провайдерів та її підстав. За підходом, який використовується у Китаї та країнах Близького Сходу - провайдер нестиме відповідальність за всі дії користувачів, незалежно від наявності у нього інформації. У Європі переважає підхід, що провайдер не нестиме відповідальності за дії користувачів в тому випадку, якщо виконує певні умови, пов'язані з характером надання послуг і взаємодією з суб'єктами інформаційного

обміну та особами, чиї права порушуються діями користувачів. Зовсім протилежний підхід використовується у Сполучених Штатах Америки, де провайдер не відповідає за дії користувачів [4, ст.200-2001].

Аналізуючи питання відповідальності, ми повинні з'ясувати якими правами наділяються користувачі під час користування послугами провайдера. Якщо звернутись до міжнародного досвіду, то провайдери зобов'язані повідомляти користувачів про права та свободи, можливі засоби правового захисту та порядок їх отримання. Наявне зобов'язання дає можливість всебічно та повно забезпечувати користувачів доступною інформацією про порядок повідомлення під час втручання у права особи та можливістю звернення з відповідною скаргою та відшкодування завданої шкоди. У свою чергу органи державної влади зобов'язані захищати користувачів від злочинної діяльності, що вчиняються в мережі Інтернет, якщо це стосується незаконного доступу, втручання, підробки або інших шахрайських маніпуляцій із електронними персональними даними чи тому подібне [5, ст.12-18]. Ситуація в Україні ж полягає у тому, що таких органів, які здійснювали б аналогічну роботу, немає, а всі звернення до провайдера про надання інформації щодо реєстранта, на сайті якого знаходиться об'єкт інтелектуальної власності, який порушує інтелектуальні права відповідної особи, залишаються фактично неопрацьованими та безрезультатними. Єдиним можливим способом отримати необхідні дані є запит до суду чи правоохороного органу.

Відсутність базового нормативно-правового документа у даному питанні, які б тлумачили визначення, права та обов'язки провайдера, а також питання відповідальності, дають підстави стверджувати про наявність проблеми, яку необхідно усувати шляхом прийняття єдиного нормативно-правового акту, який би розпочав процес адаптації українського законодавства до європейської правової бази.

Література:

1. Закон України “Про телекомунікації” [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>.
2. Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку [Електронний ресурс] // Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_226.
3. Карпенко О. І. ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОВАЙДЕРІВ (ПОСЕРЕДНИКІВ) / О. І. Карпенко. // Часопис з юридичних наук. – 2014. – №1. – С. 6.
4. Наумов В. Б. Право та Інтернет : Нариси теорії і практики. / В. Б. Наумов., 2002. – 432 с.

5. ПОСІБНИК З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ ІНТЕРНЕТ-КОРИСТУВАЧІВ та Пояснювальний меморандум [Електронний ресурс] // ТОВ «Інжиніринг». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ombudsman.gov.ua%2Ffiles%2Falena_2%2FPosibnuk_z_prav_ludynj_for_web.pdf&usg=AOvVaw0dLDmnv34g8wgXXiDmAX_4. – ст. 12-18.

Науковий керівник: Носік Юрій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Іркова Марія Володимирівна ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЗБРОЙНИХ
КОНФЛІКТІВ ЯК ГАЛУЗЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....3

Ухач Василь Зіновійович ПРОГРАМОВІ ДОКУМЕНТИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО ОРГАНУ – УГВР:
СУЧАСНИЙ ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС.....6

Яцик Дар'я Віталіївна КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
ТРЕТЬОГО РЕЙХУ.....11

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Лядова Тетяна Романівна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ КОСМІЧНОГО ТУРИЗМУ.....17

Миколайчук Андрій Олександрович МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ
РЕЖИМ АРКТИКИ.....18

Сініцина Анастасія Едуардівна ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ
В УКРАЇНІ.....21

Співак Ірина Вікторівна ЗАХИСТ ГРОМАДЯНАМИ
СВОГО ПРАВА НА ОСВІТУ.....24

Хріщева Олександра Георгіївна ЩОДО ПРАВОМІРНОСТІ
ЗАСТОСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ У
МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....28

Чайкіна Н.Е. МИРНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ
МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ.....32

Шалай Ігор Олександрович СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА
МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ.....35

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право.
Міжнародне приватне право**

<i>Аршава Інна Олександрівна</i> РОЛЬ ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ЗДІЙСНЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	37
<i>Гребченко Марія Олегівна</i> РЕАЛІЇ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В ВСЕСВІТНІЙ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	39
<i>Дяченко Сергій Вікторович, Вовкочин Інна Василівна</i> ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	41
<i>Дяченко Сергій Вікторович, Макарук Лілія Олександрівна</i> ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН ЩОДО ПРАВОСУДДЯ.....	44
<i>Легета Ірина Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС БЕЗРОБІТНОГО В УКРАЇНІ.....	48
<i>Мишко Вікторія Іванівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ.....	50
<i>Музика Тетяна Олександрівна</i> ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВІДЧУЖУВАЧА ЗА ДОГОВОРОМ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ) НА ТАЄМНИЦЮ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я.....	53
<i>Назарко Віталій Юрійович</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДСТАВНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	56
<i>Нестеренко Альона Сергіївна</i> ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО (БАТЬКІВСТВО) ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ПОДРУЖЖЯ.....	58

<i>Прочан Роман Сергійович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРЕДМЕТ ВІДШКОДУВАННЯ У ВИПАДКАХ ПРИЙНЯТТЯ ПРОТИПРАВНИХ РІШЕНЬ, ЗДІЙСНЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ, БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ (нормативний аспект).....	61
<i>Чайка Інна Миколаївна</i> УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ, ЯКУ НЕ ЗАБРАЛИ З ПОЛОГОВОГО БУДИНКУ, АБО ЯКА БУЛА ЗНАЙДЕНА ЧИ ПІДКИНУТА.....	65
<i>Шаталюк Артур Олександрович</i> МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВАПРЕДСТАВНИЦЬКОЇДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	67
Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право	
<i>Бориславська Оксана Романівна</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗНАРЯДЬ ТА ЗАСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ.....	69
<i>Вишневська Інна Анатоліївна</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	71
<i>Гуртовенко Олег Леонтійович</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ, ЛОГІЧНОСТІ І ЗБАЛАНСОВАНOSTІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	72
<i>Свіщова Владлена Олегівна</i> ІСТОРИЧНО-МІНЛИВИЙ ХАРАКТЕР ПОНЯТТЯ «НЕПРИРОДНИЙ СПОСІБ» У СКЛАДІ ЗЛОЧИНУ ЗА СТ.153 КК УКРАЇНИ.....	77
<i>Чудик Наталія Олегівна, Кухальський Олександр</i> СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАРОДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СУДУ ПРИСЯЖНИХ.....	79
<i>Чудик Наталія Олегівна, Панькович Руслан Михайлович</i> ЗАПОБІГАННЯ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	82
<i>Чудик Наталія Олегівна, Шмигельський Мечислав</i> СУТНІСТЬ І ПОНЯТТЯ ВИМІРЮВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ.....	87

<i>Щерба Вікторія Миколаївна</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА.....	92
--	----

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

<i>Куліш Анатолій Миколайович, Федоришина Оксана Миколаївна</i> ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	96
--	----

<i>Прокопенко В'ячеслав Олександрович</i> АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ.....	99
--	----

Трудове право та право соціального забезпечення

<i>Довжук Ігор Володимирович</i> ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ У СУДІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	103
--	-----

<i>Літкевич Олена Романівна</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНСЬКИХ СУДАХ.....	105
--	-----

<i>Чорномаз Богдан Віталійович</i> РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ У ПОЛОНІ, ЯК ОДНОГО З ГОЛОВНИХ НАПРЯМІВ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	107
---	-----

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

<i>Варданян Кристина Гамлетівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТА КОРИСТУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМИ ЗОНАМИ.....	110
--	-----

<i>Гаджиєва Ельміра Єлиадівна</i> ЩОДО ДЕЯКИХ ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	113
---	-----

Гизимчук Сергій Сергійович ШЛЯХИ ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО
ВПЛИВУ ВІДХОДІВ НА ДОВКІЛЛЯ.....116

Лозо Олена Вячеславівна ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ. МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ.....118

Плохотнік Юлія Валеріївна ОЦІНКА УКРАЇНСЬКИХ ЛІСІВ
СТАНОМ НА 2017 РІК.....125

Свіщова Владлена Олегівна ЩОДО ПИТАНЬ
МОРАТОРІЮ НА ЗЕМЛЮ.....129

Степанов Андрій Вікторович ЩОДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ
ДЕЗАКТИВАЦІЇ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ
ОБ'ЄКТІВ.....131

Стець Аліна Олександрівна ПРОБЛЕМА ЗНИЩЕННЯ ЛІСІВ
В УКРАЇНІ.....134

Фінансове право. Банківське право

Андріяшевська Софія Романівна ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ
БАНКІВСЬКОЇ ГАРАНТІЇ ЯК ЗАСОБУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....137

Бригінець Андріана Василівна ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....141

Самородова Ганна Ростиславівна ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ
ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....143

Господарське право. Господарське процесуальне право

Безклуба Олена Олександрівна ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ.....147

Судові та правоохоронні органи. Адвокатура

Берцюх Мирослава Зіновіївна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО СУДУ В УМОВАХ
РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ.....152

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

<i>Ромась Денис Сергійович</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРОВАЙДЕРА В РАЗІ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	155
--	-----

Підписано до друку 24.11.2017
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net